

Umoyo wa Mneneri Wotsiriza

SEERAH YODALITSIKA ya MNENERI WOTSIRIZA

Yoperekedwa ndi

Bungwe Lofufuza la Chislamu (Dawat-e-Islami)

tamasuliridwa m'Chichewa ndi

Nthambi Yomasulira (Dawat-e-Islami)

آخری نبی ﷺ کی پیاری سیرت

Umoyo Wolemekezeka wa Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ

kwa achinyamata

Laperekedwa mu Urdu ndi

Majlis Al-Madina-tul-'Ilmiyyah (Dawat-e-Islami)

Kutamasuliridwa m'Chingerezi ndi

Nthambi Yomasulira (Dawat-e-Islami)

Umoyo wolemekezeka wa Mtumiki Womaliza

Kumasulira m'Chichewa kwa 'Aakhiri Nabi Ki Piyari Seerat'

MAWUMWINI ONSE NDI OTETEZEDWA

© 2025 Maktaba-tul-Madinah

Palibe gawo lililonse la bukhuli lomwe lingasindikizidwenso, kapena kufalitsidwa mwanjira ina iliyonse kapena pakompyuta, pamakina, kujambula, kujambula kapena mwanjira ina, popanda chilolezo cholembedwa ndi Maktaba-tul-Madinah.

Kusindikizidwa koyamba : Shawwāl-ul-Mukarram, 1446 AH - (Epulo, 2025)

Omasuliridwa ndi: Nthambi Yomasulira (Dawat-e-Islami)

Wosindikiza: Maktaba-tul-Madinah

Kuchuluka:

Thandizo

Chonde khalani omasuka kulankhulana nafe ngati mukufuna kuthandizira kusindikiza buku lachipembedzo kapena kabuku kuti likhale Isal-e-Sawab ya achibale anu omwe anamwalira.

Maktaba-tul-Madinah

Aalami Madani Markaz, Faizan-e-Madinah Mahallah Saudagran,
Purani Sabzi Mandi, Bab-ul-Madinah, Karachi, Pakistan

Imelo: global@maktabatulmadinah.com | feedback@maktabatulmadinah.com

Foni: + 92-21-34921389-93

Webusaiti: www.dawateislami.net | www.maktabatulmadinah.com

أَلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى خَاتَمِ النَّبِيِّينَ،
أَمَّا بَعْدُ، فَأَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ-

Du' a powerenga Bukhu

Werengani Du'a iyi (Pempho) musanaphunzire buku lachipembedzo kapena phunziro la Chisilamu, mudzakumbukira chilichonse chimene mwaphunzira ndi kuwerenga، إِنَّ شَاءَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ:

اَللّٰهُمَّ افْتَحْ عَلَيْنَا حِكْمَتَكَ وَاَنْشُرْ
عَلَيْنَا رَحْمَتَكَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ

Kumasulira

O Allah عَزَّوَجَلَّ! Titsegulireni makomo a chidziwitso ndi nzeru, ndipo mutichitire chifundo! E, Inu Yemwe ndi Wolemekezeka ndi Wawulemerero!

(Al-Mustatraf, vol. 1, pp. 40)

Zindikirani: mfunireni zabwino Mtumiki ﷺ kamodzi poyamba komanso pambuyo pa Du'a.

Zankatimu

Mawu Oyamba	1
Mutu 1	1
Kumfunira zabwino Mtumiki ﷺ	1
Mdimba wa Umbuli	1
Madalitso a kubadwa kwa Mtumiki ﷺ	2
Kubadwa kwa Mneneri kunawunikira Dziko	2
Mndandanda wa M'badwo wa Mneneri	3
Makolo a Mtumiki	4
Mutu Wachiwiri	6
Umwana Wodalitsika wa Mtumiki Wokondedwa ﷺ	6
Nthawi Yoyamwa	6
Madalitso a Kuyamwitsa	7
Zawumwana ndi Madalitso	8
Zina Zabwino Za Umwana Wake	9
Madalitso a Kupezeka kwa Mneneri ﷺ	11
Nthawi Yokhala ku Banu Sa'd ndi Kubwerera	12
Mutu 3	14
Umwana wodalitsika wa Mtumiki (ﷺ)	14
Kumwalira Kwachisoni Kwa Amayi Ake Okondedwa	14
Pambuyo Pakumwalira Kwa Makolo Ake	14

Madalitso Enanso a Umwana	15
Ulendo wopita ku Yemen	16
Ulendo Woyamba Wantchito kupita ku Shaam	17
Ulendo winanso wamalonda	17
Mutu Wachinayi	20
Unyamata Wodala wa Mtumiki Wokondedwa ﷺ	20
Kukwatiwa kwa Sayyidatuna Khadija رضى الله عنها	22
Udindo Pakumanga Ka'bah	23
Khalidwe Lake Lopambana Mpaka Pano	25
Mutu 5	27
Kupembedza m'phanga la Hira	27
Chiyambi cha Chivumbulutso ndi Kulengeza Uneneri	27
Chiyambi cha Kufalitsa Chisilamu ndi Gawo Loyamba	29
Gawo Lachiwiri la Kufalitsa Chisilamu	30
Mutu Wachisanu ndi chimodzi	32
Kuponderezedwa kwa okhulupirira kuchokera kwa Osakhulupirira ndi Kusamukira ku Abyssinia	32
Nkhanza za osakhulupirira kwa Maswahaaba odalitsidwa	33
Kusamukira ku Abyssinia	35
Mutu 7	36
Kuzunguliridwa kwa Shi'b Abi Taalib	36
Chaka cha Chisoni	38
Mutu Wachisanu ndi chitatu	39
Ulendo waku Taif komanso kusamuka kupita ku Madina	39

Zochitika za Ulendo waku Taif	39
Tsiku lovuta kwambiri	41
Majinn anavomera Chisilamu	42
Kuwala kwa Chisilamu ku Madina kopatulika	42
Bay'at al 'Aqabah al-Oula	43
Bay'at al-'Aqabah al-Thaniya	45
Kusamuka kupita ku Madina	45
Gulu la Osakhulupirira	46
Kusamuka kwa Mtumiki ﷺ	47
Mutu 9	48
Wokondedwa Mtumiki ﷺ ku Madina	48
Kumanga Masjid Quba ndi Kuyamba kwa Jumu'ah Salah	49
Kukhala ku Madina	50
Kumanga Masjid al-Nabawi	51
Ma ansar komanso Ma muhajirina ndi abale a wina ndi nzake	52
Kusinthwa kwa Qiblah	53
Ziwembu za Osakhulupirira komanso kupita chitsogolo kwa Asilamu	54
Kusiyana Pakati pa Ghazwah ndi Sariyyah	56
Zomwe Zinayambitsa Nkhondo ya Badr	56
Ndani Adzamwalira, Ndipo Afera pati, pa Nkhondo ya Badr?	60
Nkhondo ya Badr ndi Zotsatira zake	60
Ophedwa apa Badr (chifukwa cha chikhulupiriro chawo)	61
Zotsatira za Ogwidwa	62

Zomwe Zinayambitsa Nkhondo ya Uhud komanso ndi Chiwerengero cha Asilikali	63
Kukumana Asilikali, Maso ndi Maso	65
Kuyamba kwa Nkhondo	65
Zochitika Zina za Nkhondo ya Uhud	66
Chochitika cha Raji'	67
Chochitika cha Bir Ma'una	67
Ghazwah ya Banu Nadir	68
Nkhondo ya Banu Mustaliq ndi Chochitika cha Ifk	70
Nkhondo ya Ngalande komanso zifukwa zake	71
Nkhondo ya Banu Quraydhah	73
Cholinga cha 'Umrah ndi Chozizwitsa Chodabwitsa	74
Pangano la Hudaybiyah ndi Zoyambitsa Zake	76
Pambuyo pa Hudaybiyah kumwalira Kowonekera Kodala	78
Mafumu Ayitaniridwa ku Chisilamu	78
Nkhondo ya Khayber ndi zoyambitsa zake	80
Anachita Umrah yobwereza (Qada)	82
Zomwe Zimayambitsa Nkhondo ya Mu'tah	84
Nkhondo ya Mu'tah	84
Zifukwa zogonjetsera nzinda wa Makka	86
Khalidwe la chifundo la Mtumiki ﷺ	90
Nkhondo ya Hunayn	91
Nkhondo ya Tabuk	92
Sayyiduna Abu Bakr Siddeeq monga Ameer wa Hajj	94

Kufika kwa nthumwi	95
Chifukwa Chochuluka kwa Nthumwi	95
Nthumwi za Kindah	96
Nthumwi za Fazarah	97
Nthumwi za fuko la Sa'd Bin Bakr	97
Hajj Yosanzikana (Hajja-tul-Wada')	99
Ulaliki Wotsanzikana	100
Zotsatira Zazikulu za Mwambo Wotsanzikana	101
Kugawa Tsitsi Lodala	102
Matenda Omaliza ndi Kumwalira Kodala	102
Mawonekedwe odalitsika ndi mawonekedwe a Mtumiki ﷺ	104
Mawonekedwe Odala	104
Zakudya zomwe amakonda Mtumiki	107
Zovala zomwe Mtumiki amakonda	108
Ubwino ndi Makhalidwe	109
Mavesi a mu Qur'an komanso ndi Ulemelero wa Mtumiki ﷺ	112
Uthenga Wabwino wa Kufika kwa Mustafa ndi Kulamula Kumukhulupirira	113
Kufotokoza Ulemelero Ndi Ulemelero wa Mtumiki wokondedwa ﷺ	113
Makhalidwe a Mtumiki Wokondedwa ﷺ komanso chikondi chake pa Ummah	114
Chochitika cha Mi'raaj cha Mtumiki wokondedwa ﷺ kuchokera ku Masjid al-Haraam kupita ku Masjid al-Aqswa.	115
Chifundo cha Mtumiki .	115

Mulungu Wamphanvu zonse komanso ndi Angelo kunfunira zabwino Mtumiki Wokondedwa ndipo kuwalamula Asilamu kuti anfunire zabwino Mtumiki.	116
Mphatso za Mulungu zomwe zinaperekedwa kwa Mtumiki ﷺ	117
Kuperekedwa kwa Makhalidwe Osawerengeka pa iye	118
Ulemerero wa Mustafa mu Kuwunika kwa Hadith yodala	118
Mfumu wa Ana Onse a Adamu	118
Makhalidwe Asanu a Mustafa	119
Woyamba Pakati pa Aneneri	119
Ulemerero wa Mustafa M'mawu a Umar	119
Mutu khumi ndi ziwiri	123
Banja, Abale ndi Anzake a Mtumiki ﷺ	123
Banja la Mtumiki ﷺ	123
Ubale wa Mtumiki Wokondedwa chifukwa choyamwisidwa Nkaka ﷺ	125
Abale woyamwa Bele limodzi :	126
Amayi a Okhulupirira	126
Ana Odala	128
Zina mwa zinthu zomwe zinali m'mene Mtumiki ﷺ ankagwiritsa ntchito	132
Mutu wakhumi ndi zitatu	136

Mawu Oyamba

Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ ndi munthu wangwiro ndi wochita bwino kwambiri m'mbiri ya anthu. Moyo wake wodalitsika moyenerera umayimira kuyenera kwa mbali zonse za anthu osankhika. ﷺ sali Mneneri ndi Mtumiki yekha, komanso ndi Yemwe amayitanira ku chilungamo, wokonza zinthu, waluntha, Mtsogoleri, wokamba nkhani, Mtsogoleri wa boma, Mthandizi, wophunzitsa, woweruza, wowongolera zinthu zawuzimu; Mwachidule, Iye ﷺ ndi chiwongoko ku mbali zonse za moyo ndi anthu. Ndicho chifukwa chake timapeza chitsogozo chathunthu mogwirizana ndi mbali iriyonse ya anthu m'moyo wake wodalitsika.

Pokumbukira kufunikira ndi kusowekera kumeneku, Maulana Haji Muhammad Imran Attari, wankulu wa Central Executive Body ya Dawat-e-Islami, anafotokoza chikhumbo chake ku Islamic Research Center ya Dawat-e-Islami kuti buku lachidule lotere lilembedwe pa mbiri yodalitsika ya Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ. chinenero chosavuta kunva kotero kuti anthu wamba, makamaka, ana ndi achinyamata (ophunzira akusukulu ndi a koleji) azitha kuwerenga mosavuta.

Iye anayambitsa ntchito yabwinoyi pogwira ntchito patsamba loyamba la Blessed *Seerah* ndipo kenako anayipereka ku Islamic Research Center (ya Dawat-e-Islami) kuti ithe kumalizitsa.

Ndizodabwitsa kwambiri kuti masiku angapo asanafike pempho la Nigran-e-Shura, wankulu wa Islamic Research Center, Rukn-e-Shura, Maulana Muhammad Shahid Attari al-Madani, anakhazikitsa Nthambi yachigawo pansi pa Islamic Research Center, yomwe ndi, "Nthambi ya Seerat-e-Mustafa", kuti agwire ntchito yofunikira pa nthawi ya Uneneri. Chifukwa cha ubwino wa Rukn-e-Shura, ntchito yolemekezekayi inaperekedwa ku Nthambi iyi, yomwe inamaliza bukhu lachidule ili m'kanthawi kochepea.

Maulana Muhammad Hamid Siraj al-Madani al-Attari (m'bale wachisilamu wodalirika wa nthambi yaying'ono ya "Seerat-e-Mustafa") anali ndi mwayi wogwira ntchitoyi, pomwe, Maulana Muhammad Rashid Ali al-Madani (wachiwiri kwa nkonzi wa magazini ya mwezi uliwonse, Faizan-e-Madinah) ndi Maulana Muhammad Jaan-partment of the sub-Madinah "Seerat-e-Mustafa") anagwirizana kwathunthu. Zambiri za ntchito:

- ❖ Choyamba, moyo wodalitsika wa Mtumiki Wokondedwa ﷺ unalembedwa motsatizana. Pambuyo pake, kuti owerenga azimasuka, unagawidwa m'magawo osiyanasiyana, ndikulemba mitu yosiyanasiyana.
- ❖ Pambuyo pake, nkhani yonse inatchulidwa, ikuyang'aniridwa (motsatira *malamulo a Shar'iah*) ndikufaniziridwa.
- ❖ Kuti bukulo likhale losavuta kumva, anayesetsa kugwiritsa ntchito mawu ndi ziganizo zosavuta. Atamaliza kulemba bukulo, nkhani zake zinaperekedwa kwa munthu wamba kuti awerenge. Mawu opitilira 100 ndi ziganizo zopitirira khumi ndi ziwiri, zomwe anaziwona kukhala zovuta, zinasinthidwa kukhala Chiurdu chosavuta.
- ❖ Dongosolo loyamba linali kuwonetsa mbiri ya Uneneri nkati mwa masamba 63 mpaka 92. Choncho, pokumbukira mwachidule, zochitika zambiri za Ulosi wa mbiri yakale zatchulidwa mwachidule. Kuti mudziwe zambiri zokhudza mbiri ya moyo wa Mtumiki, chonde werengani mabuku awiri a Maktaba-tul-Madinah, "*Seerat-e-Mustafa*" ndi "*Seerat-e-Rasool-e-Arabi*".
- ❖ Kuyesayesa kwakukulu kwapangidwa kuti apereke zambiri zaposachedwa za malo okhudzana ndi mbiri ya Uneneri (mwachitsanzo, kuchuluka kwa anthu, mtunda kuchokera ku Makka kapena Madina, mtunda ndi msewu, nyengo, mayina apanopa, ndi

zina zotero). (Chidziwitsochi chapezeka kumasamba osiyanasiyana ndi mabuku ena achiarabu.)

- ❖ zonse za Qur'an yopatulika zinalembedwa m'mawu a Qur'an ndipo mawumboni ake onse anaperekedwanso. Kumasulira kwa Qur'an kwa Imam wa Ahl al-Sunnah, Imam Ahmad Raza Khan رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ, yomwe ndi "Kanz-ul-Iman", yofalitsidwa ndi Maktaba-tul-Madina, yaphatikizidwa.
- ❖ Zithunzi za malo osiyanasiyana ndi mapu a nkondo zina aphantikizidwanso.
- ❖ *Shamaa'il* ndi *Khasaa'il* (malongosoledwe okongola ndi mikhalidwe yake yapadera ya Mtumiki صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) ndi mbali yantengo wapatali ya mbiri ya Uneneri, ndi chitsanzo chabwino kwa Asilamu. Choncho, ena a *Shamaa'il* ndi *Khasaa'il* aphantikizidwanso m'bukuli. Momwemonso kumapeto kwa bukhuli aphantikizanso V esi zina ndi ma hadith zokhuzana ulemmerero wa Uneneri pamodzi ndi mfundo za zinthu zomwe Mtumiki wokondedwa صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ adzagwiritsa ntchito.
- ❖ Moyo wathunthu wa Mtumiki Wokondedwa صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ waphatikizidwa mwachidule kumapeto kwa bukhuli pansi pa mutu wakuti, "Moyo wa Uneneri Mwachidule".
- ❖ Pofuna kupewa cholakwika chilichonse *cha Shar'i* m'bukuli, kufufuza kwa *Shar'i* kwachitidwanso ndi Mufti wolemekezeka wa Dar-ul-Ifta Ahl-e-Sunnat, Mufti Muhammad Abdul Majid al-Attari al-Madani.

Mulungu Wamphanvu zonse avomereze kuyesayesa kwathuku ndikupangitsa kukhala kopindulitsa kwa anthu, makamaka ophunzira.

أَمِينَ بِجَاهِ النَّبِيِّ الْأَمِينِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

Nthambi ya "Seerat-e-Mustafa" (Islamic Research Center)

Sha'ban al-Mu'azzam 1442 AH/March 2021

Mutu 1

Kubadwa Kodala Kwa Mneneri Wokondedwa ﷺ

Kunfunira zabwino Mtumiki ﷺ

Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ wati:

لَا تَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قُبُورًا وَلَا تَجْعَلُوا أَقْبَرِي عِيدًا وَصَلُّوا عَلَيَّ فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ تَبْلُغُنِي حَيْثُ كُنْتُمْ

Musazichite nyumba zanu kukhala manda, kapena kusandutsa manda anga kukhala Eid, ndipo ndifunireni zabwino. Ndithu, kundifunira kwanu zabwino kumandifika kulikonse komwe muli.¹

Mdima wa Umbuli

Cholinga chachikulu pakulengedwa kwa anthu ndikupembedza Allah Wamphanvu zonse ndi kumunvera, koma anthu amanyalanyaza cholinga chimenechi chifukwa cha kunyezimira kwa dziko lapansi ndi kunyenga kwa *Nafs* ndi Satana. Pofuna kuwakumbutsa anthu za cholinga chimenechi ndikuwatsogolera kunjira yowongoka, Allah عَزَّوَجَلَّ anatumiza aneneri ambiri m'mibadwo yosiyanasiyana. Aneneri odalitsika apangitsa anthu kuzindikira cholinga chawo chenicheni ndikuwatsogolera. Aneneri awa anatumizidwa kumitundu ndi mayiko ena mu mibadwo yosiyana. Pamapeto pake, Allah عَزَّوَجَلَّ anatumiza Mtumiki woyela ﷺ kukhala Mtumiki ku zolengedwa zonse kufikira tsiku lachiweruzo.

¹ Abu Dawood, vol. 2, p. 315, Hadith 2042

Ziphunzitso za aneneri akale zinayiwalika Iye ﷺ asanabwere. Dziko lonse lapansi linatayika mumdima wa umbuli. Zoyipa zambiri zinali zitasakaza madera onse a dziko lapansi. Arabiya Peninsula, makamaka, inali munkhalidwe woyipa kwambiri. Nkhanza ndi chisalungamo, kupanda ulemu ndi zotukwana, mikangano, kutchova juga ndi kumwa mopitirira muyeso, kuphana, miyambo ya umbuli, kupembedza mafano, ndi kudzikuzi, zinapangitsa mdima wa umbuli kufalikira ponseponse.

Madalitso a kubadwa kwa Mtumiki ﷺ

Pansi pazimenezi, anabadwa Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ. Zochitika zina zinachitika ndi kubadwa kwake kodala komwe kunakhala nkhani yosangalatsa, kusonyeza kuti tsopano, nthawi yotere yafika yomwe kuwala kwa Chisilamu kudzachotsa mdima wakusakhulupirira.

Nyumba yachifumu ya Nausherwaan ikukanthidwa ndi chivomerezi, kupangitsa nsonga zake khumi ndi zinayi kugwa; kuzimitsidwa kwadzidzidzi kwa malawi okwera omwe akhala akuyaka mosalekeza kwa zaka mazana ambiri pamalo olambirira a olambira moto ku Iran; “Mtsinje Sava” wothamanga kwambiri kuwuma; zochitika izi ndi zina zambiri zofanana zinali zisonyezero kuti kusintha kwachisinthiko tsopano kwachitika ndipo nyengo yatsopano inayamba.

Kubadwa kwa Mneneri kunawunikira Dziko

Pansi pazimenezi, kuwala kwa ulemu ndi chisangalalo kunawala m'nyumba yowoneka ngati yophweka ya Sayyidatuna Aaminah رضى الله عنها, ndipo Mtumiki woyela ﷺ anabadwa. Osati amayi ake okha anali

okondwa pa kubadwa kwake kodala, komanso kunabweretsa chisangalalo kwa anthu onse achisoni ndi osawutsika nawonso.

Iye ﷺ anali wa Banu Hashim, nthambi ya Maqurayishi, fuko lodziwika bwino la aluya. Banja lake ndi lapamwamba kuposa mabanja onse. Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ wati: “Allah Wamphanvu zonse anamupanga ‘Kinanah’ kukhala wolemekezeka pakati pa ana a Sayyiduna Ismail عَلَيْهِ السَّلَام ‘Kinanah’, ndipo anasankha ‘Banu Hashim’ kuchokera pakati pa ‘ma Quraysh’, ndipo anandisankha ine kuchokera pakati pa ‘Banu Hashim’.¹ 571 CE. masana anali kufalikira, kunyumba kwa amayi ake ku Makkah *al-Mukarramah*^{2,3}

Mndandanda wa M’badwo wa Mneneri ﷺ

M’badwo wake wodalitsika kuchokera kumbali ya abambo ake uli motere:

1. Sayyiduna Muhammad ﷺ	12. Mwana wa Fihar
2. Mwana wa Abdullah	13. Mwana wa Malik
3. Mwana wa Abdul Muttalib	14. mwana wa Nadari
4. Mwana wa Hasimu	15. Mwana wa Kinana

¹Muslim, p. 962, Hadith 5938

² Dzina lonse la Makka ndi Makkah al-Mukarramah. Ndi umodzi mwamizinda yofunika kwambiri komanso yakale kwambiri padziko lapansi. Ku Qiblah cha Asilamu onse, Kaaba yopatulika, yomwe idamangidwa ndi Sayyiduna Ibrahim عَلَيْهِ السَّلَام ndi mwana wake, Sayyiduna Ismail عَلَيْهِ السَّلَام. Tsopano, kukula kwa mzindawu ndi 760 masikweya kilomita. Mzindawu uli pamtunda wa makilomita pafupifupi 80 kuchokera kunyanja ndi mamita 277 pamwamba pa nyanja. Nyengo ya mumzindawu ndi yotentha kwambiri. M’chilimwe, kumatentha kwambiri ndipo kutentha kumakwera kufika pa 40 °C. Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ anakhala pafupifupi zaka 53 za moyo wake wodalitsika pano.

³Madarij al-Nubuwwah, gawo 1, vol. 2, p. 14, osankhidwa

5. Mwana wa Abd Manaaf	16. Mwana wa Khuzayma
6. mwana wa Qusay	17. Mwana wa Mudrika
7 mwana wa Kilaabu	18. Mwana wa Ilyas
8. Mwana wa Murra	19. Mwana wa Mudara
9. Mwana wa Kaabu	20. mwana wa Nizaar
10. Mwana wa Lu'ai	21. Mwana wa Maad
11. Mwana wa Ghalib	22. mwana wa Adnani. ¹

Mndandanda wa M'badwo wake wodalitsika kuchokera kumbali ya amayi ake uli motere:

1. Sayyiduna Muhammad ﷺ
2. mwana wa Amina
3. Mwana wamkazi wa Wahb
4. Mwana wa Abd Manaaf
5. Mwana wa Zuhra
6. mwana wa Kilaabu.²

Makolo a Mtumiki ﷺ

Bambo ake anali Sayyiduna Abdullah رضى الله عنه, yemwe anali wosayerkezeka m'mawonekedwe komanso umunthu wake. Anamwalira Mtumiki wodalitsika asanabadwe ﷺ ali ndi zaka 25.²

¹ Al-Seerat-un-Nabawiyah wolemba Ibn-e-Hishaam, vol. 1, p. 89-103, mwachidule Al-Seerat-un-Nabawiyah wolemba Ibn-e-Hishaam, vol. 1, p. 238, mwachidule

² Al-Seerat-un-Nabawiyah cholembedwa ndi-Ibn-e-Hishaam, vol. 1, p. 89-103, mwachidule

Amayi ake anali Sayyidatuna Aaminah رَضِيَ اللهُ عَنْهَا. Pankhani ya m'badwo ndi olemkezeka, iye anali wopambana kwambiri pakati pa akazi a Chiqurysh. Pambuyo pa imfa yodalitsika ya atate wake, رَضِيَ اللهُ عَنْهَا analera mwana wake wokondedwa.

Mutu Wachiwiri

Umwana Wodalitsika wa Mtumiki Wokondedwa ﷺ

Nthawi Yoyamwa

Unali mwambo wolemekezeka waku Makka kuti m'malo mowasunga ana awo kwa amayi awo, awatumize ku mafuko okhala kumidzi kuti akakhale ana awo. Nchifukwa chakuti iwo ankafuna kuti ana awo adye chakudya choyera kuti ziwalo ndi matupi awo akhale amphanvu, kotero kuti azithanso kulankhula monveka bwino mu Chiarabu monga iwowo pambuyo pophonzira Chiarabu choyera kwambiri kuchokera kwa anthu akuderako.

Pachifukwachi, Wokondedwa Mtumiki ﷺ anaperekedwa kwa Sayyidatuna Haleemah Sa'diyyah رضى الله عنها. Iye anali wa fuko la Banu¹ Sa'd, lomwe linali nthambi ya Bani Hawazin. Fuko limeneli linali lachiwiri kwa wina aliyense pakulankhula komanso muyeso wa Chiarabu. Sayyidatuna Haleemah رضى الله عنها anadza ku Makka pamodzi ndi akazi antundu wake kuti adzatenge mwana woti aziyamwitsa. Chuma cha Sayyidatuna Haleemah

¹Banu Sa'd uli pantunda wa makilomita 15 mpaka 20 kuchokera kumudzi wotchedwa Shuqsaan, womwe uli panjira yochokera ku Makka kupita ku Ta'if. Derali silouma kwenikweni. Kulima kumatheka m'malo ena. Nyengo ndi nyengo ya derali ndi yabwino kwambiri pa thanzi. Dzina la mudzi wa Sayyidatuna Haleemah ndi 'Shawhatab'. umatchedwanso 'Shubtab'. Ili pantunda wa makilomita pafupifupi 153 kuchokera ku Makka panjira.

chinafika pachimake kuti anapatsidwa mwayi woyamwitsa Mtumiki ﷺ kwa zaka ziwiri.¹

Madalitso a Kuyamwitsa

Malinga ndi nkhani zina, kuwonjezera pa Sayyidah Haleemah رضى الله عنها, akazi ena asanu ndi mmodzi amwayi analinso ndi mwayi woyamwitsa Wokondedwa Mtumiki ﷺ. Azimayi onsewa anadalitsidwa ndi chuma cha chikhulupiriro.²

Mphotho yomwe Sayyidah Haleemah رضى الله عنها analandira poyamwitsa Mtumiki woyela ﷺ ndikuti banja lake lonse linali lolemera ndi chuma cha chikhulupiriro.

Mwamuna wake ndi Sayyiduna Harith رضى الله عنه,³ mwana wawo ndi Abdullah Ibn Harith رضى الله عنه ndi ndipo ana awo aakazi awiri, Unayas Bint Harith ndi Yuda رضى الله عنهما. Ndi Judamah Bint Harith, wodziwikanso kuti Shayma, yemwe anali mlongo wankulu woyamwa naye limodzi nkaka Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ. Amamutonhoza m'manja mwake ndikumutonhoza ndi mawu oyimba.⁴

(Mawu ofotokozera) Mapu osonyeza ulendo wochokera ku Makka kupita ku Banu Sa'd

¹ Kuchokera ku Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 1, p. 278

² Seerat Halabiyyah, vol. 1, p. 124 mwachidule

³ Iye anali wokhulupirira, ndipo anapeza madalitso kuchokera ku gulu lodalitsika la Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ. Komanso, iye anakaonekera m'bwalu la ulosi.

(Fatawa Razawiyyah, vol. 30, p. 293)

⁴ Tabaqaat Ibn Sa'd, vol. 1, p. 89

Zawumwana ndi Madalitso

Pamene Sayyidatuna Haleemah Sa'diyyah رضى الله عنها anafika ku nyumba yodalitsika ya Mtumiki womaliza wa Allah صلى الله عليه وآله وسلم kuti amutenge, (Mtumiki) anati: "Ndinamuwona Mtumiki kuti صلى الله عليه وآله وسلم anakulungidwa munsalu yoyera; kununkhira kunali kutuluka mwa iye; nsalu yobiriwira ya silika inayalidwa pansi pake ndipo anali kupumira pamsana wake wodalitsika. Nditayandikira pafupi ndi iye pang'onopang'ono, ndikumunyamula ndikuyika dzanja langa pachifuwa chake chodalitsika, anayamba kumwetulira. Anatsegula maso ake odzaza kohl mwachibadwa ndikuyamba kundiyang'ana. Ndinanva kuti kuwala kumatuluka m'maso mwake n'kufika kumwamba. Ndinamupsompsona mwachisawawa pakati pa maso ake onse ndi kumukumbatira."¹

Pamene رضى الله عنها anakhala pansi kuti amuyamwitse, madalitso a Uneneri anayamba kuwonekera. Ulemerero ukhale kwa Allah عز وجل! Mkaka wake unachuluka kwambiri kotero kuti Wokondedwa Mtumiki صلى الله عليه وآله وسلم ndi mchimwene wake woyamwa naye bele limodzi Abdullah bun Harith anayamwa mpaka kukhuta ndipo onse anagona mwantendere.

Wokondedwa Mneneri صلى الله عليه وآله وسلم amayamwa mbali imodzi yokha ya mayi ake womuyamwitsa; sangayamwitse mbali ina ngakhale atafuna kuyamwa mbali ina, popeza linali gawo la mchimwene wake woyamwanaye bele limodzi. Izi zinasonyeza kuti Wokondedwa Mtumiki صلى الله عليه وآله وسلم adzalimbikitsa chilungamo.

¹Madarij-un-Nubuwwah, vol. 2, p. 19, mwachidule

Chifukwa cha madalitso ake, ngamira ya Sayyidatuna Haleemah رضى الله عنها, yomwe inali yofowoka komanso yopanda mkaka, idatulutsa mkaka wochuluka. Mwamuna wa Sayyidatuna Haleemah anakama mkaka ngamirayo ndipo onse awiri anamwa mkaka wake mpaka kukhuta. Anakhala usiku ndi chithonhozo chachikulu ndi ntendere, ndipo anagona bwino kwambiri kwa usiku wonse.

Pamene anadzuka, Harith Bin Abd al-'Uzza, mwamuna wa Sayyidatuna Haleemah رضى الله عنها, anati: "Haleemah wabweretsa mwana wodalitsika kwambiri." Sayyidatuna Haleemah رضى الله عنها adayankha: "Inenso ndikuyembekeza kuti mwanayu wadalitsidwa kwambiri ndipo watidzera monga chifundo cha Allah. Posachedwapa, nyumba yathu idzadza ndi zabwino ndi madalitso."¹

(mawu olembedwa) Kunyumba kwa Sayyidah Haleemah Sa'diyya komwe Mtumiki Wokondedwa (ﷺ) anakhala pa umwana wake wodalitsika.

Sayyidah Haleemah رضى الله عنها akuti: "(Pamene) tinanyamuka kupita kumudzi kwathu kuchokera ku Makka pamodzi ndi Mtumiki woyela صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ, nyuru yanga yomwe sinatsale panjira yokwera chiweto chomwe sichinatsale panjira. akhoza kulimbana nayo."²

Zina Zabwino Za Umwana Wake صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

Pamene Mtumiki Womaliza wa Allah صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anadza kwa Sayyidah Haleemah Sa'diyyah رضى الله عنها, nyama zake zinayamba kuchulukirachulukira,

¹Seerat-e-Halbiyyah, vol. 1, p. 32, mwachidule

²Madarij-un-Nubuwwah, vol. 2, p. 20, mwachidule

ulimi wake unachulukiranso, anayamba kupeza zabwino komanso madalitso.

Pomwe Mtumiki Wokondedwa ﷺ anakhala kumeneko, nyumba ya Sayyidah Haleemah رضى الله عنها inakhalabe yodzala ndi ubwino ndi madalitso. Madalitsowa anapitiriza kuchulukirachulukira tsiku ndi tsiku ndipo a m'banjamo anayamba kukhala ndi moyo wotukuka.

Sayyidah Haleemah رضى الله عنها akunena kuti: “Ndinali womasuka kwambiri pomuyang'anira Iye ali pa nsinkhu woyamwitsidwa. Sanakuwa kapena kulira ngati ana ena.

Anayamba kukwawa ali ndi miyezi iwiri, anayamba kuyima ali ndi miyezi itatu, kuyendera mbali zonse mothandizidwa ndi khoma ali ndi miyezi inayi, ndipo anatha kuyenda bwino bwino ali ndi miyezi isanu. Pa usinkhu wa miyezi isanu ndi iwiri, amalankhula m'njira yonveka bwino; ndipo pa usinkhu wa miyezi isanu ndi inayi, anayamba kulankhula mwaluso.”¹

Sayyidah Haleemah رضى الله عنها waonjezeranso kuti: “Liwu lomwe analilankhula ali wamng'ono linali lakuti اللَّهُ أَكْبَرُ كَثِيرًا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا Wamphanvu zonse). Ali m'chiberekero chake, ankalankhula ndi mwezi, ndipo unkagwadira kulikonse kumene angaloze.”²

¹Madarij an-Nubuwwah, vol.2, p. 20

²Jam'-ul-Jawami', vol. 3, p. 212, Hadith 8361

Madalitso a Kupezeka kwa Mneneri ﷺ

Sayyidah Haleemah رضى الله عنها akutchula madalitso a Mtumiki wokondedwa ﷺ motere:

- ❖ Fuko langa , Bani Sa'd , linali kuvutika ndi chilala. Nditafika naye ku fuko langa, chilala chinatha. Dera linakhala lobiriwira bwino, mitengo inadzadza ndi zipatso ndipo nyama zinakula bwino.
- ❖ Tsiku lina, mnansi wanga anandiwuza kuti: “O Haleemah! Nyumba yanu imakhala yowala usiku wonse. Chifukwa chiyani?” Ndinayankha: “Kuwalako sikuli kwa nyali iliyonse, koma chifukwa cha nkhope yowala ya Mtumiki Muhammad ﷺ.
- ❖ Ndinali ndi mbuzi zisanu ndi ziwiri. Ndinayendetsa dzanja lake lodala pa mbuzi, chifukwa cha madalitso ake, mbuzizo zinayamba kupereka nkaka wochulukuka kwambiri moti nkaka wa tsiku limodzi unali wokwanira masiku 40. Si zokhazo, mbuzi zanga zinalandiranso madalitso ochulukuka moti zinakwera kufika pa 700 kuchokera pa 7 zokha.
- ❖ Tsiku lina fuko langa linandiwuza kuti: “Tipatsenikonso gawo lina la madalitso ake!” Chotero, ndinayika mapazi ake odalitsidwa m’dziwe la madzi, ndi kupangitsa mbuzi za fuko kumwa madzi amenewo. Poto, mbuzi zawo zinabala ana amphongo ndipo nkaka wawo unapangitsa fuko kukhala lolemera komanso lopambana.
- ❖ Ana akamamuyitana kuti azisewera, ankati: “Sindinalengedwe kuti ndizichita masewera.”
- ❖ Ankapita kumidzi ndi ana anga kumene mbuzi zinkadyera. Tsiku lina mwana wanga anandiuza kuti: “Okondedwa mayi! (Mneneri)

Muhammad ﷺ ali ndi ulemerero wochuluka. Munda uli wonse akapitako umakhala wobiriwira bwino; mtambo umamuphimba ku dzuwa; phazi lake silisiya chododometsa pamchenga; miyala imakhala yofewa ngati chapansi pa mapazi ake, ndi kusiya mapazi awo; (ndi) nyama zakumudzi zikupsompsona mapazi ake odalitsika.”¹

Nthawi Yokhala ku Banu Sa'd ndi Kubwerera

Sayyidah Haleemah رضى الله عنها ndi akubanja lake anapitiriza kusunga madalitso ochokera kwa Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ nthawi iliyonse. Iwo anapitirizabe kupeza madalitso awuzimu kuchokera kwa iye ndi kukonza tsogolo lawo mwa iye.

Posakhalitsa, zaka ziwiri zinadutsa. Sayyidah Haleemah رضى الله عنها ndipo anantengera kwa mayi ake, Sayyidatuna Aaminah رضى الله عنها, monga mwa mgwirizano. Sayyidatuna Aaminah رضى الله عنها anadalitsa Sayyidah Haleemah رضى الله عنها ndi mphatso malinga ndi kuthekera kwake (ndalama). Powona madalitso a Mtumiki Wokondedwa ﷺ, Sayyidah Haleemah anakhumba kwambiri kuti iye azikhala naye nthawi yambiri muntundu wake.

Zinangochitika mwangozi kuti m'masiku omwewo, ku Makka kunachitika mliri. Sayyidah Haleemah رضى الله عنها anamutsimikizira Sayyidatuna Aaminah رضى الله عنها kuti atumize Mtumiki wokondedwa ﷺ kwa fuko lake kuti akhale ndi nthawi yochuluka kwa fuko lake. otetezeka ku matenda a mliri.

¹ *Al-Kalaam al-Awdah fi Tafseer Alam Nashrah (Anwar-e-Jamal-e-Mustafa)*, p. 107-109, mwachidule

Munjira imeneyi رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا chikhumbo chochokera pansi pamtima chinakwaniritsidwa, nyumba yake inawunikiridwanso pamodzi ndi wokondedwa wa Sayyidatuna Aaminah رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا, ndipo nyumba yake inakhalanso likulu la dalitso chifukwa chopezeka Mtumiki صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ.

Iye صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anakhala m'fuko la Banu Sa'd pafupifupi zaka zinayi. Anatenga mbuzi kuti akadyetse pamodzi ndi abale ake oyamwanawo bele limodzi. Kuweta mbuzi ukapita nazo ku ubusa ndi Sunnah pafupifupi Aneneri onse عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام. صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anavumbulutsidwa pochita chimodzi mwa makhalidwe a Uneneri mu umwana wake kudzera mu zochita zakezi.

Pamene [chochitika] choyamba cha kutsegula chidali (*Shaqq al-Sadr*) chinachitika mu fuko la Banu Sa'd, chinamdera nkhawa Sayyidah Haleemah رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا, ndipo anadza naye kwa Sayyidatuna Aaminah رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا. Pambuyo pake صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ analeredwa ndi mayi ake okondedwa.

Shaqq al-Sadr amatanthawuza kugawanika kwa chifuwa. Angelo anagawanitsa chifuwa chodalitsika cha Mtumiki womaliza wa Allah صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ, natulutsa mtima wake wodalitsika ndikuutsuka. Mchitidwewu umatchedwa *Shaqq al-Sadr*. Izi zidachitika kanayi m'moyo wake wodalitsika. Nthawi yoyamba inachitika ali ndi zaka zinayi, kachiwiri ali ndi zaka 10, kachitatu ali ndi zaka 40, ndipo kachinayi asananyamuke ulendo wa *Miraj*. Ndizodziwika kuti chigwa cha Banu Sa'd (chithunzichi) ndi pamene chifuwa chinang'ambika.

Mutu 3

Umwana wodalitsika wa Mtumiki ﷺ

Kumwalira Kwachisoni Kwa Amayi Ake Okondedwa

Pamene Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ anali ndi zaka zisanu ndi chimodzi, mayi ake odalitsika anapita naye ku Madina kuti akawone banja la Amayi a bambo ake. Sayyidatuna Ummu Ayman رضى الله عنها nayenso anali kupita nawo pa ulendowu. Iye anali mdzakazi wa atate wake.

Pobwerera, mayi wa Mtumiki Wokondedwa ﷺ anamwalira ku Abwa¹, ndipo anayikidwa m'manda pamalopo. Bambo ake anali atamwalira kale, ndipo tsopano, amayi ake anali atamwalira. Sayyidatuna Ummu Ayman رضى الله عنها anapukuta misozi yake, namutonhoza, nabwerera naye ku Makka, nampereka kwa agogo ake, Sayyiduna Abdul Muttalib رضى الله عنه.

Pambuyo Pakumwalira Kwa Makolo Ake ﷺ

Pambuyo pa infia ya makolo ake, Wokondedwa Mtumiki ﷺ analeredwa ndi agogo ake omwe dzina lawo anali Abdul Muttalib رضى الله عنه. Iye anali mkulu wa mzinda wa Makka. Anakonda mdzukululu wake wodalitsika kwambiri ; ankamusunga nthawi zonse , ankamukhazika pansi, ankamudyetsa yekha, ndipo usiku ankamugoneka pambali pake.

¹Abwa ndi chigwa chomwe chili pakati pa Makka ndi Madina polowera kunyanja. Ili pamtunda wa makilomita pafupifupi 261 kuchokera ku Makka, ndi makilomita 222 kuchokera ku Madina. Ghazwa imodzi inachitikiranso ku chigwa cha Abwa komwe sikunachitike ndewu. Masiku ano, Chigwa cha Abwa chimadziwika kuti Khuraibah.

Mpando wapadera ukayikidwa pabwalo lozungulira *Ka'bah* kuti Abdul Muttalib akhalepo. Ngakhale olemekazeka adalibe kulimba mtima popondapo, koma akadzabwera Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ, ankapita patsogolo mosazengereza nkukhala pampando wa agogo ake.¹ Ndiyeno ali ndi zaka 8, agogo akewo anamwalira.²

Pambuyo pake analeredwa ndi amalume ake, Abu Taalib. Ponena za umwana wake wodalitsika, Abu Taalib akunena kuti: “Sindinawonepo kuti Wokondedwa Mneneri ﷺ ananama, kuchita chinyengo kwa wina aliyense, kunvetsa kupwtwika aliyense, kupita kukasewera ndi ana opanda ulemu, kapena kumalankhula zonyansa. Nthawi zonse anali ndi khalidwe lodabwitsa, makhalidwe apamwamba, khalidwe lokwezeka, ndipo nthawi zonse anali wolankhula modekha, wachipembedzo kwambiri, ndi wodzisunga kumlingo wapamwamba koposa.”³

Madalitso Enanso a Umwana

Ali ndi zaka 8, pamene amalume ake Abu Taalib anatenga udindo wosunga. Nayenso analandira mvula yambiri ya ubwino ndi madalitso. Anali kumukonda kwambiri kuposa ana ake, ndipo samamulola kuti achoke pamaso pake.

Abu Ta alib akunena kuti: “Nthawi zonse ana anga akamadya chakudya (kwa Mtumiki Wokondedwa ﷺ), sakanakhutitsa njala yawo, koma popeza Mtumiki ﷺ anayamba kudya nawo chakudya, ana onse amakhuta. Chotero, nthawi zonse ndikafuna kupatsa ana anga

¹ *Al-Scerat-un-Nabawiyah*, vol. 1, p. 306

² *Sbarh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib*, vol. 1, p. 306

³ *Scerat-e-Mustafa*, p. 83

chakudya, ndinali kunena kuti: “Ikani! Ndiloreni mwana wanga (Muhammad ﷺ) adze, kenako ayambe kudya.

Momwemonso nthawi iliyonse akafuna kuwapatsa mkaka ana ake, ankaupereka kwa Mneneri wokondedwa ﷺ, ndipo kenako kwa ana ake (ndipo udzakhala wokwanira kwa onse). Ngati mmodzi wa ana ake aamuna angayambe kumwa nkakawo, nkaka wonse ukanatha ndi mwana mmodzi yekhayo. Abu Taalib atawona izi ankati: “E iwe Muhammad ﷺ! Kodi tinganene chani za madalitso anu!”¹

Ulendo wopita ku Yemen

Pamene Mtumiki ﷺ ali ndi zaka khumi (10), anapita ku Yemen pamodzi ndi amalume ake Zubair. Ali m’njira, panachitika chinthu chonabwitsa kwambiri.

Ngamira inali kuletsa anthu kudutsa m’chigwa. Ngamira itamuona Mtumiki Wokondedwa ﷺ, inakhala pansi ndikuyamba kusisita pachifuwa chake pansi. Wokondedwa Mtumiki ﷺ anatsika ngamira yake nayikwera. Pamene adafika tsidya lina la chigwacho, anasiya ngamira.

Atabwerera kuchokera pa ulendo, ﷺ anaona kuti chigwacho chasefukira ndi madzi. ﷺ adawapempha Akuraishi kuti amutsate. Iye ﷺ analowa m’chigwacho ndipo Makuraishi onse anamtsata. Allah Wamphanvu zonse anawumitsa madziwo. Pamene anthu anabwerera ku Makka, anafotokoza chochitikachi kwa aliyense.

¹*Dalaa’il-un-Nubuwwah, vol. 1, p. 95*

Atanva zimenezi, iwo ananena kuti ulamuliro wapamwamba wa mwanayu ndi wosayerekezeka.¹

Ulendo Woyamba Wa ntchito kupita ku Shaam

Pamene Wokondedwa Mtumiki ﷺ ali ndi zaka 12, anayenda ulendo wake woyamba wantchito ku Shaam pamodzi ndi amalume ake, Abu Taalib. Pamene apawulendo anafika munzinda wa Busraa, anakumana ndi M’busa wotchedwa Baheera, yemwe dzina lake lenireni linali **‘Barjees’**. Anamuzindikira Mtumiki Wokondedwa ﷺ ndi zisonyezo za uneneri. Atagwira dzanja lake, anapereka chilengezo chotsatirachi: “Iye ndiye wamkulu wa zolengedwa zonse; Iye ndi Mtumiki wa Mbuye wa zolengedwa ; Allah Wamphanvu zonse amutumiza kukhala رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ (Chifundo pa zolengedwa zonse).

Kenako anankonzera chakudya Mtumiki wokondedwa ﷺ ndi anthu apawulendo. Anawonanso zizindikiro zina za Uneneri pa nthawi ya chakudya. Anati kwa Abu Taalib : “Musamutengere kushaam. Ngati anthu akushaam akamuzindikire ndi zizindikiro za Uneneri, adzayesetsa kumupha.”

Choncho anabwerera kuchokera kumeneko. M’busayo anam’patsanso zakudya zapawulendo.²

Ulendo winanso wamalonda

Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ anayenda ma ulendo ambiri okachita Malonda. Ali ndi zaka 10, anapita ku Yemen ndi amalume ake,

¹Subul al-Huda War-Rashad, vol. 2, p. 139

²Kuchokera ku Tirmizi, vol. 5, p. 356-357, Hadith 3640

Zubair bin Abdul Muttalib.¹ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anamchitira Sayyidatuna Khadija رَضِيَ اللهُ عَنْهَا awiri aiwo anali ku Yemen².

Kwanenedwa kuti: “Sayyidatuna Khadija رَضِيَ اللهُ عَنْهَا anamtumiza kawiri ku Jurash (malo a ku Yemen) kukachita malonda, ndipo pa maulendo awiriwa anapatsidwa ngamira yayikazi.³

Kutenga nawo gawo mu 'Hilf-ul-Fudool'

Munthu wina wa mu nzinda wa Zubayd anadza ku Makka kudzagulitsa katundu wake. Munthu wotchedwa 'Aas bin Waa' il anagula katundu kwa iye, koma sanapereke malipiro. Wamalondayo anapempha thandizo kwa mafuko ena, koma palibe ndi mmodzi yemwe amene anamuthandiza. Kenako anakwera phiri la Abi Qubays⁴ ndipo anapempha thandizo kwa aliynse. Zitatha izi, anthu ena okonda ntendere aku Quraish anayambitsa gulu lokonzanso zinthu.

Mafumu odziwika anasonkhana kunyumba ya Abdullah bin Jud'aan komwe Sayyiduna Zubair Ibn Abdul Muttalib رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا, amalume ake a Mtumiki wokondedwa صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ, ananena kuti ayenera kupanga mgwirizano. Mafumu achi Quraish anachita mgwirizano ndipo

¹Subul al-Huda War-Rashad, vol. 2, p. 139

²Mtunda wapakati pa Yemen ndi Makka ndi pafupifupi Kilomita 1,034.

³Mustadrak, vol. 4, p. 178, Hadith 4887

⁴Abu Qubays ndi phiri lomwe lili kunja kwa Masjid al-Haraam pafupi ndi Safa ndi Marwa. Mwa lamulo la Mulungu, ili linali phiri loyamba kulengedwa padziko lapansi. Phirili limatchedwanso 'Al-Ameen'. (Tafsir ad-Durr al-Manthur, vol 2, p. 266, Balad al-Amin, pg. 206)

anatsimikiza mtima kuti athetsa zipolowe, ateteze apawulendo, athandize osawuka, azithandizira oponderezedwa ndikuwaweruza anthu ankhanza.

Mtumiki woyela ﷺ nayenso adali nawo papanganoli. Ngakhale zitanenedwa uneneri, Mtumiki Wokondedwa ﷺ ankanena mwa chisangalalo pakuchita nawo mgwirizanowu, ndipo ankati: “Ndinakondwera kwambiri ndi mgwirizanowu moti wina anandipatsa ngamira yofiyira pakubwezera kwake. Ngakhale lero, ngati munthu woponderezedwa andiyitana kuti ndimunthandize pa panganoli, ndine wokonzeka kumuthandiza.”¹

Mgwirizanowu unatchedwa 'Hilf-ul-Fudool'. Chifukwa chake ndi chakuti kalekale, mgwirizano unapangidwa ku Makka. Mayina a onse amene anapangitsa kuti mgwirizanowu ukhazikike anali 'Fadl'. Pachifukwa ichi, unatchedwa 'Hilf-ul-Fudool', mwachitsanzo, mgwirizano womwe unapangidwa ndi anthu ochepa omwe mayina awo anali 'Fadl'.²

¹ *Al-Raud-ul- Unuf*, vol . 1, p. 242-244

² *Seerat-un-Nabawiyah cholembedwa ndi Ibn-e-Hishaam*, vol. 1, p. 265

Mutu Wachinayi

Unyamata Wodala wa Mtumiki Wokondedwa ﷺ

Ulendo Wachiwiri Wamalonda kupita ku Shaam

Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ anali ndi khalidwe lopambana kuyambira pachiyambi. Atafika zaka 25, anthu ambiri ankakonda kunena zowona komanso kuwona ntima. Amadziwika ndi dzina lokuti " **Sadiq** " (wowona) ndi " **Ameen** " (odalirika) zinda wa Makka onse.

Panali mkazi wina wolemekezeka komanso wolemera wa ku Makka, dzina lake Khadija. Anafunikira munthu wowona ntima amene akanatha kuntengera malonda ake kushaam kuti akagulitse ndi kubwerera ndi phindu lake.

Atanva kuti iye anali wokhulupirika ndiponso wowona ntima, anam'tumizira uthenga wonena kuti: "Nditengere katundu wanga kushaam. Ndidzakulipirani kuwirikiza kawiri ndalama zimene ndimalipira ena."

Mtumiki ﷺ anavomereza pempho lakeli ndipo ananyamuka kupita kwa kushaam ndi malonda. Kapolo wa Sayyidatuna Khadija رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا, wotchedwa 'Maysarah', nayenso ankatsagana naye paulendowu yemwe akamutumikira ndi kukwaniritsa zofunika zake zina.

Apanso, Mtumiki ﷺ anafika ku Busra, mzinda wotchuka wa Shaam, iye ﷺ 'Nastoor'. M'busa ankamudziwa kale Maysarah. Chifukwa cha zimenezi anadza kwa iye ndikumuloza Mtumiki ﷺ, namufunsa: "Ndani amene ali pansu pa ntengo uwu?" Maysarah anayankha kuti: "Iye ndi wokhala ku Makka, ndipo ndi wa fuko la Banu

Hashim ; dzina lake ndi ' **Muhammad** ' ndipo amadziwika ndi **dzina loti "Ameen"** .

M'busayo anati: “Palibe amene anayima pansi pa ntengo umenewu kupatulapokuti Iye ndi mneneri.” Kenako anafunsa kuti: “Kodi chofiyira chili m’maso mwake?”

Maysarah anayankha kuti: “Inde, likutero, ndipo limakhalapobe nthawi zonse.”

Nastoora atanva izi anati: “Iye ndi Mneneri womaliza wa Allah Wamphanvu zonse. Ndikuwona zisonyezo zonse mwa iye zomwe ndinaziwerenga mu *Taurat* ndi *Zabuur*. Ndikanakhala ndi moyo (ﷺ) muntawi yomwe adzalengeza uneneri wake. Ngati ndikhalabe ndi moyo, ndidzamuthandiza mokwanira, ndipo ndidzathera moyo wanga wonse kuntumikira. O Maysarah! Ndikukulangizani kuti musamusiyey; Pitirizani kumutumikira, chifukwa Allah Wamphanvu zonse wamdalitsa ndi uneneri.”

Wokonedwa Mtumiki ﷺ anabwerera atangogulitsa malondawo. Pamene apaulendo wake anafika ku Makka, Sayyidatuna Khadija رضى الله عنها anakhala padenga lake. Amawona kuti angelo awiri anamuchitira mthunzi Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ padzuwa. Kuwona izi kunasiya chikhumbo chachikulu pa Sayyidatuna Khadija رضى الله عنها.

Patapita matsiku angapo, pamene anakambitsirana nkhanayi ndi kapolo wake Maysarah, anamuwuzwa kuti anawona zochitika zoterozo pa ulendo wonsewo. Kenako Maysarah anamuwuzwa za zochitika zodabwitsa zomwe anaziwona za Mtumiki Wokonedwa ﷺ kunena zowona, chilungamo, kuchitira ena zabwino, kuwanvera chisoni, kunvetsetsa zinthu ndi luso lazamalonda. Anatchulanso momwe M’busa Nastoora

anamufotokoza ndi ntima wonse chikondi chake kwa Mtumiki ﷺ ndi zomwe analosera za iye.

Atanva izi, Sayyidatuna Khadija رضى الله عنها anakhala ndi ulemu wawukulu ndi kudzipereka kwa Mtumiki wokondedwa ﷺ.

Kukwatiwa kwa Sayyidatuna Khadija رضى الله عنها

Sayyidatuna Khadija رضى الله عنها anali mkazi wolemera komanso wolemekezeka kwambiri wa ku Makka. Iye adali wa Banu Asad Ibn Abdul 'Uzaa, nthambi ya fuko la Quraish. Mibadwo itatu pamwamba pake, m'badwo wake ukulowa mumzera wa Mneneri wokondedwa ﷺ.¹

Anthu a ku Makka ankamutchula dzina lakuti Taahirah, kutanthawuza “wodzisunga” chifukwa cha kudzisunga kwake. Pa nthawiyo n’kuti ali ndi zaka 40. Anakwatiwa kawiri ndipo amuna ake onse amwalira. Anthu olemera kwambiri ndi olemera kwambiri anamutumizira ma ukwati, koma iye anawakana ndipo anaganiza zosiya kukwatiwanso.

Koma atanva za Mtumiki Wokondedwa ﷺ makhalidwe apamwamba, zizolowezi, madalitso ndi zochitika zododometsa, ntima wake unali wokhomera kukwatiwa naye. Anayitana azakhali ake a Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ, Sayyidatuna Safiyyah رضى الله عنها yemwe ndi nkazi wa Awam Bin Khuwaylid.

Sayyidatuna Khadija رضى الله عنها anayitana Sayyidatuna Safiyyah رضى الله عنها ndipo anafuna kudziwa zambiri zokhudza Iye wokondedwa ﷺ.

¹Faizan-e-Khadija-tul-Kubra, p. 35-38

Kenako, pafupifupi miyezi itatu atabwerako kuchokera pa ulendo wa kushaam, anamutumizira kalata yomufunsira.

Sayyidatuna Khadija رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا mwini anatchula chifukwa chomukondera motere: “Ndinkamukonda chifukwa cha khalidwe lake lolemekezeka komanso kulankhula zowona.

Wokondedwa Mneneri صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anatchula za ukwati uwu kwa akuluakulu a banja lake ndi amalume ake (aang'ono a bambo ake). Iwo anavomera ukwatiwo. صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ. *Nikah* inachitidwa momwe amalume ake, Abu Taalib anapereka *Khutbah* ndikukonza *Haq Mahr* ya ngamira 20 kuchokera ku chuma chake.¹

Sayyidatuna Khadija رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا anakhalabe pachisamaliro cha Okondedwa Mtumiki صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ pafupifupi zaka 25. Sanakwatire nkazi wina aliyense pa moyo wake. Kupatula mwana mmodzi wa Mtumiki صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ , Sayyiduna Ibrahim رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ. Ana ake ena onse anabadwa kwa Sayyidatuna Khadija رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا. Sayyidatuna Khadija رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا anapereka chuma chake chonse kwa Mtumiki Wokondedwa صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ, ndipo anakhala moyo wake wonse ali muchisamaliro chake.

Udindo Pakumanga *Ka'bah*

Pamene Mtumiki Womaliza wa Allah صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anafika zaka 35, chinvula champhanvu chinapangitsa kuti madzi osefukira alowe m'malo opatulika a *Ka'aba*, kuwononga kwambiri nyumba yake, zomwe zinapangitsa kuti mbali ina yake igwe. Maquraish anaganiza zomanganso

¹ *Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib*, vol. 1, p. 370 - 376, mwachidule

nyumba yolimba ya *Ka'aba* atagwetsa nyumba yonseyo ndi chitseko chokwera komanso denga.¹

Choncho Maquraish anayambitsa ntchito yomangayi pamodzi. Nayenso Mtumiki Wokondedwa ﷺ nayenso anagwira nawo ntchito yomangayi ndikubweretsa miyala.

Mafuko osiyanasiyana anagawa magawo osiyanasiyana a nyumba ya *Ka'bah* pakati pawo, koma itafika nthawi yoyika *Hajar al-Aswad*, kusiyana kunabuka. Mafukowo anasonyeza kusagwirizana kowopsa.

Izi ndi zithunzi za *Hajar al-Aswad*. *Hajar al-Aswad* ndi mwala umene unatsitsidwa kuchokera ku Paradiso pamodzi ndi Sayyiduna Adam ﷺ. Kukhudza ndi kupsopsona mwala uwu kumachotsa machimo. Arabu ankawona kuti mwala umenewu ndi wopatulika kwambiri. Mwala uwu wayikidwa m'khoma la *Ka'ba* mpaka lero.

Fuko lililonse linkafuna kuti likhale ndi ulemu woyika *Hajar al-Aswad*, ndipo (njira yawo inali yakuti) ngati fuko lililonse likhala chilenso mmenemo, liyimitsidwe ndi mphanvu ya lupanga.

Masiku anayi anakhala akukambirana za yemwe angayike *Hajar al-Aswad*. Pofuna kupewa nkangano umenewu, munthu wina wachikulire anapereka malangizo otsatirawa : “ Mawa tidzatenga munthu woyamba kulowa m'malo opatulika. m'mawa kuti atiweruzire mlanduwu. Chilichonse chimene angasankhe, mafuko onse azivomereza.” Mafuko onse anagwirizana pa zimenezi.

¹*Scerat al-Halbiyyah, vol. 1, p. 204, mwachidule*

Ulemerero ukhale kwa Allah ﷻ! Munthu amene analowa m’kachisimo m’bandakucha anali Wokondedwa Mtumiki ﷺ. Kumuwona iye, onse anali osangalala kwambiri, nati: “Iye ndiye *Ameen* ; chilichonse chomwe angasankhe, tivomera.

Ndi nzeru zazikulu, Mtumiki Wokondedwa ﷺ anathetsa kusanvanaku. ﷺ anati: “Mafuko amene akufuna kuyika *Hajar al-Aswad* asankhe mfumu imodzi.

Anasankha atsogoleri awo. ﷺ kenako anayala nsalu yake yodalitsika ndikuyikapo *Hajar al-Aswad* ndipo anawawuza akuluakulu kuti onse akweze *Hajar al-Aswad* pogwira shawlyo.

Aliyense anatero ndipo pamene *Hajar al-Aswad* anatengedwa pafupi ndi malo ake, Mtumiki Wokondedwa ﷺ ananyamula mwala wopatulikawo ndikuwuyika pamalo pake ndi manja ake odalitsika. Mwa njira imeneyi, mwa mphanvu ya nzeru zake, malawi obuka a mikangano mwa mafuko anazimitsidwa, kubweretsa chisangalalo ku mtima wa aliyense.¹

Khalidwe Lake Lopambana Mpaka Pano

Moyo wonse wa Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ unali fanizo la makhalidwe apamwamba ndi makhalidwe abwino ngakhale asanalengeze Uneneri. Kungakhale kunena zowona, kukhulupirika, kusunga malonjezano, kulemekeza akulu, kukonda ana aang’ono, kuchitira chifundo anthu ofowoka, kukoma ntima, kuwolowa manja, kufunira ena zabwino, chifundo, kapena kufewa, iye ﷺ wosayerikezeka m’ntchito iliyonse

¹*Scerat al-Nabawiyyah, vol. 2, p. 13, mwachidule*

yabwino ndi chizolowezi cholemekezeka. Iye صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ sanali wa chizolowezi chilichonse choyipa monga umbombo, chinyengo, kunama, kuswa malonjezo, kumwa mowa, kuvina, kuyimba, kuba, umbuli, ndi zina zotero, umbuli, ndi zina zotero. [nthawi ya Chisilamu chisanayambe M'malo mwake, kukongola kwake kwakukulu kuli kotero kuti ngakhale m'dera lonyozeka mwa Arabu a nthawi imeneyo, ulemelero wake, kukhulupirika kwake ndi kunena zowona zake zinali zoyamikiridwa kwambiri kumadera akutali.

Anthu a ku Makka anali kumulemekeza mwapadera m'mitima mwawo chifukwa cha khalidwe lake lolemekezeka. Anafika zaka 40, koma anakhalabe woyera pazochitika zonse zachiwewere, zachikunja ndi za umbuli.

Kupembedza mafano kunali kofala ku Makka kotero kuti mu *Kaaba yopatulika* mokha munasungidwa mafano 360 omwe ankapembedzedwa koma iye صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ sanawagwadire.

Unali ubwino wa moyo wake wakale kuti pambuyo polengeza uneneri, adani ake anayesetsa kuyesetsa kuti apeze ngakhale cholakwa chaching'ono pa nthawi iriyonse ya moyo wake, kapena kutsimikizira kufowoka kulikonse m'moyo mwake komwe anakhala nthawi yayitali kotero kuti adetsetse ulemu wa Mtumiki ndi kumutsimikizira kuti iye ndi wotsikirapo pamaso pa anthu, koma zikwi za adani ake sanapambane pankhaniyi ndipo sanathe kutulutsa ngakhale chochitika chimodzi chomwe akanachigwiritsa ntchito poloza zala pa khalidwe lake lolemekezeka.

Chifukwa chake, atangolengeza uneneri wake, anthu amwayi anadzipereka kwa iye pambuyo powerenga *Kalimah yake*.

Mutu 5

Chivumbulutso Cha Umulungu ndi Magawo a Kufalitsa Chisilamu

Kupembedza m'phanga la Hira

Pamene Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ anakwanitsa zaka 40, kusintha kwatsopano kunachitika mwa iye. Chilakolako cha chikondi cha Mulungu ndi kulambira Mulungu Wamphanvu zonse zinamutengera kuphanga, kumutulutsa m'moyo wotanganidwa wa Makka.

ﷺ ankakhala yekha m'menemo ndikukhala wotanganidwa ndi kupembedza Allah Wamphanvu zonse. Ali patali ndi *Kaaba yodalitsika*, iye ﷺ amapita kuphanga la Hira ndi chakudya cha masiku ambiri, nakhala wotanganidwa ndi kupembedza ndi kulingalira m'phanga la mtendere. Chakudya chikatha, nthawi zina ankabwera yekha kunyumba kuti adzachitenge kapena nthawi zina, Sayyidatuna Khadija رضى الله عنها amachitumiza kumeneko.

Phanga lowalali likadalipobe mpaka pano.

Chiyambi cha Chivumbulutso ndi Kulengeza Uneneri

Chivumbulutso chinayamba ndi maloto enieni. Liloto lililonse lomwe Mtumiki Wokondedwa ﷺ angalote m'tulo usiku, tanthauzo lake pambuyo pake likhala lonveka ngati kunyezimira kwa usana ndi kuwala kwa dzuwa.

Miyezi isanu ndi umodzi inadutsa m'derali. M'mwezi wodalitsika wa Ramadhani, pamene ﷺ anabisala m'phanga la Hira, usiku wina,

Sayyiduna Jibraeel عَلَيْهِ السَّلَام. Wamphanvu zonse mu mawonekedwe a chivumbulutso.¹

Ndiye, vumbulutso la uzimu linayima kwa kanthawi. Patapita nthawi, صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anali kupita kwinakwake, ndipo wina anamuitana pomutchula kuti '**Ya Muhammad**'. Pamene anayang'ana kumwamba, anapeza Sayyiduna Jibraeel عَلَيْهِ السَّلَام, yemwe analowa m'phangamo, atakhala pampando pakati pa nthaka ndi thambo.

Iye صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anagwidwa ndi mantha; napita kunyumba nagona pansi, nadzifunda yekha chofunda. Pa nthawiyo ma ayah a Quran anavumbulutsidwa:

يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ۖ قُمْ فَأَنْذِرْ ۚ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ ۚ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ ۚ وَالرُّجْزَ
فَاهْجُرْ ۚ

*E, iwe amene wakutiriridwa ndi chofunda (Mtumiki Muhammad Imirira ndikuchenjeza. Ndipo lengeza Kuyeretsewa kwa Mbuye wako Yekha. Ndipo zovala zako zikhale zoyera. Ndipo dzipatule ku mafano.*²

Phanga la Hira lili pa phiri la Noor lomwe lili pantunda wa makilomita pafupifupi 4 kuchokera ku *Masjid al-Haraam*. Phangali ndi pafupifupi mamita 350 pamwamba pa nthaka. Chapadera pa mphanga imeneyi n'chakuti munthu angathe kuyiwona

¹ *Irshad-us-Saari, vol. 1, p. 103, Pansi pa Hadith 3*

² [*Kanz-ul-Iman (kumasulira kwa Quran)*] (Gawo 29, *Al-Muddassir, Vesi 1 mpaka 5*)

Ka'ba yopatulika ali m'phanga limeneli. Ili pantunda kotero kuti kuwala kwa dzuwa sikulowamo. Phangalo ndi pafupifupi mamita 4 m'litali ndi mamita 1.5 m'lifupi. Agogo ake a Mtumiki ﷺ, Sayyiduna Abdul Muttalib رضى الله عنه, nayenso ankabwera kuphanga limeneli m'mwezi wa Ramadhan m'mwezi wodalitsika. Ngakhale lero, odzipereka amwayi a Mtumiki amakhazikitsa mitima ndi maso awo poyendera phanga limeneli.

Atalandira lamuloli kuchokera kwa Mbuye Wake, Mtumiki Wokondedwa ﷺ anatsimikiza mtima kukwezera mbendera yachowonadi ndi kuwunikira dziko lapansi ndi kutsimikiza kwa Mulungu mmodzi [*tawheed*].¹

Chiyambi cha Kufalitsa Chisilamu ndi Gawo Loyamba

Choyamba, Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ anawayitanira mobisa anthu aja ku Chisilamu omwe anali kuwakhulupirira ndi omwenso anali odziwa bwino za moyo wake. Pazimenezi, Sayyidatuna Khadija رضى الله عنها anali nkazi woyamba, Sayyiduna Abu Bakr رضى الله عنه anali mfulu woyamba, Sayyiduna Ali bin Abu Taalib رضى الله عنه anali mwana woyamba, Sayyiduna Zaid Bin Harithah رضى الله عنه anali kapolo woyamba kumasulidwa ndipo Sayyiduna Bilal رضى الله عنه anali kapolo woyamba kulowa Chisilamu.²

Kufalitsa Chisilamu kunapitirira mwachinsitsi. Momwe munthu waludzu amathamangira kumadzi abwino ndi ozizira, momwemonso, anthu amwayi anathamangira modzipereka kuti avomereze kuyitana kwa chowonadi (Chisilamu).

¹ Bukhari, vol. 1, p. 9, Hadith 4

² Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 1, p. 115

Gulu la Asilamu linali litapangidwa kwa zaka zitatu. Pa nthawi imeneyi Iye ﷺ nayenso amakhala ku *Dar al-Arqam*, komwe amakawaphunzitsa ndi kuwawongola Asilamu.¹

Gawo Lachiwiri la Kufalitsa Chisilamu

Vesi yotsatirayi inavumbulutsidwa pambuyo pa zaka zitatu:

وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ

*Ndipo, E! Wokondedwa, achenjeze abale ako apantima.*²

analamulidwanso Mtumiki wokondedwa ﷺ kuti awayitanire achibale ake apa ntima ku Chisilamu Choncho, tsiku lina Iye ﷺ anayimirira pa phiri la Safa, nawayitana anthu achiqukuraishi. Pamene anasonkhana anthu onse antundu wa ma quraish, Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ anati: “E inu ntundu wanga! Ndikakuwuzani kuti gulu lankhondo labisala kuseri kwa phiri ili limene likufuna kukuwukirani, kodi mungandikhulupirire?”

Onse anayankha ndi mawu amodzi, kuti: “Inde, ndithu. Tidzakukhulupirirani chifukwa takupezani kuti ndinu wowona komanso wodalirika nthawi zonse.”

Kenako Mtumiki Wokondedwa ﷺ anati: “Ndikunena kuti ine ndikukuchenjezani za chilango cha Mulungu, ndipo ngati simukhulupirira, chilango cha Allah Waphanvu zonse chidzakugwerani.

¹ *Seerat-ul-Halbiyyah*, vol. 1, p. 402

² [Kanz-ul-Iman (kumasulira kwa Qur'an)] (Gawo 19, Surah Al-Shu'ara, Vesi 214)

Anthu onse a Chiquraish atanva izi anakwiya ndipo anachoka. Amalume ake Abu Lahab nayenso anali m'gulu lawo ndipo anayamba kunena mawu achipongwe pomunyoza Mtumiki ﷺ. Wokondedwa Mtumiki ﷺ sanayankhe kunyozetsa kwake, koma Allah Wamphanvu zonse anavumbulutsa Surah yokwanira ya Qur'an yomudzudzula wonyoza woyipayo.¹

Gawo Lachitatu la Kufalitsa Chisilamu

M'chaka chachinayi chauneneri, vesi yotsatira ya *Surah Hijr* inavumbulutsidwa:

فَاَصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَاَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ ﴿٦٢﴾

Choncho, lengeza poyera zimene walamulidwa, ndipo utembenuzire nkhope yako kuchoka kwa Amshirikina.²

yodalitsika imeneyi, Allah Wamphanvu zonse analamula Mtumiki Wake wokondedwa ﷺ kuti afalitse Chisilamu poyera kwa aliynse. Zitatha izi, ﷺ anayamba kufalitsa Chisilamu ndi kutsutsana ndi milungu yambirimбири ndi kupembedza mafano poyera. Pamalo amenewa, Makuraishi onse, kapena kuti Arabiya yonse, anayamba kumutsutsa.³

Njira yopita kuphanga la Hira pa Phiri la Noor kuchokera ku *Kaaba*

¹ Bukhari, vol. 3, p. 294, Hadith 4770

² [Kanz-ul-Iman (kumasulira kwa Quran)] (Gawo 14, Surah Al-Hijr, V esi 94)

³ Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 1, p. 462

Mutu Wachisanu ndi chimodzi

Kuponderezedwa kwa okhulupirira kuchokera kwa Osakhulupirira ndi Kusamukira ku Abysinia

**Kupondereza kwa Osakhulupirira kwa Mtumiki
Wokondedwa ﷺ**

Mtumiki Wokondedwa ﷺ atangoyamba kufalitsa Chisilamu poyera, anamchitira nkhanza ndi kumpondereza kowopsa. Chifukwa cha kubwezera komwe kunkayembekezedwa kwa Banu Hashim ndi kuwopsa komenya nawo nkhondo, okanira sanathe kuzipereka kwa Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ, koma anamchitira chipongwe chopanda malire.

Iwo ankamutcha iye wolosera zam'tsogolo, wamatsenga, wamisala ndi wamisala; ankanena mawu achipongwe pomutsutsa, kumunyoza, nthawi zina kuthira zinyalala, kuthira magazi a nyama pa khomo lake lodalitsika, nthawi zina kumuyika minga ndipo nthawi zina ankalmibana ndi thupi lake lodalitsidwa.

pamene Mneneri ﷺ Kafiri wina dzina lake *Uqba* anayika matumbo a ngamira pamsana wake wodalitsika. Osakhulupirira atawona

zimenezi anayamba kubangula ndi kuseka. Kenako Sayyidatuna Fatima رضى الله عنها anadza namuchotsapo.¹

Tsiku lina Mtumiki صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ analinso kuswali *Swala* m'nyumba yopatulika ya *Ka'aba*. Kafiri wotchedwa Uqbah anayika nsalu m'khosi mwake ndikuyikoka mwamphanvu kotero kuti صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anayamba kunva kuti wapiringidwa. Powona izi, Sayyiduna Abu Bakr Siddeeq رضى الله عنه anasunthira patsogolo ndikumuchotsa kafiri uja ndikumukankhira kutali. Pambuyo pake, Osakhulupirira anamuzunzanso Sayyiduna Abu Bakr Siddeeq رضى الله عنه.²

Nkhanza za osakhulupirira kwa Maswahaaba odalitsidwa

Pamodzi ndi Mtumiki Womaliza wa Allah صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ, Makafiri anadutsa malire powaponderezanso maswahaba olemekezeka.

Tsiku lina, Sayyiduna Abu Bakr Siddeeq رضى الله عنه anayamba kupereka ulaliki m'nyumba yopatulika ya *Ka'aba*. Powona zimenezi Ma mshirikina ndi Makafiri anawawukira kwambiri Asilamu. Anamenya Sayyiduna Abu Bakr Siddeeq رضى الله عنه kotero kuti nkhope yake inatsala ndi magari. Mphuno ndi makutu ake onse anali ndi magari, ndipo nkhope yake sinali yodziwika. Sayyiduna Abu Bakr Siddeeq رضى الله عنه anakomoka ndipo anakomoka kwa nthawi yayitali.³

¹ Bukhari, vol. 1, p. 193, Hadith 520

² Bukhari, vol. 2, p. 575, Hadith 3852

³ Tareekh Ibn-e-Asakir, Raqm 3398, vol. 30, p. 49

Sayyiduna Khabbaab رضي الله عنه analowa m'Chisilamu pa nthawi yomwe anthu owerengeka okha anali m'Chisilamu. Maquraish anamuzunza kwambiri. Anamuzunza kwambiri moti nthawi ina anamugoneka chagada pamakala amoto ndipo munthu mmodzi anayima pachifuwa. Munthu ameneyo anapitiriza kuyima pachifuwa mpaka makala oyaka motowo anazima chifukwa cha kusungunuka kwa mnofu wa nsana wake. Zipsera za makala amenewo zinakhalabe pansana kwa moyo wake wonse. Nthawi ina, Sayyiduna Umar al-Farooq رضي الله عنه anaziwona zilembazo pansana pake pa nthawi ya ukhalifa wake. رضي الله عنه ananva chisoni kwambiri ndi kulira.¹

Sayyiduna Bilal رضي الله عنه amakokedwa m'misika atamanga khosi lake ndi chingwe. Akumenyedwa ndi ndodo mosalekeza. M'nyengo yotentha kwambiri masana, ankagonekedwa panchenga wotentha kwambiri ndipo ankamuyika mwala wolemera kwambiri pachifuwa chake, ndipo lilime lake linali kutuluka m'kamwa mwake. Ngakhale ali munkhalidwe uwu, okweza mawu akuti, 'Ahad Ahad'.²

Sikuti amuna okha amazunzidwa ndi kuponderezedwa, komanso akazi omwe analandira Chisilamu amakumananso ndi zovuta. Sayyidatunah Sumayyah رضي الله عنها Iye anali nkazi wachikulire, yemwe Abu Jahl anamupha ndi nkondo ali ndi chikhulupiro.³

Ali ndi mwayi wokhala nkazi woyamba kufera Chisilamu.

¹ *Tabaqaat Ibn-e-Sa'd, Raqm 43, vol. 3, masamba 122-123*

² *Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 1, p. 498*

³ *Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 1, p. 496*

Kusamukira ku Abyssinia

Pamene osakhulupirira a m'Makka sanaleke kuwononga Asilamu, koma kupondereza kwawo kunachuluka kwambiri, Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ anawalola maswaha ake odzipereka kuti asamukire ku Abyssinia^{1,2}

Najashi, mfumu ya ku Abyssiniya, anali wotsatira chikhulupiro chachikhirisitu, ndipo anali munthu wolungama ndi wantima wofewa. Choncho, m'chaka chachisanu cha chirengezo cha Uneneri, apa ulendo opangidwa ndi amuna khumi ndi mmodzi ndi akazi anayi anasamukira ku Abyssinia, kusiya dziko lawo lokondedwa.

Kumatchedwa Kusamuka Koyamba. Patapita masiku angapo, otsatira ambiri aamuna ndi aakazi anasamukira ku Abyssinia, moti chiwerengero cha omwe anasamukira ku Abyssinia chinakwera kufika pa 82.³

Makuraishi atawona izi, anatumiza nthumwi kwa mfumu ya ku Abyssinia, yomwe inawumirira kuti mfumuyo ipereke Asilamu kwa Makuraishi, koma zoyesayesa za osakhulupirira zinakanika.⁴

Mapu a njira yosamukira ku Abyssinia

Masjid al-Najashi ku Abyssinia

¹ Madera ena a ku Ethiopia komweko, omwe ali ku Africa, amatchedwa Abyssinia ndi anthu aku Arabu. Mfumu ya ku Abyssinia, Najashi, amene pambuyo pake anali ndi mwawi wolandira Chisilamu, anali kulamulira kumeneko. Kachisi wake wopatulika ali ku Ethiopia.

² Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 1, p. 502

³ Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 2, p. 31

⁴ Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 1, p. 506

Mutu 7**Kusalorera komanso Chaka chachisoni****Kuzunguliridwa kwa Shi'b Abi Taalib**

Osakhulupirira a ku Makka anali ndi chinyengo chakuti mwina athetsa kapena kufowoketsa kuyenda kwa Chisilamu ndi nkhanza komanso kupondereza kwawo kowopsa, koma ngakhale anayesetsa, chiwerengero cha Asilamu chinapitirirabe kukwera. Chifukwa cha izi, Maquraish anakwiya kotheratu.

Akuluakulu onse a Maquraish ndi osakhulupirira ena a m'Makka anapangana chiwembu kuti asamulolere Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ ndi banja lake. Choncho, malingana ndi ndondomeko imeneyi, mafuko onse a Chikuraishi anagwirizana motere: “Palibe amene adzakwatire m’banja la Banu Hashim, palibe amene adzachte nawo malonda antundu uliwonse, ndipo palibe amene adzacheze nawo kapena kuwalonjera kapena kukumana nawo kufikira banja la Banu Hashim litapereka Mneneri wokondedwa ﷺ kwa ife. Palibe amene ayenera kulola chakudya chilichonse kuwafikira.”

Mansoor Bin 'Ikramah analemba panganoli, mafumu onse a Chikuraish anasayina ndikuchipachika nkati mwa *Ka'ba*.

Kupatula Abu Lahab, anthu onse a Banu Hashim anazingidwa m'chigwa cha Abu Taalib, chomwe tsopano chimatchedwa kuti Shi'ib ya Abi

Taalib. Nawonso sanali Asilamu omwe anali pamodzi ndi Wokondedwa Mtumiki ﷺ chifukwa cha Chibale chawo.¹

Anthu onse a Banu Hasimu anakhala m'chigwacho zaka zitatu. Zaka zitatu izi zinali zolimba moti Bani Hashim ankadya masamba ndi kuphika zikopa zowuma kuti adye. Chifukwa cha njala, ana ang'onoang'ono ankalira kwambiri moti mawu awo ankanveka chapatali ndithu, koma osakhulupirira amitima ya mwalawo anayika alonda kumbali zonse za chigwacho kuti chakudya chisafike mkati mwa chigwacho.²

Pamene zaka zitatu zinadutsa mumkhalidwe womwewu, Allah عزوجل anampatsa Mtumiki Wake wokondedwa ﷺ nkhani yakuti: “Chiswe chinadya ndi kuwononga chipanganochi mwa njira yomwe sichinasiyidwepo chilichonse kupatulapo dzina la Allah.

Wokondedwa Mtumiki ﷺ anapereka nkhani imeneyi kwa Abu Taalib ndipo Abu Taalib anapita kwa okanira Maquraish, nati: “E, inu gulu la Makuraishi! mphwanga wandipatsa nkhani yabwino motere. Bweretsani mgwirizano wanu! Ngati nkhani imeneyi ndi yowona, lekani kupondereza kumeneku, ndipo ngati nkhani imeneyi si yowona, ndipereka mphwanga m'manja mwanu.”

Iwo anavomereza zimenezi. Pamene anapita kumeneko ndi kukawona, anadabwa ndithu, chifukwa zinali chimodzimodzi, mawu, monga ananenera Mneneri wokondedwa ﷺ.³

¹ Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 2, masamba 12 mpaka 14

² Seerat-e-Mustafa, p. 139

³ Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 2, p. 37, mwachidule

Chaka cha Chisoni

M'chaka cha 10 ^{cha uneneri}, patadutsa nthawi yochepa kutha kwa kuzungulidwa kwa Sh'ib wa Abi Taalib, Abu Taalib, amalume ake a Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ, anamwalira. Wokondedwa Mtumiki ﷺ anali ndi chisoni chachikulu pa imfa ya Abu Taalib.¹

Sipanadutse ngakhale sabata imodzi chimwalirireni Abu Taalib, nkazi wake, Sayyidatunah Khadija رضى الله عنها, nayenso anamwalira. Ku Makka anthu awiriwa ndi amene ankamukonda kwambiri. Iwo ankamuthandiza ndi kumuthandizira pa chinachilichonse.

Pamene Mneneri wokondedwa ﷺ anayatsa moto wokhulupirira Mulungu mmodzi [Tawheed] mumdima wa ukafiri ndi milungu yambiri [Kufr ndi Shirk], osakhulupirira anamuchitira chipongwe chachikulu; pa nthawi yoyesedwayi, ndi anthu onsewa omwe anakhala chithandizo chake nthawi zonse.

Kumwalira kwawo kunachitika m'chaka chomwecho m'kanthawi kochepe kwambiri, zomwe zinamunvetsa chisoni kwambiri Mtumiki ﷺ. Iye ﷺ, choncho anachitcha chaka chino ndi 'Aam-ul-Huzn' mwachitsanzo, Chaka cha Chisoni.

Chithunzi chakale cha Shi'b Abi Taalib. Tsopano malowa anaphatikizidwa mu Masjid al-Haraam.

Chithunzi chakale cha kachisi wodalitsika wa Sayyidatuna Khadija al-Kubra

رضى الله عنها

¹ Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 2, p. 38

Mutu Wachisanu ndi chitatu

Ulendo waku Taif komanso kusamuka kupita ku Madina

Zochitika za Ulendo waku Taif

Pambuyo pa infa ya Sayyidatuna Khadija رضى الله عنها komanso Abu Taalib, kuponderezana ndi nkhanza za osakhulupirira zinachulukira. Chifukwa cha khalidwe lawoli, Mtumiki Wokondedwa ﷺ ankaganiza kuti ngati atapita ku Taif ndi kukafalitsa Chisilamu kumeneko, ndipo ngati mafumu awo atalowa Chisilamu ndiye kuti zikawapatsa mphanvu ndi chirimbiktso kwa Asilamu. Ataganiza izi, anaganiza zopita ku Taif.

Ananyamuka ulendo wa ku Ta'if wapansi. Sayyiduna Zaid Bin Harithah رضى الله عنه kapolo wake yekha ndi amene ankamutsatira. Atafika ku Ta'if, Iye ﷺ anapumula masiku ochepa ndipo kenako anakumana ndi nduna za ku Ta'if. ﷺ anayitanira nduna zitatu, Abd Yaleel ndi abale ake awiri, Masuud ndi Habib - kuti alowe m'Chisilamu, koma anakana kuyitanira kwake, sikuti anangokana ayi komanso anamuchitira chipongwe, ndiponso anawasonkhanitsa anthu oyipa ndi owononga ndi kuyamba kumuthamangitsa pambuyo pake.

Iwo ankanena mawu achipongwe, kunena ziganizo zachisembwere, ndi kuthamangitsa iye akukweza mawu a mafano awo, ndipo anayamba kumugenda ndi miyala.

Iwo analunjika pa mapazi ake odalitsidwa ndi kuponya miyala yambiri kwa iye kotero kuti mapazi ake odalitsika anavulazidwa ndi kuyamba kukhetsa mwazi. Mapazi ake odalitsika anakhetsa magazi kwambiri kotero

kuti nsapato zake zodalitsidwa zinakwiririka ndi mwazi. Kapolo wake, Sayyiduna Zaid Bin Harithah رضى الله عنه, anadziyika patsogolo pake kuti amuteteze ndi kutenga miyala pathupi pake, chifukwa chake analinso ndi magazi.

Pamene Mtumiki Wokondedwa ﷺ akakhala pansi chifukwa chakukula kwa ululuwo, m'modzi mwa anthu ochita zoyipa akamapita patsogolo, ndikumuyimirira pomugwedeza mopanda chifundo, kumukakamiza kuyenda. Akamayamba kuyenda ﷺ, anthu ankhazawo ankayambanso kumugenda ndi miyala, kumuchitira chipongwe, kumuwombera m'manja ndi kumuchitira chipongwe.

Pomaliza, ﷺ adabisala kwa Zaid Bin Harithah رضى الله عنه m'munda wamphesa wapafupi. Unali munda wa zipatso wa Utbah Bin Rabee'ah, kafiri wotchuka komanso mdani. Powona mkhalidwe la Mtumiki Wokondedwa ﷺ, ngakhale anamuyang'ana mwachifundo. Anatumiza mulu wa mphesa kudzera mwa kapolo wakeyo, yemwe Wokondedwa Mtumiki ﷺ anawulandira.

Pambuyo ponvetsera kwa Mtumiki Wokondedwa ﷺ, kapolo wa Chikhirisitu Addaas yemwe anabweretsa mphesa anamkhulupirira. nayamba kupsompsona manja ndi mapazi ake odala.¹

Uwu ndi Masjid 'Addaas, omwe uli ku Ta'if. Akuti ndi malo omwewo pomwe Mtumiki ﷺ anapumula atavulazidwa. Kumbukirani, Ta'if ndi mzinda womwe uli pantunda wa makilomita pafupifupi 91 kuchokera ku Makka. Uli pafupifupi. Mapazi 5,500 pamwamba pa nyanja. Kuno nyengo ndi yabwino kwambiri, ndipo sikutentha ngati madera ena a Chiluya.

¹ *Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib*, vol. 2, p. 49 ku 56

Mphesa ndi uchi wa ku Ta'if ndizodziwika kwambiri. Ndiwo mzinda woyamba wa Arabia womwe unazunguliridwa ndi makoma.

Tsiku lovuta kwambiri

Pambuyo pa zaka zambiri, Sayyidatuna 'Aisha رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا anafunsa Mtumiki womaliza wa Allah صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: "Kodi kulipo tsiku lina lililonse kwa inu lomwe linakhala lovuta kuposa tsiku la nkondo ya Uhu?" Wokondedwa Mtumiki صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anayankha: "Inde, iwe Aisha! Tsiku lomwe ndinamuyitanira nkulu wa "Abd Ya'leel" ku Chisilamu ku Ta'if linali lolimba kuposa tsiku lankondo ya Uhud kwa ine. Sanavomereze kuyitana kwa Chisilamu ndipo anthu a Ta'if anandigenda ndi miyala. Ndinapitiriza kuyenda m'chisoni ndi movutikira mutu wanga uli ogwetsa pansi, mpaka kufika "Qarn al-Tha'alib", kumene ndinapumanso. Nditafika kumeneko, nditakweza mutu wanga, zomwe ndinawona zinali kuti mtambo wandiphimba. Sayyiduna Jibraeel عَلَيْهِ السَّلَام anandiyitana kuchokera muntambowo, nati: "Allah Wamphanvu zonse wanva yankho la ntundu wako, ndipo tsopano mngelo wa kumapiri ali pa maso panu polemekezeka kuti akwaniritse lamulo lanu. Kenako Mngelo wa kumapiri anandipatsa *Salaam* ndikuyankha modzichepetsa: "E iwe Muhammad (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ)! Allah Wamphanvu zonse wandituma kwa inu kuti chilichonse chimene munga ndilamule ndikwaniritse. Ukandiwuza kuti nditembenuze mapiri onse awiri, phiri la Abu Qubays ndi la Qa'iqaan, mozondoka kwa osakhulupirirawa, nditero. Atanva izi, Mtumiki Wokondedwa صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anayankha: "Ayi, koma ine ndikuyembekeza kuti Allah Wamphanvu zonse alenga anthu otere kuchokera m'mbumba zawo kuti azingopembedza Allah Wamphanvu zonse osati ophatikiza

Mulungu.¹

***Majinn* anavomera Chisilamu**

Atabwerera kuchokera ku ulendo wa ku Ta'if, Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ anakhala pamalo otchedwa "Nakhlah". Pamene ﷺ akuwerenga Qur'an yopatulika panthawi ya *Tabajjud*. pa *Swalah ya utsiku*, gulu la *ziwanda* zochokera ku Naseebayn linadza kwa iye ndipo linakhala Asilamu pambuyo ponvetsera Qur'an yopatulika. Kenako *ziwanda zija* zinabwerera ku ntundu wawo ndi kuwalalikira. Choncho, magulu ambiri a *ziwanda* ku Makka zinalowa Chisilamu.²

Mu Qur'an yopatulika, Allah Wamphanvu zonse watchula nkhaniyi m'mavesi oyambirira a *Surah Jinn*.

Kuwala kwa Chisilamu ku Madina kopatulika

Kumpoto kwa nzinda wa Makka kunali nzinda wotchedwa "Yathrib", womwe unakhala "Madina" ³pambuyo pake. Pambuyo pakufika kwa Mtumiki Wokondedwa ﷺ pamenepo, dzina lake linasanduka Madina. Pa nthawi ya chilengezo cha Uneneri, panali mafuko awiri,

¹ *Sbarh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib*, vol. 2, p. 51

² *Sbarh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib*, vol. 1, p. 137-138, mwachidule

³ Dzina lonse la Madina ndi "Madina al-Nabi". Maziko a mzindawu anazikidwa pa Chisilamu. Msikiti wa Nabawi ndi nyumba yopatulika ya Mtumiki ﷺ mpaka pano. Tsopano, kukula kwa mzindawu ndi pafupifupi 589 masikweya kilomita. Mzindawu uli pantunda wa makilomita pafupifupi 342 kuchokera ku Makka, pamene masiku ano, ndi ulendo wa makilomita 450 pansewu. Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ anathera pafupifupi. Zaka 10 za moyo wake wowonekera pano. Mzinda uwu ndi kuziziritisa kwa maso a odzipereka a Mtumiki.

“Aus” ndi “Khazraj”, ndipo Ayuda enanso anali kukhala nawo.

Ngakhale kuti anthuwa anali opembedza mafano, koma anaphunzira kwa Ayuda kuti posachedwapa Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ afika. Zinali ngati kuti akuyembekezera kudza kwa Mtumiki Wokondedwa ﷺ, kuti akakometse chuma chawo pomkhulupirira.

M’chaka cha 11 ^{chauneneri}, Wokondedwa Mtumiki ﷺ anapita ku Mina kukayitanira mafuko amene ankabwera pa Haji ku Chisilamu. Pali chigwa ku Mina komwe ¹ kuli Masjid al-’Aqabah lero.

Mtumiki Wokondedwa ﷺ anadza kwa iye anthu asanu ndi mmodzi antundu wa Khazraj. Wokondedwa Mtumiki ﷺ anawafunsa za mayina awo ndi mibadwo yawo. Kenako anawawerengera mavesi angapo amu Qur’an yopatulika ndipo kenako anawayitanira ku Chisilamu zomwe zinawachititsa chidwi kwambiri.

Atabwerera anawuzana kuti: “Ndithu, iye ndi Mtumiki womaliza amene Ayuda akamunena zokhuza iye. Choncho, zisakhale choncho kuti Ayuda alowe Chisilamu ife tisanalowe.” Atanena izi onse anakhala Asilamu ndipo anapita ku Madina komwe anayitaniranso ma anja awo komanso achibale awo ku Chisilamu.

Bay'at al 'Aqabah al-Oula²

M’chaka chotsatira, mwachitsanzo, m’chaka ^{cha} 12 ^{chauneneri}, pa nthawi

¹ ‘Aqabah amatanthawuza chigwa mu Chichewa.

² Lonjezo loyamba la ‘Aqabah

ya Haji, anthu ena 12 ochokera ku Madina analowa m'Chisilamu mobisa pachigwa cha Mina ndipo analonjeza kuti adzakhala okhulupirika kwa Mtumiki wokondedwa ﷺ. M'mbiri ya Chisilamu, *Bay'ah iyi* [lonjezo ili] limatchedwa “ *Bay'at al-'a Aqabah l-Oula* ” (ie, *Bay'ah Yoyamba Ya pachigwa cha Aqabah*).

Bay'ah iyi imatchedwa *Bay'at al-'Aqabah* chifukwa *Bay'ah iyi* inachitika paphiri la Mina, pafupi ndi 'Aqabah, lomwe limatchedwanso Jamra al-'Aqabah.¹

Anapempha Mtumiki Wokondedwa ﷺ kuti awapatse mphunzitsi amene angawaphunzitse malamulo a Chisilamu. Wokondedwa Mtumiki ﷺ anatuma Sayyiduna Mus'ab bun Umair رضى الله عنه pamodzi nawo ku Madina. Ku Madina, anapita ku nyumba za anthu, kuwayitanira ku Chisilamu, zomwe zinapangitsa kuti anthu ambiri anayamba kulowa Chisilamu tsiku lililonse, mpaka kuti pang'onopang'ono, Chisilamu chinayamba kufalikira paliponse.

Sayyiduna Sa'd Ibn Mu'aaz رضى الله عنه, nayenso mfumu ya fuko la Aus inalowa Chisilamu kudzera mu kuyitana kwake. Atangolandira Chisilamu, fuko lake lonse la Aus linakhalanso Asilamu.²

Masjid al-'Aqabah

Mina

¹Faizan-e-Siddeeq-e-Akbar, p. 199

²Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 1, p. 140-142, osankhidwa

Bay'at al-'Aqabah al-Thaniya¹

Pambuyo pa chaka chimodzi cha Bay'ah iyi, mwachitsanzo, m'chaka^{cha 13} cha Utumiki wa Haji, pafupifupi anthu 72 a munzinda wa Madina analonjeza kuti adzakhala okhulupirika kwa Ntumiki wokondedwa ﷺ kulonjeza moyo wawo kwa abwenzi awo ndi kupemphera mobisa. ndi Chuma chilichonse chimene ali nacho kuti chiteteze Mtumiki ﷺ ndi Chisilamu.²

Kusamuka kupita ku Madina

Pamene anthu ambiri analowa Chisilamu ku Madina, zinakhala ngati Asilamu apezapo malo atsopano. Wokondedwa Ntumiki ﷺ anawapatsa maswahaba odalitsika ufulu wonse wosamukira ku Madina. Choncho Sayyiduna Abu Salamah رضى الله عنه anali woyamba kusamuka.³ Pambuyo pake, anthu enanso anasamukira ku Madina.

Osakhulupirira atadziwa izi, anayamba ntchito yawo yowaletsa kusamuka, koma anthu anapitiriza kusamuka mobisa mpaka kuti m'kanthawi kochepe, maswahaba ambiri anasamuka kupita ku Madina. Tsopano, amene anatsala ku Makka ndi omwe anatsekeredwa m'ndende ndi osakhulupirira kapena sanathe kusamuka ku Madina chifukwa cha umphawi.

Popeza Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ anali asanamulamulire kuti asamuke ndi Mulungu Wamphanvu zonse, choncho ﷺ.

¹Lonjezo lachiwiri la 'Aqabah

²Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 1, p. 143, osankhidwa

³Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 1, p. 143

Monga mwa lamulo lake, Sayyiduna Abu Bakr Siddeeq رضى الله عنه ndi Sayyiduna Ali رضى الله عنه anakhalabe ku Makka.

Mapu akusamukira kwa Mtumiki صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ku Madina.

Gulu la Osakhulupirira

Zochitika zonsezi zinawadetsa nkawa kwambiri makafiri a chi Quraish. Pamene anawona kuti anthu a ku Madina alowa m'Chisilamu ndipo akuchulukirachulukira, ndiponso anthu a ku Makka nawonso akusamukira kumeneko, ankaganiza kuti ngati Mtumiki Wokondedwa صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ nasamuka kumeneko pamodzi ndi gulu lake lankhondo. Atawona zowopsazi, mafumu odziwika a osakhulupirira aku Mecca anakumana ku 'Dar al-Nadwah'.

Pamsonkhanowo panali anzeru onse apamwamba a anthu osakhulupirira. Malingaliro osiyanasiyana anaperekedwa, mwa iwo, malingaliro omwe Abu Jahl anapereka anavomerezedwa ndi aliyense. Lingaliro lake linali lakuti mnyamata mmodzi wa fuko lililonse apatsidwe lupanga, ndipo onse amumenye Mtumiki wokondedwa صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ pamodzi ndi رِجَالُ اللَّهِ. kumupha. Pamene anthu a m'mafuko onse adzatenga nawo mbali muchimenecho, ndiye kuti Bani Hashim sadzatha kumenyana ndi aliyense, ndipo adzagwirizana kulandira ndalama za magazi.

Panali mgwirizano pa izi ndipo msonkhano unatha. Sayyiduna Jibraeel عَلَيْهِ السَّلَام anadza ndi lamulo la Allah Wamphanvu zonse ndikumudziwitsa Mtumiki صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ za nkhani imeneyi, nati: “Usagone pakama pako usiku uno ndipo usamukire ku Madina.

Kusamuka kwa Mtumiki ﷺ

Usiku, osakhulupirira anazungulira nyumba yodalitsika ya Mtumiki ﷺ molingana ndi ndondomeko yawo nayamba kumudikirira kuti agone kuti amuwukire. Pa nthawiyo, Sayyiduna Ali رضي الله عنه analipo yekha.

Ngakhale osakhulupirira anali adani a Mtumiki Wokodedwa ﷺ, koma anali kudalira kotheratu pa kukhulupirika kwake ndi kuwona ntima kwake. Ichi n'chifukwa chake ankasungitsa zinthu zawo kwa iye. Ngakhale panthawiyo, katundu wambiri woyikizidwa anasungidwa m'nyumba yake yodalitsika.

Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ anati kwa Sayyiduna Ali رضي الله عنه: “Gona pakama panga ndikukuphimba ndi nsalu yanga! Ndikachoka, perekani zinthu zonsezi kwa eni ake, kenako bwerani ku Madina.

ﷺ anatenga dothi lodzaza chibakera, nawerenga ma ayah ena oyambirira a Surah Yaseen, anawaponya kwa osakhulupirira, ndipo adadutsa m'gulu la osakhulupirira popanda aliyense kumuzindikira.¹

Kenako ﷺ anafika kuphanga la Thaur pamodzi ndi Sayyiduna Abu Bakr Siddeeq رضي الله عنه nakhala kumeneko masiku atatu usana ndi usiku.² Pambuyo pake, ﷺ anapita ku Madina.

¹ *Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib*, vol. 1, p. 144, mwachidule

² *Bukhari*, vol. 2, p. 593, Hadith 3905

Mutu 9

Kuchokera kosamukira kupita ku Pangano la Hudaybiyah

Wokondedwa Mtumiki ﷺ ku Madina

Anthu a ku Madina analandira nkhani yakudza kwa Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ. Iwo anali kumuyembekezera mwachidwi kotero kuti ngakhale akazi ndi ana a ku Madina amakamba za kubwera kwake.

M’masiku amenewo, ntunda wapakati pa Makka ndi Madina nthawi zambiri unkayendedwa m’masiku 12. Anakhala masiku awa akudikirira, koma pambuyo pake, sakanatha kudziletsa. Pokhala wosakhazikika ndi kukwaniritsa zofuna zawo, amasonkhana m’munda kunja kwa mzinda wa Madina kuti alandire mbuye wawo. Dzuwa likayamba kulowa, ankabwerera ku nyumba zawo mwachidwi. Iwo ankatsatira izi tsiku lililonse ; amadza ndi kutsimikiza ndi chikhulupiriro chatsopano tsiku ndi tsiku ndikuyima m’njira zomulandira Mtumiki wokondedwa ﷺ.

Tsiku lina, monga mwachizolowezi, anthu a ku Madina anabwerera pambuyo podikirira Mtumiki wokondedwa ﷺ. Mwadzidzidzi, Myuda wina ali m’linga mwake anawona gulu la anthu likuyandikira. Pamene anawawona apawulendo anazindikira, kenako anafuwula mokweza kuti: “E inu anthu a ku Madina! Gulu la pawulendo lachifundo limene mwakhala mukuyembekezera tsiku lililonse lafika.” Anthu onse ma Ansari atanva zimenezi ananyamula zida zawo pa matupi awo,

anatuluka m'nyumba zawo mwachimwemwe kuti akalandire Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ.

Makiromita atatu kuchokera ku Madina komwe kuli “Masjid-e-Quba” lero, Mtumiki Wokondedwa ﷺ anafika kumeneko pa 12^{Rabi 'al-Awwal}, ndipo fuko la Amr Bin Auf linali la 'Mneneri. ﷺ poyamba anapereka mwayi womusunga.

Wokondedwa Mneneri ﷺ anakhala kunyumba ya Sayyiduna Kulthoom Bin Hidm رضى الله عنه, mmodzi mwa mafumu awa. Maswahaba ambiri omwe anasamuka kupita ku Madina kale anali kukhala mnyumbayi. Pambuyo pa masiku ochepa atabweza malonjezano a Chiquraish, Sayyiduna Ali رضى الله عنه anachokanso ku Makka, nayenso anakhala m'nyumba momwemo.¹

Kumanga Masjid Quba ndi Chiyambi cha Jumu'ah Salah

Chinthu choyamba chimene Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ anachita ku Quba chinali chakuti anamangapo Msikiti. Sayyiduna Kulthoom Bin Hidm رضى الله عنه anali ndi malo opanda kanthu, omwe ankawumitsa madeti. Iye ﷺ anapeza malowo nakhazikitsapo maziko a Msikiti. Msikiti uwu umadziwikabe kuti “Masjid Quba” mpaka pano.²

Atakhala kumeneko kwa milungu yoposa milungu iwiri, Mtumiki Wokondedwa ﷺ ananyamuka ulendo wopita ku Madina. Ali

¹Dalaa'il-un-Nubuwwah ndi Bayhaqi, vol. 2, p. 499-500

²Wafa-ul-Wafa, vol. 1, p. 250, osankhidwa

m'njira صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anaswali Swala ya Jumuah yoyamba m'Msikiti wa fuko la Bani Salim. Kenako anapita ku Madina.

Quba Masjid

Wokondedwa Mtumiki صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anati: “Kuswali Swalah mu Quba Masjid n'kofanana ndi Umra. *(Tirmizi, vol. 1, p. 348, Hadith 324).*”

Masjid Jumu'ah

Kukhala ku Madina

Pamene Mtumiki womaliza wa Allah صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anafika ku Madina, maswahaba ambiri a Answare anamupempha kuti akhale m'nyumba zawo, koma anati: “Pamene Allah عَزَّوَجَلَّ wafuna kuti Ngamira yanga yayikadzi kuti ikhale ndikhala pomwepo.”

Ngamila yake inakhala pomwe pali Masjid al-Nabawi lero. Nyumba ya Sayyiduna Ayyub Ansari رَضِيَ اللهُ عَنْهُ inali pafupi. Sayyiduna Abu Ayyub Ansari رَضِيَ اللهُ عَنْهُ anatenga chuma cha Ku nyumba yake ndi chilolezo cha Mtumiki صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ndi kupita kunyumba kwake ndi hachilolezo cMtumiki. صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anakhala kunyumba kwake.

Sayyiduna Abu Ayyub Ansari رَضِيَ اللهُ عَنْهُ anali ndi mwayi wotumikira Mtumiki wokondedwa صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ kwa miyezi isanu ndi iwiri. Pamene Msikiti wa Nabawi ndi zipinda zake zinakonzeka, صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anayamba kukhala m'menemo pamodzi ndi akazi ake odalitsidwa.

Kumanga Masjid al-Nabawi

Panalibe malo otere ku Madina komwe Asilamu amakapemphera *Swala* pamodzi ndi *Jama'ah* [ie kusunkhana]; choncho, kunali kofunikira kwambiri kumanga *nzikiti* kumeneko.

Panali munda wa zipatso wa “Banu Najjaar” pafupi ndi nyumba yodalitsika ya Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ. Malo amenewo anali ake a ana awiri amasiye. ﷺ anawatchula onse awiri ana amasiye. Onse awiri anafuna kupereka malo ochitira *nzikiti*, koma Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ sanawuvomereze, ndipo analipira ntengo wake kuchokera kuchuma cha Sayyiduna Abu Bakr Siddeeq رضي الله عنه.

Atasalaza pansi, Iye Wokondedwa Mtumiki ﷺ anayala maziko a *msikitiwo* ndi manja ake odalitsika, anali ndi khoma lomangidwa ndi njerwa zosapsa, ndi denga lamasamba omangidwa pa nsanamira za mitengo ya kanjedza. Denga linkadontha nthawi yanvula. Pakumanga *nsikitiwu* Mtumiki ﷺ amabweretsanso njerwa pamodzi ndi maswahaaba odalitsika.¹

Adhan inayambikanso apa. Poyamba, Sayyiduna Bilal رضي الله عنه Akayitana Asilamu kuti apemphere salah zawo. Kenako, Sayyiduna Abdullah bin Zaid Ansari رضي الله عنه ndi maswahaaba ena رضي الله عنهم ananva mawu a *Adhana* kumaloto ake. Ndi lamulo la Mtumiki wokondedwa ﷺ, Sayyiduna

¹ Bukhari, vol. 1, p. 165, Hadith 428 | Mawabib-ul-Ladunniya, vol. 1, p. 156 mpaka 161, osankhidwa ndi kufupikitsidwa

Abdullah bin Zaid رضى الله عنه, anaphunzitsa Sayyiduna Bilal رضى الله عنه mawu amenewo, ndipo anayamba kuyitana *Adhana*.¹

Njira ya *Shar'i* ya *Adhana* inakhazikitsidwa pa tsiku lomwelo, yomwe ikutsatiridwabe, ndipo ipitirira kutsatiridwa mpaka tsiku lachiweruzo.

Zithunzi za Masjid al-Nabawi

Ma ansar komanso Ma muhajirina ndi abale a wina ndi nzake

Mpaka pano chiwerengero cha *Muhajirina* mu nzinda wa Madina chinali 45 kapena 50. Mikhalidwe yawo inali ya umphawi, ndipo mabanja awo ndi chuma chawo zinatsala ku Makka.

Ma Ansari ngakhale anali owolowa manja kwambiri kwa iwo, koma ma *Muhajirina* sanakonde kukhala moyo wawo podalira ena kwa nthawi yayitali. Choncho Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ anayithetsa nkhani imeneyi pokhazikitsa ubale pakati pa ma *Muhajirina* ndi ma *Ansari*, kuwapanga kukhala abale pakati pawo, kuti akhale athandizi pakati pawo.

Choncho atatha kumanga Msikiti wa Nabawi, tsiku lina Mtumiki Wokondedwa ﷺ anawasonkhanitsa ma *Ansari* komanso maswahaaba a ma *Muhajirina* kunyumba ya Sayyiduna Anas Bin Malik. Polankhula kwa ma *Answaar*, iye ﷺ anati: “Ma *muhajirina* ndi

¹ *Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib*, vol. 2, p. 163

abale anu. Kenako ﷺ anayitana munthu m'modzi mwa ma *Ansari* ndi ma *Muhajirina* nati: "Inu nonse ndinu abale." Mtumiki Wokondedwa atangokhazikitsa ubalewu, unakhala ngati ubale wapakati pa abale enieni. Choncho ma *Ansari* anawatenga abale awo ma *Muhajirina* kupita nawo m'nyumba zawo, ndipo anawayika patsogolo pawo gulu limodzi la zinthu zonse za m'nyumba zawo, nati: "Monga inu muli abale athu, theka la zinthu za m'nyumba zathu nzanu, ndipo theka la zinthu za m'nyumba zanu nzathu."¹

Kusintha kwa Qiblah

Pomwe Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ anakhalabe ku Makka, amapitiriza kuswali *Swalah moyang'ana ku Kaaba* yopatulika. Pambuyo pa kusamukira, ku Madina, amayang'ana ku " *Bayt al-Muqaddas* " mu *Swalah* iliyonse malinga ndi lamulo la Mulungu.

M'chigawo chomwecho, miyezi 16 kapena 17 inadutsa. Iye ﷺ anali ndi khumbo lofuna kuti *Kaaba yopatulika* ikhale *Qiblah*. Choncho, tsiku lina pamene Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ akutsogolera *Swalah ya Zuhr* mu *Msikiti* wa Bani Salama, chivumbulutso chotsatirachi chinavumbulutsidwa pa iye pa *Swala* :

قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ
الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ط

Ndithu, tikuwona kutembenezira nkhope yako Kumwamba mobwereza bwereza, choncho, Ndithu, tikutembenezira ku Qiblah

¹ Bukhari, vol. 2, p. 555, Hadith 3781

imene Mukukondwera nayo. Tsopano tembenuzira nkhope yako ku Masjid Haraam/Msikiti wopatulika (omwe ndi Ka'bah)..¹

Masjid al-Qiblatayn

Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ anatembenuza nkhope yake kuchoka ku *Bayt al-Muqaddas kulunjika ku Kaaba* yopatulika pa nthawi ya Swalah, ndipo nawonso ma *Muqtadi onse* ²anamutsatira. Msikiti umene munachitikira mwambowu umatchedwa 'Masjid al-Qiblatayn'. Mpaka lero, Msikiti uwu ndi malo ake onse a mapemphero alipo.

Msikiti uwu uli pantunda pafupifupi makilomita awiri kuchokera ku Madina kupita kumpoto chakumadzulo. Chochitika chomwecho chimatchedwa " *Tahweel al-Qiblah* ". Ayuda komanso ndi athira kuwiri anatsawutsika kwambiri chifukwa cha *Tahweel al-Qiblah*.³

Ziwembu za Osakhulupirira komanso kupita chitsogolo kwa Asilamu

Asilamu atasamuka kupita ku Madina, okanira aku Makka akanakhala odekha, koma nkwiyo wawo unakulirakulira. Tsopano anakhalanso adani a anthu a ku Madina.

Iwo analembera kalata Abdullah bin Ubayy, nkulu wa *Answer* , kuti: “Muwatulutse Asilamu mu n zinda wa Madina kapena muwaphe, apo

¹ [Kanz-ul-Iman (kumasulira kwa Quran)] (Gawo 2, Surah Al-Baqarah, Vesi 144)

² Omwe amaswali pambuyo pa Imam.

³ *Madarij-un-Nubuwwah, part 3, chapter 2, vol. 2, p. 73, mwachidule*

ayi, ife tikumenyani ndi kukupangitsani kuyang'anizana ndi malupanga athu.¹

Momwemonso, pamene mfumu ya fuko la Aws inapita ku Makka kukachita *Umrah*, anawopsezedwanso ndi osakhulupirira a ku Makka. Osakhulupirira sanakwanitse kuwopseza, koma anayamba kukonzekera kuwukira nzinda wa Madina. Anawufikitsa uthenga uwu kwa mafuko onse kuti adzawukira nzinda wa Madina ndikupha Asilamu onse. Pazifukwa izi, zikanakhala zofunikira kuti Asilamu achitepo kanthu kuti adzitetze.

Mpaka pano, Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ anali kuyitanira anthu ku Chisilamu pokhapokha muwumboni ndi upangiri, monga mwa lamulo la Mulungu, ndipo anali kupirira pa masawutso omwe anawapeza osakhulupirira. Koma kusamukako kutatha, pamene chigawo chonse cha Arabiya ndi Ayuda onse anakhala adani a Asilamu ndikuyamba kukonza ziwembu zosiyanasiyana zowafafaniza, Allah Wamphanvu zonse adawapatsa chilolezo Asilamu kuti amenyane ndi omwe adayambitsa nkhondoyi.

Pazimenezi, Mtumiki Wokondedwa ﷺ adalunjika pa zinthu ziwiri:

1. Maulendo amalonda a anthu a ku Makka omwe ankapita ku Levant ayimitsidwe ndipo atsekereze njira iyi kuti agwirizane pa chiyanjanitso.
2. Pangano lachiyanjanitso lipangidwe ndi mafuko ozungulira kuti osakhulupirira asayerekeze nkomwe kuwukira mzinda wa Madina.

¹ *Sunan Abi Dawood, vol. 3, p. 212, Hadith 3004*

Pachifukwachi, Mtumiki Wokondedwa ﷺ nayenso ankapita yekha ku mafuko ozungulira ndikutumizanso timagulu ting'onoting'ono tomwe timayang'anitsitsa kayendetsedwe ka anthu osakhulupirira a ku Makka, ndi kupanganso mapangano amtendere ndi mafuko.

Chifukwa cha izi Asilamu adayamba kulimbana ndi anthu osakhulupirira a ku Makka ndi ogwirizana nawo, ndipo nkhondo zazing'ono ndi zazikulu zidayamba. Nkhondo zomwezi zimatchedwa "Ghazawat ndi Sarayah" m'mbiri ya Chisilamu.

Kusiyana Pakati pa Ghazwah ndi Sariyyah

Nkhondo yomwe Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ adakhala nawo payekha ikutchedwa “ *Ghazwah* ”, pomwe nkhondo yomwe Mtumiki ﷺ amatchedwa “ *Sariyyah* ”. Kuchuluka kwa *Ghazwah* ndi “ *Ghazawaat* ”, ndi kuchuluka kwa *Sariyyah* ndi “ *Saraya* ”.¹

Pali kusiyana maganizo pa chiwerengero chonse cha *Ghazawaat* ndi *Saraya*. Malinga ndi mbiri ya Imam Bukhari, pali 19 *Ghazawat*, mwa iwo 9 okha omwe adafika pankhondo, pomwe ambiri anali otere omwe sanafune kumenya nkhondo kwenikweni.² Chiwerengero chonse cha *Saraya* ndi 47 kapena 56.³

Zomwe Zinayambitsa Nkhondo ya Badr

Nkhondo yayikulu yoyamba yomwe idachitika pakati pa Asilamu ndi osakhulupirira imatchedwa “ *Ghazwa wa Badr* ”.

¹ *Madarij-un-Nubuwwah, part 3, chapter 2, vol. 2, p. 76*

² *Bukhari, vol. 3, p. 3, Hadith 3949*

³ *Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 2, p. 221*

Badr¹ ndi dzina la mudzi womwe uli patali ndi nzinda wa Madina. Kumeneko kunali chitsime, ndipo dzina la mwini wake wa chitsimecho anali Badr. Pachifukwa ichi, malowa anadziwika kuti Badr.²

Ngakhale nkhondo ya Badr isanadze, mikangano ina yaying'ono ndi yayikulu inachitika pakati pa Asilamu ndi osakhulupirira. Tsiku lina kagulu kakang'ono ka osakhulupirira kanadza ku nsipu wa Madina natenga zofunkha, pomwe pankhondo imodzi, munthu wosakhulupirira anaphedwanso. Imfayi inawakwiyitsa kwambiri osakhulupirira a ku Makka. Nkhondo ya Badr inachitika chifukwa cha zomwe anachita.

Chinanso chomwe chinayambitsa Nkhondo ya Badr chinali chakuti nkhani inafika ku Madina ya gulu lalikulu la osakhulupirira omwe akubwerera ku Makka kuchokera ku Sham. Akuluakulu ambiri odziwika a osakhulupirira anali m'gulu la anthu apa ulendo ndipo analinso ndi malonda ambiri. Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ anati: “Magulu ang'onoang'ono a osakhulupirira Atsalira m'ntchito yathu, ndipo limodzi mwamagulu awo linawononga ku Madina. Choncho, bwanji osawukira gulu la Chikurayishi awa. Mwanjira imeneyi, njira yawo yamalonda yopita ku Sham idzatsekedwa ndipo adzakakamizika kupanga ntendere nafe. Ponvera ganizo lake, ma *Muhajirina* ndi ma *Answar onse* anakonzekera.

Choncho, pa 12^{mwezi} wa Ramadhan, 2 Hijiriyah, Wokondedwa Mtumiki ﷺ ananyamuka popanda kukonzekera kwakukulu kwa kunkhondo. Aliyense ananyamuka momwe analili. Gulu lankhondo la Asilamuli linalibe zida zambiri kapena kuchuluka kwa chakudya cha

¹ Badr ili pantunda wamakilomita 113 kuchokera ku Madina, ndipo ntundawu ndi pafupifupi makilomita 152 poyenda ndi mapazi.

² Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 2, p. 255

pankhondo, chifukwa palibe amene amaganizira kuti padzakhala nkhondo yayikulu pa ulendowu.

Anthu a ku Makka atanva nkhani yoti Asilamu achoka ku Madina, nawonso anayamba kukonzekera nkhondo. Pamene Mtumiki wokondedwa ﷺ analandira nkhani imeneyi, anafunsana ndi maswahaba odalitsika, kuwawuza kuti pa ulendowu pali kuthekera kuti nkhondo ingayambike. Onse *awiri ma Muhajirina* ndi ma Ansari *anafotokoza* kutsimikiza mtima kwawo kuti adzanvera ndi kunteteza Mtumiki wokondedwa ﷺ. Iye ﷺ anawawona magulu ankhondowo pantunda wa kilomita imodzi kuchokera ku Madina, ndipo analamula ana ang'ono kuti abwerere. Atachita zinthu zofunika, iye ﷺ analunjika kumunda wa Badri, komwe kukachokera osakhulupirira a ku Makka.

Tsopano gulu lonse la asilikali linali 313— 60 mwa iwo anali ma *Muhajirina* ndipo ena onse anali ma *Answar*. Nayenso Abu Sufyan analandira nkhani yoti Asilamu awuyamba ulendo wa ku Badr. Atanva nkhanayi anachita zinthu ziwiri. (1). Nthawi yomweyo anatumiza munthu ku Makka kuti akawadziwitse Maquraish za izi, kuti akonze zachitetezo cha apa ulendo wawo. (2). Iye mwini anasinthana njira yake nanyamuka ndi apa ulendo kunka kunyanja. ¹Akuraish atangolandira uthenga wa Abu Sufyan, anatuluka mnyumba zawo.

Mapu a nkhondo ya Badr

Phiri

Mphepete mwa chigwa cha Safra

¹ *Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 2, p. 263*

Malo anchenga enanso

Malo olamulira a Mtumiki ﷺ

Kampu ya Muslim

Manda

Pa Badr

Nkhondo

Mapiri

Zitsime zikubwera m'manja mwa Asilamu

Kumpoto

Msasa wa osakhulupirira

Malo amchenga ochepa

Akuluakulu a Maquraish ananyamuka ndi gulu lankhondo la asilikali chikwi chimodzi okhala ndi zida. Anakonzera chakudya chamagulu ankhondo m'njira yoti anthu olemera a Chikuraishi azipha ngamila khumi tsiku lililonse ndikudyetsa magulu ankhondo.

Utbah Bin Rabi'ah, yemwe anali wolemera kwambiri mu maquraish, anali nkulu wa asilikaliwo. Tili m'njira Abu Sufyan anatumiza uthenga woti tiwateteze apa ulendo wathu, choncho anthu otsalawo abwerere. Anawonjezeranso kuti palibe chifukwa chomenyana tsopano. Ena mwa Makuraishi anavomera kubwerera, koma ena anawumirira kumenya nkhondo, ndipo anawatsimikiziranso ena mwamafukowo.

Osakhulupirira Achiquiraish anafika pachigwa cha Badr pamaso pa Asilamu ndipo anakhala mmalo abwino ndi abwino kwa iwo wokha, pomwe Asilamu sanathe kupeza malo oyenera pankhondo.

Ulemerero ukhale kwa Allah! Pa nthawiyi inagwa nvula, zomwe zinapangitsa kuti fumbi ndi mchenga wa m'mundamo ukhale wolimba, zomwe zinakhala zosavuta kwa Asilamu kuyenda pamenepo, ndipo nthaka ya osakhulupirira inachita matope, chifukwa cha izi anakumana ndi vuto lalikulu poyenda ndi kuyendetsa.

Masjid 'Areesh uli pa Badr

Ndani Adzamwalira, Ndipo Adzafera pati, pa Nkhondo ya Badr?

Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ anadza kudzayendera malo omenyera nkhondo usiku pamodzi ndi ena mwa anthu ake odzipereka. Iye anajambula mizera pansi ndi ndodo nati: “Kafiri wakuti-ndi-wakuti adzaphedwera pano; ntembo wa wakuti-ndi-wakuti udzakhala pano.”

Chotero, chimodzimodzinso chinachitika. Ntembo wa kafiri aliyense unapezeka pamalo pomwe Mtumiki wokondedwa ﷺ ananena kale.

Nkhondo ya Badr ndi Zotsatira zake

Lachisanu pa 17^{Ramadan}, 2 Hijri, molingana ndi 13^{Marichi}, 624 CE, Wokondedwa Mtumiki ﷺ analamula Asilamu ankhondo kuti avale zovala. Nkhondo inayamba, ndipo ngakhale kuti analibe chakudya,

mabwenzi odalitsikawo رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ anawonetsa kulimba ntima ndi kulimba ntima kwakukulu. Pankhondo imeneyi , Abu Jahl anaphedwa ndi anzake awiri achichepere , Sayyiduna Mu'aaz komanso Sayyiduna Mu'awwaz رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا .

Mafumu ambiri odziwika a osakhulupirira monga Abu Jahl, Utbah, Shaybah, ndi ena otero, anaphedwa pankhondoyi, chifukwa cha izi anataya mphanvu zawo. Anataya kulimba ntima, kudziletsa, ndipo anathawa atagonja.

Asilamu anayamba kuwamanga osakhulupirira. Pankhondo imeneyi, osakhulupirira makumi asanu ndi awiri anaphedwa ndipo chiwerengero chomwecho cha osakhulupirira anagwidwa ukapolo. Anthu apa ulendo a Abu Sufyan anathawa, koma Asilamu anapambana kwambiri pankhondoyi, zomwe zinawawonjezera ulemu ndi kupambana.

Ulemu ndi kupambana wonse wa osakhulupirira zinadetsedwa chifukwa chakugonja pankhondoyi. Mphanvu zawo zankhondo zinawonongedwa ndipo atsogoleri awo otchuka anaphedwa. Atagonjetsa adaniwo, Mtumiki Wokondedwa صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anakhala ku Badri masiku atatu, kenako ananyamuka ulendo wopita ku Madina pamodzi ndi akapolo ndi zolandidwa pankhondo.

Ophedwa apa Badr (chifukwa cha chikhulupiriro chawo)

Pankhondo ya Badr, Asilamu khumi ndi anayi anaphedwa – ma *Muhajirina asanu ndi mmodzi* komanso ma *Ansari asanu ndi atatu* . Maswahaaba khumi ndi atatu رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ anayikidwa m'manda m'munda wa Badri, pomwe mnzake wina, Sayyiduna Ubaydah Bin Harith رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ,

anamwalirira panjira, ndipo kachisi wake wodalitsika ali ku “Safra” ¹. Pamalo omwewo, Mneneri Wokondedwa ﷺ anagawa zolandidwa pankhondo pakati pa ma *Mujahidina* .

Otsatira ake رضى الله عنهم amene anatenga nawo mbali pankhondo ya Badr ali ndi udindo komanso nyota zapadera, ndipo onse ali ndi ubwino wawukulu. Ubwino umodzi ndi wakuti Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ Anati: “Ndithu, Allah Wamphanvu zonse akudziwa za anthu a ku Badr, ndipo wanena kuti: “Chitani chilichonse chimene mukufuna tsopano. Ndithu, Paradiso yasanduka *Wajib* kwa inu, kapena (Iye anati): “Ndakukhululukirani”.” ²

Zotsatira za Ogwidwa

Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ anagawira akapolo a Badr pakati pa maswahaaba odalitsika kuti akapolowo azitha kuwasamalira ndi zosowa zawo. Pambuyo pokambirana za akayidiwo, anagamulidwa kuti amasulidwe atapereka 4,000 dirham kuchokera kwa aliyense wa iwo monga *Fidya* (ndalama zomwe zimaperekedwa kuti amasule nkayidi).

Amene sanathe kulipira *Fidya* chifukwa cha umphawi anamasulidwa popanda *Fidya*. Koma akapolo amene ankadziwa kulemba, *Fidya yawo* inali yoti aziphunzitsa anyamata 10 a ma Ansari kulemba.

¹ *Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib*, vol. 2, tsamba 325 - 328, mwachidule ndikusankhidwa

² *Bukhari*, vol. 3, p. 12, *Hadith* 3983

Zomwe Zinayambitsa Nkhondo ya Uhud komanso ndi Chiwerengero cha Asilikali

Atangobwerera kuchokera kunkhondo ya Badr, osakhulupirira anayamba kukonzekera nkondo yotsatira kuti akabwezere. Anakonzekera nkondo yotsatira kwa chaka chathunthu. M'chaka cha 3 ^{chakusamuka} kwa Mtumiki, m'mwedzi wa *Shawwal*, makafiri a Achiquraish anakonzekera mokwanira ndipo ananyamuka ndi gulu lankhondo lalikulu ndi lamphanvu munjira iliyonse ndi cholinga chomenya nkondo. Abu Sufyan (yemwe anali asanalowe Chisilamu) anakhala mtsogoleri wankulu wankhondoyo. Sayyiduna Abbas رضى الله عنه, malume a Mtumiki wokondedwa صلى الله عليه وآله وسلم yemwe analowa m'Chisilamu mobisa ndikukhala ku Makka, analemba kalata yankhondo ya Asilamu.¹

Pamene Wokondedwa Mtumiki صلى الله عليه وآله وسلم anafufuza izi, anapeza kuti gulu lankhondo la osakhulupirira lafika pafupi kwambiri ndi nzinda wa Madina. Pamenepa, صلى الله عليه وآله وسلم anakambirana ndi maswahaaba odalitsika. رضى الله عنهم.

Otsatira akulu akula anapereka lingaliro loti akamenyane ndi adani munzinda, koma mnyamatayo anafuna kumenya nkondo poyera. Atanva ganizoli Mtumiki صلى الله عليه وآله وسلم anavala zida zake ndikutuluka. Panhawiyi nkuti anthu onse atagwirizana kuti amenyane ndi anthu osakhulupirira omwe akukhala nkati mwa nzindawo, koma Mtumiki صلى الله عليه وآله وسلم anati: “Nkosayenera kwa Mneneri wa Allah kuchotsa zida atazivala, mpaka Allah Wamkulukulu adzachite chigamulo pakati pake

¹ *Kitab al-Maghazi by Waqidi, vol. 1, p. 203*

ndi adani ake. Choncho, tsopano ndi dzina la Mulungu, choka upite ku (nkhondo) .”

Wokondedwa Mtumiki ﷺ anachoka ku Madina ndi gulu lankhondo la asilikali chikwi chimodzi. Ali mnjira, mthira kuwiri Abdullah Ibn Ubayy, anasiyana ndi gulu lankhondo lachisilamu pamodzi ndi asilikali ake mazana atatu. Tsopano, chiwerengero cha asilikali achisilamu chinatsika kufika pa 700.

Wokondedwa Mtumiki ﷺ anawawunikira gulu lankhondo ndikuwalamula maswahaaba achichepere aja kuti abwerere.¹

Phiri la Uhud

Mapu a Nkhondo ya Uhud

Phiri la Uhud, kumpoto, Chigwa cha Qanaat , msasa wa Asilamu, Phiri la Ramah (malo oponyera mivi 50), chigwa cha al-Aqeeq,
Nkhondo

Njira ya asilikali a Sayyiduna Khalid bin Waleed
Msasa wa Osakhulupirira
Madina al-Munawara

Phiri la Uhud ndi mapiri a kumpoto kwa Madina al-Munawwarah, omwe amachoka pantunda wa makilomita asanu ndi limodzi mpaka asanu ndi awiri. M'lifupi mwake ndi Makilomita awiri (2) mpaka atatu (3) ndipo kutalika ndi 350 mitazi. lili pantunda wamakilomita pafupifupi asanu (5) kuchokera ku Masjid al-Nabawi. Malinga ndi Hadith, ilo ndi phiri lakumwamba lomwe limankonda Mtumiki Wokondedwa ﷺ, komanso Mtumiki wokondedwa ﷺ amalikondanso. Nkhondo

¹ *Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib* , vol. 2, tsamba 394 mpaka 419, zosankhidwa ndi kufupikitsidwa

ya Uhud (malinga ndi nkhani ina) inachitika m'munsi mwa phiriri pa 17th Shawwal, 3 Hijri, molingana ndi 23rd March, 625 CE

Kukumana Asilikali, Maso ndi Maso

Amushirikina anali atamanga kale misasa Paphiri la Uhud pafupi ndi Madina, pa 12th Shawwal. Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ ananyamuka kuchoka ku Madina Lachisanu pa 14th Shawwal, nakafika ku Uhud Loweruka pa 15th Shawwal pa nthawi ya Fajr.

Pambuyo pa *Fajr Salah* ﷺ anakonza gulu lankhondo. Pa nthawi yowakonza, ﷺ anasunga phiri la Uhud pambuyo pake.

Kuseri kwa gulu lankhondo m'phirimo munali kanjira kakang'ono, komwe makafiri Achikuraishi akanatha kumenyana ndi asilikali achisilamu. Pachifukwachi Mtumiki ﷺ anayikapo gulu la oponya mivi makumi asanu (50) kuti ateteze mukansewuka. Sayyiduna Abdullah Bin Jubayr رضى الله عنه analamulidwa ndi gulu lankhondo limeneli ndipo analamulidwa kuti: “Kaya titapambana kapena kugonja, musachoke pamalo ano.

Kuyamba kwa Nkhondo

Pamene nkondo inayamba, Asilamu anawonetsa luso ndi ukatswiri wa kulimba ntima ndi kudziwa kamenyedwe kotero kuti osakhulupirira anathawa, akugonjetsedwa; koma panthawi yochepa, chifukwa cha kulakwitsa kumodzi kokha, mkhalidwe wonse wa nkondoyi kunasintha.

Oponya mivi, amene anayikidwa pa ntchito yoteteza kanjira kakang'ono ka paphiripo, atawona kuti nkondoyo yapambana, nawonso anagwirizana ndi anzawo kuti asonkhanitse zofunkha za pankondoyo. Nkulu wawo wankulu anawaletsa, koma iwo ankaganiza kuti nkondo

yatha tsopano, kotero kuti palibenso chifukwa chokhalira kumeneko.

Sayyiduna Khalid Ibn Waleed, yemwe anali asanalowe Chisilamu, anawona njira yopapatizayo yopanda mlonda aliyense, anawawukira Asilamu pozera kumbuyo (kudutsa njira yopapatizayo).

Sayyiduna Abdullah Bin Jubayr رضى الله عنه, pamodzi ndi maswahaaba ake ochepa anamenya nkondo molimba ntima, koma onse anaphedwa. Atawona kusintha kwa nkondoyi, gulu lankondo lothawa la osakhulupirira Achikuraishi linabwerera. Kuwukira kwadzidzidzi kumeneku kunasintha zochitika zonse.¹

Zochitika Zina za Nkhondo ya Uhud

Pankondoyi, kafiri wina anakantha lupanga lake pankhope yowala ya Mtumiki Wokondedwa صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ, chifukwa cha izi zidutsa zina za chisoti chozitetezera zinabaya nkhope yake yodalitsika. Chifukwa cha kugundidwa ndi mwala, ngodya zina za mano ake odalitsidwa nawonso zinathyoka, ndipo mlomo wake wapansi wodalitsika unavulalanso.

Osakhulupirira anachita khama lawo pofuna kumupha Mtumiki womaliza wa Allah صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ, koma sanathe kukwaniritsa cholinga chawocho. Maswahaaba olemekazeka ananteteza Mtumiki Wokondedwa صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ molimba ntima.

Nkhondo itatha, osakhulupirira anachoka pamenepo, pomwe Asilamu anayamba kufunafuna ophedwawo. Kuwona ophedwawo kunawawawa kwambiri Asilamu. Chiwerengero cha ophedwa mu *Ghazwah imeneyi* chinali makumi asanu ndi awiri — anayi mwa iwo anali ma *Muhajirina*

¹ *Al-Iktifa*, vol. 1, p. 377

ndipo makumi asanu ndi limodzi mphambu zisanu ndi limodzi anali ma *Ansari* . Ophedwa onsewa anayikidwa m'munsi mwa phiri la Uhud. Anthu awiri ofera chikhulupiriro anayikidwa m'manda amodzi. Anthu makumi atatu osakhulupirira anaphedwa pankhondoyi.¹

Chochitika cha Raji'

Chochitika chonvetsa chisoni chimenechi chinachitika m'chaka chachinayi cha kusamuka. Anthu ochepa antundu wa Adal Waqarah anadza kwa Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ, nati: “Mtundu wathu walowa m'Chisilamu. Chonde tumizani maswahaaba (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) amene angawaphunzitse za Chisilamu.”

Wokondedwa Mtumiki ﷺ anatumiza gulu la maswahaba khumi. Pamodzi nawo. Pamene apa ulendowo anafika kudera la Raji' ², osakhulupirira anawapha Maswahaaba asanu ndi atatu mwa iwo, ndipo anawagulitsa maswahaba awiri omwe anatsala ku Makka.³

Chochitika cha Bir Ma'una

Chochitika chodziwika bwino cha "Bir Ma'una" chinachitika mu *Safar* ya 4 *Hijri*. Amir bin Maalik yemwe ankadziwika ndi kulimba mtima kwake adadza kwa Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ. Mtumiki ﷺ anamuyitanira ku Chisilamu, koma sadachivomere kapena kusonyeza kudana nacho, koma anapempha kuti atumizidwe limodzi naye maswahaba ena osankhidwa.

¹ *Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib*, vol.2 p. 419, *Madarij-un-Nubuwwah*, vol. 2, p. 133

² Pakati pa 'Usfaan ndi Makka pali malo otchedwa Raj'i. 'Usfaan ili pantunda wa makilomita 380 kuchokera ku Madina ndi makilomita 93 kuchokera ku Makka.

³ *Madarij-un-Nubuwwah*, part 3, chapter 4, vol. 2, p. 138, *osankhidwa*

Mtumiki Wokondedwa ﷺ anati: “Ndili pachiwopsezo kwa osakhulupirira a Najd. Iye anati: “Ndikukutsimikizirani za moyo ndi chuma cha anzanu. Wokondedwa Mtumiki ﷺ anatumiza maswahaaba makumi asanu ndi awiri.

Maswahaaba odalitsikawa atafika ku Bir Ma'una, mtsogoleri wa apa ulendo anapita kwa Amir Ibn Tufail, yemwe anali mwana wa mphwake wa 'Amir Ibn Malik, ndi kalata ya Okondedwa Mtumiki ﷺ. Amir Ibn Tufail nayenso anamupha chikhulupiriro mwachinyengo, ndipo anawathira nkhondo maswahaaba onse a رضى الله عنهم mothandizidwa ndi mafuko apafupi. Anasiya mnzake mmodzi yekha, Sayyiduna 'Amr Bin Umayyah رضى الله عنه, ndipo anapha maswahaaba onsewo رضى الله عنهم.

Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ ananva chisoni kwambiri pamene (Sayyiduna Amr bin Umayyah) anafika ku Madina ndikumufotokozera zonse zomwe zinachitika.

Ghazwah ya Banu Nadir

Pomwe ukubwerera kuchokera ku Bir Ma'una, Amr bin umalayyah رضى الله عنه ntzingle ntzingle? Adaganiza kuti wabweza kubwezera kwa maswahaaba omwe adaphedwa ku Bir Ma'una, koma pambuyo pake anazindikira zenizeni.

Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ analengeza kuti adzalipidwa ndalama za magazi a anthu osakhulupirira awiriwo. Kuti akambirane nkhanayi, iye ﷺ anapita kwa Ayuda antundu wa Banu Nadiir, chifukwa chipangano chake chinali nawo.

Kunja, iwo anali ndi makhalidwe abwino, koma anatchera msampha momwe anampangira Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ ndipo maswahaaba odalitsika anakhala m'mbali mwa khoma mwa ulemu ndi kupambana kwa kukulu, ndipo anatumiza munthu kugwetsa mwala wolemera kwambiri mpaka kufika pamwamba pawo;

Allah ﷺ anamudziwitsa Mtumiki wokondedwa ﷺ za ndondomeko imeneyi. ﷺ anayimirira nthawi yomweyo osanena kalikonse ndipo anabwerera pamodzi ndi anzake. Atafika ku Madina, ﷺ anawawuza maswahaba odalitsika za chiwembu cha Ayuda.

Pambuyo pokambirana ndi ma *Ansari* ndi ma *Muhajirina* , Mtumiki Wokondedwa ﷺ anatumiza uthenga kwa Ayuda wonena kuti mwaswa mapangano pokonza chiwembu, choncho chokani ku Madina pasanathe masiku khumi.

Ayuda anakana kutero. Pamene anakana, Mtumiki Wokondedwa ﷺ ananyamuka ndi gulu lankhondo nakazinga mpanda wa Ayuda. Kuzungurira kumeneku kunapitirira masiku khumi ndi asanu. M'mene M'menemo Mtumiki Wokondedwa ﷺ anadula mitengo yozungulira lingalo, kuti Ayuda asawononge gulu lankhondo la Asilamu pobisala m'mitengo.

Pokhala opanda chochita, Ayudawo anavomera kusiya nyumba zawo ndi lingalo, koma ananena kuti atenga katundu wawo wochuluka momwe angathere mwa kunyamula pa ngamila zawo.

Wokondedwa Mtumiki ﷺ anavomereza chikhalidwe chawochi, ndipo Ayuda onse a Banu Nadiir, kupatula anthu awiri omwe analowa Chisilamu, anachoka ku Madina ali m'gulu la anthu oyimba ndi kuyimba pambuyo pokweza katundu wawo mazana asanu ndi limodzi ndi zopatsa

zawo. Ena a iwo anakhazikika ku Khayber, pamene ena anapita ku Sham nakhazikika kumeneko.¹

Nkhondo ya Banu Mustaliq ndi Chochitika cha *Ifk*

Patali kwambiri ndi Madina, nthambi ya fuko la Khaza'ah, '*Banu Mustaliq*'², inakhala. M'Sha'ban m'chaka cha 5 Hijiriyah, pamene mkulu wa fuko limeneli amafuna kuwuthira nkhondo mzinda wa Madina, Wokondedwa Mtumiki ﷺ anapita ndi gulu lake lankhondo kukamenyana naye. Pamene adadziwa zakudza kwa Mtumiki ﷺ, mkulu wawo adathawa chifukwa cha mantha. Anthu ena amtunduwo anayesa kumenya nkhondo, koma Asilamu atamenyana pamodzi, osakhulupirira khumi anaphedwa. Msilamu mmodzi nayenso anavomereza kuphedwa. Zinthu zambiri zofunkha pankhondo zinalandidwanso.

Pankhondo yomweyi Ummu al-Mu'mineen, Juwayriyah bint Harith nayenso anali m'gulu la ogwidwa. Wokondedwa Mtumiki ﷺ anankwatira, ndipo Asilamu adawamasula akapolo onse chifukwa cha chisangalalo.

Pamene Mtumiki ﷺ akuchokera ku *ghazwah iyi*, Sayyidatuna 'Aisha رضي الله عنها anasiyidwa pamalo amodzi chifukwa cha zifukwa zina. Kenako analowa m'gulu la Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ. Pochichita ichi athira kuwiri, معاذ الله, anamunenera zabodza. M'Qur'an yopatulika, Allah Mwini mphanvu anatchula kudzisunga kwa

¹ *Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawabib*, vol. 2, p. 497-520, yosankhidwa ndikufupikitsidwa

² *Tsopano, mtunda wa malowa kuchokera ku Madina ndi makilomita 261.*

Sayyidatuna ‘Aisha Siddiqah رَضِيَ اللهُ عَنْهَا m’vesi ya 11 mpaka 20 ya *Surah al-Noor*, ndipo ananetsa zomwe anamunamizira anthira kuwiri kuti ndi zabodza.

Nkhondo ya Ngalande komanso zifukwa zake

Chochitika cha "Nkhondo ya Ngalande" chinachitika mu 5 Hijri. Chidindo cha Aneneri صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ chinawatulutsa Ayuda a Banu Nadir ku Madina chifukwa chakuphwanya kwawo mapangano. Ena a iwo anapita ku Khayber ndipo anakhazikika kumeneko.

Ku Khaybar, anapanga chigwirizano ndi Ayuda akumeneko ndipo kenako analimbikitsa Amshirikina aku Arabiya kuti amenyane ndi Mtumiki wokondedwa صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ, kuwatsimikizira chithandizo chantundu uliwonse ndi chithandizo kuyambira kumapeto kwawo. Osakhulupirira onse a Arabiya anapanga mgwirizano ndipo anafuna kupita kunkhondo yolimbana ndi Asilamu. Pachifukwa ichi, imatchedwanso *Ghazwah al-Ahzaab* (Nkhondo ya ngalande). Adani onsewo analipo 10,000.

Pachifukwa ichi, Sayyiduna Salman Farsi رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ananena kuti: “Ndi bwino kumenya nkondo yodzitchinjiriza pokhala nkati mwa nzindawu. Ngalande iyenera kukumbidwa m’mbali mwake pomwe pali chiwopsezo choti osakhulupirira angawukire.”

Popeza kuti madera atatu a nzinda wa Madina anali atazunguliridwa ndi misewu yopapatiza ya nyumba ndi timitengo ta mitengo ya kanjedza, choncho, panalibe mwayi uliwonse wowukira mbali zitatu. Panali mbali imodzi yokha yomwe inali yotseguka, choncho, anaganiza kuti ngalande yakuya iyenera kukumbidwa mbali imeneyo.

Choncho, pa 8 Zul-Qa'dah chaka cha 5 Hijri, Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ anakumba ngalandeyo pamodzi ndi maswahaaba zikwi zitatu (3,000). رَحِمَ اللهُ عَنْهُمْ Iye ﷺ analemba malire a ngalandeyo ndi manja ake onalitsika, ndipo anagawira minda khumi kwa anthu khumi aliyense. Ngalande imeneyi inakumbidwa pafupifupi masiku makumi awiri. Ngalandeyo inali mamita 300 m'litali ndi mamita 9 m'lifupi, pamene ngalandeyo kuya kwake inali mamita 5.

Ghatfaan, Phiri la Uhud

Ngalande, Asilamu, Phiri la Sala

Mapu a Nkhondo ya Ngalande

M'nthawi imeneyo, kugwiritsa ntchito ngalande pankhondo kunali chinthu chatsopano kwa anthu aku Arabia, ndipo chinakhala chimodzi mwa zifukwa zopambanira nkhandoyi. Pamene gulu lankhondo la osakhulupirira linapita patsogolo, anali odabwa powona ngalande yomwe inali patsogolo pawo. Iwo anazinga nzinda wa Madina ndipo nzindawo unatenga pafupifupi mwezi umodzi. Kuzingidwa kumeneku kunali kowopsa kwambiri kotero kuti Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ ndi maswahaba odalitsika. رَحِمَ اللهُ عَنْهُمْ nthawi zambiri ankasowa chakudya.

Osakhulupirira ochepa anawoloka ngalandeyo kuchokera kumalo amodzi, koma pamene ankhondo awo otchuka anaphedwa, otsalawo anathawa. Pankhandoyi, Asilamu asanu ndi mmodzi analandira kuphedwa

chifukwa cha chikhulupiriro. Abu Sufyan, yemwe anali nkulu wa gulu lankhondo la osakhulupirira pa nthawiyo, anayipidwa ndi nyengo yozizira kwambiri, kuzingidwa kwa nthawi yayitali komanso chakudya cha pa nkondo chinali chikutha.

M'menemo, Allah Wamphanvu zonse anawagwetsa ndi chimphepo chankuntho chomwe chinayika zikho zawo mozondoka ndi kuzula mahema awo. Mwachidule, anakumana ndi vuto loti analibenso chochita, koma kuthawa.

Nkhondo ya Banu Quraydhah

Pankhondo ya Ngalande, Banu Quraydhah anaswa panganolo ndikuthandiza osakhulupirira. Pofuna kuwalanga pazimenezi, Mtumiki Wokondedwa ﷺ ananyamuka ulendo wopita ku Banu Quraydhah pamodzi ndi gulu lake lankhondo itangotha Nkhondo ya Ngalande. Banu Quraydhah anadzipereka pambuyo pakuzingidwa kwa masiku makumi awiri ndi asanu ndipo anati chisankho chilichonse chimene Sayyiduna Sa'd Ibn Mu'aaz رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ adzachivomereza.

Malinga ndi chigamulo chomwe Sayyiduna Sa'd anachita رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ, adaphedwa amene adamenya nkondo mwa iwo, akazi awo ndi ana awo adakhala akaidi, ndipo chuma chawo chidagawidwa kwa *Mujahidina* .

Kumbukirani kuti iwowo Banu Quraydhah adasankha Sayyiduna Sa'd Ibn Mu'aaz رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ kuti akhale mkhalapakati ndiyeno chigamulo chake chidachitidwa, ndipo chigamulo cha Sayyiduna Sa'd razi رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ nalo ziphunzitso za Banu Quraydhah.

Cholinga cha 'Umrah' ndi Chozizwitsa Chodabwitsa

M'chaka chachisanu ndi chimodzi chakusamuka, ku Zul-Qa'dah, Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ ananyamuka ulendo wopita ku Makka atavala *Ihram* ya *Umrah* pamodzi ndi maswahaaba 1400 . رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ . Iye ﷺ ankaganiza kuti osakhulupirira a m'Makka angawaletse kuchita Umra , choncho Iye ﷺ anatumiza munthu wochokera kuntundu wa Khuza'ah kupita ku Makka kuti akabweretse chidziwitso cha zolinga za osakhulupirira a m'Makka.

Pamene ulendo wa Mtumiki Wokondedwa ﷺ utafika malo apafupi ndi Asfaan, anadza ndi nkhani yoti Makafiri a m'Makka asonkhanitsa makafiri onse amitundu ya Arabu ndipo anawalangiza kuti asalowe m'Makka mwinamulimonse.

Choncho okanira a ku Makka anasonkhanitsa mafuko onse amene anagwirizana nawo ndi kupanga gulu lankhondo. Pofuna kuwaletsa Asilamu, anatuluka munzinda wa Makka namanga msasa pamalo ena. Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ anatsata njira ina yopita komwe anayikidwa gulu lankhondo la osakhulupirira. Akuyenda m'njira yachilendo, Asilamu anafika ku "Hudaybiyah", ndipo anamanga msasa pamenepo.

Ku Hudaybiyah kunali kusowa kowopsa kwa madzi. Panali chitsime chimodzi chokha, chimene chinawuma m'mawola ochepa okha. Pamene maswahaaba odalitsika anasowa ntendere chifukwa cha ludzu, Iye ﷺ anayika dzanja lake lodalitsika m'mbale yayikulu, zomwe zinatuluka kasupe wamadzi kuchokera m'zala zake zodalitsika.

Iye ﷺ kenako anathira madzi omwe anagwiritsa ntchito pa *Wudhu* pachitsime chowuma pamodzi ndi umodzi mwa mivi yake. Chifukwa cha zimenezi, madzi ochuluka anatuluka m'chitsimecho moti asilikali onse a Chisilamu ndi nyama zonse anapitirizabe kuthetsa ludzu lawo pachitsimechi kwa masiku ambiri.

Masjid Shumaysi omwe uli mdera la Hdaybiyah

Chisime chimene chili ku Hdaybiyah

Hdaybiyah ndi malo okhala, omwe ali pantunda wa makilomita 24 kuchokera ku Makka. Gawo lina lili nkati mwa malo opatulika a *Haram* , ndipo gawo lina lili kunja kwa *Haram* . Masiku ano, malowa amatchedwa Shumaysi.

Bay'ah al-Ridwan

Ku Hdaybiyah, mthenga womaliza wa Mulungu ﷺ maswahaba ake anali m'boma la *Ihram* . Iye ﷺ, Choncho, anawona kuti nkoyenera kukambirana nawo za ntendere. Pantchito imeneyi, iye ﷺ anatumiza Sayyiduna Uthman al-Ghani رضي الله عنه ku Makka.

Choncho Sayyiduna Uthman رضي الله عنه anapita ku Makka ndikuwayitanira okanira Achiquraish kuti apange mapangano a ntendere. Okanira ananena kuti tikukulolani kuchita *Twawafu* ya *Kaaba*, ndi *Sa'i* ya Safa ndi Marwah, koma sitidzamlola Muhammad (ﷺ) kulowa mu *Kaaba* .

Sayyiduna Uthman رضي الله عنه anati: “Sindidzachita *Umrah* popanda Mtumiki Womaliza wa Allah ﷻ. Zinthu zinafika poyipa ndipo osakhulupirira anamuyimitsa ku Makka.

Mphekesera imeneyi inafalikira mu Hudaybiyah yoti makafiri a Achiquraish anapha Sayyiduna Uthman رضى الله عنه. Nkhani imeneyi itafika kwa Mtumiki صلى الله عليه وآله وسلم anati: "Ndikokakamizika *kubwezera pobweza* magazi a Uthman."

Atanena izi, صلى الله عليه وآله وسلم anakhala pansi pantengo ndipo anawawuza maswahaba odalitsidwawo. رضى الله عنهم: "Ndilumbirireni chikhulupiro padzanja langa kuti mukhalabe wokhulupirika kwa ine mpaka kutha kwanu. Anzake onse analumbira kwa iye polumbira uku. Uku ndi kukhulupirika komweko komwe kumadziwika kuti " *Bay'ah al-Ridwan*" m'mbiri ya Chisilamu.

Ntengo uwu ndi chikhulupiro chomwe analonjeza pansi pake zatchulidwa m'malo awiri mu Qur'an yopatulika Vesi 7 ya *Surayi al-Ma'idah*, ndi mavesi ambiri a *Surah al-Fath*. Pambuyo pa lumbiro limeneli, zinapezeka kuti nkhanu ya Hazrat Uthmaan رضى الله عنه inali yabodza. Iye anali wamoyo ndipo anali bwino mwangwiro.

Pangano la Hudaybiyah ndi Zoyambitsa Zake

Ndipo Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ ananyamuka ndi maswahaaba ake ndi cholinga chochita *Umrab*. Pa chifukwa chimenechi, analinso ndi nyama zoperekera nsembe; Koma okanira analumbirira kuti sadzawalola Asilamu kukafika ku *Kaaba yodalitsika* mpaka atakhala ndi moyo.

Pamene Sayyiduna Uthman al-Ghani رضى الله عنه anatenga uthenga wa pangano la mtendere kuchokera kwa Wokondedwa Mtumiki ﷺ ku Makka kukalankhula nawo, Maquraish sakanatha kuwatumizanso anthu ku Makka. Kenako Maquraish anatumiza Suhail Ibn 'Amr kuti

akakhazikitse ziyeneretso za mgwirizano wantendere, zomwe zotsatira zake zinapangidwa Pangano la Hudaybiyah. Zina za panganoli ndi izi:

1. Asilamu adzabwerera chaka chino popanda kuchita *Umrah*.
2. Akhoza kubwera ku *Umrah* chaka chamawa, koma adzakhala ku Makka masiku atatu okha.
3. Sipadzakhala kumenyana kwa zaka khumi zikubwerazi.
4. Mafuko achiarabu akhale ndi pangano la ubwenzi ndi fuko lililonse limene akulifuna.
5. Ngati Msilamu aliyense wochokera ku Makka atapita ku Madina, kudzafunika kumubweza.

Pangano la ntendere limeneli latchedwa “*Fath Mubeen*” (*chipambano chowonekera bwino*) mu Qur’an yopatulika. Kunja, panganoli linali lotsutsana ndi Asilamu, koma zomwe zinachitika pambuyo pake zinawonetsa kuti panganoli linakhala chinthu chofunikira kwambiri pazomwe zinachitika pambuyo pake.

*Mutu Khumi***Pambuyo pa Hudaybiyah kumwalira Kowonekera Kodala****Mafumu Ayitaniridwa ku Chisilamu**

Pambuyo pa Pangano la Hudaybiyah, ntendere unali ponseponse. Popeza Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ ndi Mtumiki wa chilengedwe chonse, choncho iye ﷺ anafuna kufalitsa uthenga wa Chisilamu padziko lonse lapansi. Choncho Iye ﷺ anatumiza makalata kwa mafumu osiyanasiyana kudzera mwa nthumwi. Chidule chake ndi ichi:

Dzina la nthumwi	Mzinda/Dziko	Mfumu/Ameer	Zochita ndi Zotsatira
Sayyiduna Dihyah Kalbi	Bayt al-Muqaddas	Hiraql (Kayisara waku Roma)	Anavomereza kuti Chisilamu ndichowonadi, koma anakhalabe osawerenga <i>Kalimah</i> chifukwa cha umbombo wake pa ufumuwo. ¹
Sayyiduna Abdullah bin Huzafah	Tesfoon	Kisra (Khusro Pervaiz)	Anang'amba kalatayo; mwana wake anamupha; ulamuliro wake unatha pa nthawi ya ukhalifa wa Sayyiduna Umar <i>رضي الله عنه</i> . ²

¹Bukhari, mutu 6, vol. 1, p. 12, Hadith 7, mwachidule

²Subul-al-Huda war-rashad, vol. 11, p. 362, mwachidule

Sayyiduna 'Amr bin Umayyah	Aksoom	Ash'amah Najjashi	Anasonyeza ulemu waukulu ku kalatayo ndipo analowa Chisilamu. ¹
Sayyiduna Haatib bin Abi Balta'a	Alexandria	Muqawqas (Mfumu ya Egypt)	Anasonyeza ulemu waukulu ku kalatayo, koma sanalandire Chisilamu; adatumiza mphatso zamtengo wapatali kwa Mtumiki Wokondedwa. ²
Sayyiduna 'Ala bin Hadrami	Bahrain	Mundhir bin Saawa	Analemekeza kwambiri kalatayo ndipo analowa Chisilamu pamodzi ndi anthu ambiri antundu wake. ³
Sayyiduna 'Amr bin 'Aas	Oman	Ana awiri a Julandi, Jafar ndi Abd	Anasonyeza ulemu waukulu kwa kalatayo; onse awiri adalowa Chisilamu. ⁴
Sayyiduna Sulayt bin 'Amr	Yamamah	Hauza bin Ali	Anasonyeza ulemu waukulu kwa kalatayo; analemekezanso nthumwiyo, koma anakhazikitsa kuti avomereze Chisilamu akapatsidwa ulamuliro, zomwe sizinavomerezedwe. ⁵
Sayyiduna Shuja' bin	Ghutah (Damasiko)	Harith bin Abi Shamir Ghasani	Munthu wodzitukumulayu anakwiya atawerenga kalatayo

¹Subul-al-Huda war-rashad, vol. 11, p. 365, mwachidule

²Subul-al-Huda war-rashad, vol. 11, p. 348-349, mwachidule

³Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 5, tsamba 34-36, mwachidule

⁴Subul-al-Huda war-rashad, vol. 5, masamba 37-43, osankhidwa

⁵Madarij-un-Nubuwwah, vol. 2, p. 228-229, mwachidule

Wahb			ndipo analamula asilikali ake kuti akhale okonzeka, zomwe zinachititsa kuti pakhale nkhondo monga "Nkhondo ya Mu'tah" ndi "Nkhondo ya Tabuk" yomwe inachitika. ¹
------	--	--	---

Nkhondo ya Khayber ndi zoyambitsa zake

Nkhondo ya Khayber inamenyedwa m'mwedzi w Muharram al-Haraam. Malinga ndi lingaliro lina, izo zinachitika m'chaka cha 7 Hijri.

Khayber linali likulu lalikulu la Ayuda ku Arabia. Ayuda aku Khayber anali olemera kwambiri komanso achuma, ndipo anali akatswiri pankhondo. Anamanga mipanda yolimba kwambiri kumeneko, ndipo isanu ndi itatu mwa iwo ndi yotchuka kwambiri. Kuphatikiza mipanda eyiti iyi umatchedwa "Khayber".²

Ayuda aku Khaybar anali patsogolo pa osakhulupirira omwe anawukira nzinda wa Madina pankhondo ya Ngalande. Iwo ndi amene analimbikitsa nkhondo imeneyi ndipo anayala maziko a nkhondoyi. Iwowo ndi amene anawasonkhezera Okanira a m'Makka kuti awukire nzinda wa Madina komanso kuwathandiza ndi chuma. Chinyazi ndi manyazi zomwe anakumana nazo pa Nkhondo ya Ngalande zinawapangitsa iwo kukhala achisoni kwambiri ndi kukwiya. Pogwirizana ndi mafuko ena, anayambanso kuchita chiwembu chowukiranso nzinda wa Madina.³

¹Subul-ul-Huda war-rashad, vol. 11, tsamba 358-359, mwachidule | Seerat-e-Mustafa, p. 373

²Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 3, p. 243, osankhidwa

³Seerat-e-Mustafa, p. 381, mwachidule

Pamene Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ anadziwa za ziwembu zawo, Iye ﷺ Mtumiki wa Allah ﷺ anadziwa za ziwembu zawo. ¹ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ.

Zithunzi za Khayber zomwe zinali malo apakati ankhondo a Ayuda a nthawiyo

Wokonedwa Mtumiki ﷺ ana lowa m'malire khayber usiku. Chinali chizolowezi chake chodalitsika kuti ﷺ asawukire ntundu uliwonse usiku.

ﷺ analowa munzinda pambuyo pa *Fajr Swalah*. Ayuda anapangana chiwembu chomenyera nkhondo kukhala nkati mwa malinga. Mipanda yonseyo inagonjetsedwa pang'onopang'ono. linga lalikulu kwambiri komanso lolimba kwambiri la Khayber linali 'Qamoos' lomwe anagonjetsedwa ndi Sayyiduna Ali رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ. Ayuda makumi asanu ndi anayi mphambu zitatu anaphedwa pankhondo zomwe zinachitika ku Khayber, pomwe otsatira khumi ndi asanu رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ anafera chikhulupiro.²

¹Khayber ili kumpoto kwa Madina panjira yopita ku Tabuk. Ili pantunda wa makilomita pafupifupi 153 kuchokera ku Madina. Dziko la Khayber linali lachonde ndipo derali linkadziwika ndi zokolola zabwino za matende. Kumeneko kunali minda ya zipatso zambiri moti nzindawu sunkawoneka. Tsopano, nzinda watsopanowu uli kutali ndi dera lakale.

²Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 3, p. 352-353, osankhidwa

Pambuyo pa kugonjetsa, Ayuda anapempha kuti asathamangitsidwe ku Khayber, komanso kuti dziko lawo lisiyidwe m'manja mwawo. Posinthanitsa, theka la zokolola ziyenera kutengedwa kwa iwo.

Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ adavomera pempho lawo. Zokolola zitakonzeka, Wokondedwa Mtumiki ﷺ adatumiza Sayyiduna Abdullah Bin Rawahah رضى الله عنه kuti akagawane. Analigawa mofanana magawo awiri ndipo anawuza Ayuda kuti atenge gawo lililonse limene akufuna.

Atadabwa ndi kugawa, iwo anati: “Dziko lapansi ndi thambo zili chifukwa cha chilungamo chimenechi.”¹

Pamodzi ndi kugonjetsedwa kwa Khayber, madera ena ambiri anagonjetsedwa. M'madera ena munali nkondo, ndipo madera ena anagonjetsedwa popanda nkondo iliyonse.²

Anachita Umrah yobwereza (Qada)

Chimodzi mwazofunikira pa pangano la ntendere lomwe linapangidwa ku Hudaibiyah linali lakuti Asilamu akachite *Umrah* chaka chotsatira ndi kukhala ku Makka masiku atatu. Pakutha kwa chaka chimodzi, wa Zul-Qa'dah mu chaka cha 7 Hijri, Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ analengeza kuti: “Abwere onse amene analipo mu Hudaibiyah chaka chatha.

¹Futooh al-Buldaan, masamba 33-35, osankhidwa

²Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 3, p. 303, mwachidule

Maswahaaba onse, kupatula ofera kunkhondo, anapeza mwayi umenewu. Wokondedwa Mtumiki ﷺ ananyamuka ulendo ku Makka pamodzi ndi Asilamu zikwi ziwiri. kuphatikiza ngamila 60 kuphatikizanso zinali nawonso zoperekera nsembe.¹

Pamene Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ analowa m'kachisi wa Makka, ena osakhulupirira anali kuyang'ana zochitikazi pokwera mapiri oyandikana nawo. Anawuzana wina ndi nzake: “Kodi achita *Twawaf bwanji*? Njala ndi kufowoka mmawondo.”

Atafika pamalo opatulika a m'Makka, Mtumiki Wokondedwa ﷺ anavala shawl yake m'njira yosiya nkono wake wakumanja ndi phewa lake zobisika.² ﷺ anati: Allah atsitsire chifundo chake kwa amene wasonyeza mphanvu zake pamaso pa makafiri awa.”

Kenako, pamodzi ndi anzakewo, iye ﷺ anachita mizere itatu yoyamba ya *Twawaf* molimba kwambiri poyendetsa mapewa ake, ndi kudzikuzwa kwakukulu.³ Sunnah iyi ikanalipo mpaka pano. Munthu aliyense wa *Twawaf* amachitapo kanthu m'mizere itatu yoyambirira.

Kenako Mtumiki Wokondedwa ﷺ anachita *Sa'i* ya Safa ndi Marwah, ndipo anapha nyama zoperekedwa nsembe. ﷺ anakhala ku Makka masiku atatu ndipo kenako anabwerera ku Madina.

¹Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 3, p. 314, mwachidule

²Amatchedwa Idtiba.

³Amatchedwa "**Ramal**" mu Chiarabu.

Popeza kuti *'Umrah* imeneyi inachitika chifukwa cha *'Umrah* ya chaka cham'mbuyo, nchifukwa chake ikutchedwa *'Umrah-tul-Qada*.¹

Zomwe Zimayambitsa Nkhondo ya Mu'tah

"Mu'tah" ndi malo ku Shaam. Chifukwa cha nkhoodoyi chili motere:

Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ analembera kalata Qayser Nfumu ya Busra² ndikuyitumiza kudzera mwa Sayyiduna Harith Bin Umair رضى الله عنه. Ali m'njira, Sharahbeel Ibn 'Amr anamupha. Nkhaniyi itanfika Mtumiki wokondedwa ﷺ, zinamukwiyitsa kwambiri. Pa nthawiyo Iye ﷺ (anasonkhanitsa gulu lankhondo la Asilamu zikwi zitatu 3000,) ndikumanga mbendera yoyera ndi manja ake odalitsika, nayipereka kwa Sayyiduna Zaid bin Haarithah رضى الله عنه, kumuyika kukhala mkulu wa asilikali. Kuwonjezera apo, Iye ﷺ anatinso: “Akaphedwa kukhala Shahidi ndiye kuti Jaafar Ibn Abu Taalib adzakhala nkulu wankhondo. Ngati ataphedwa, ndiye kuti Abdullah bin Rawahah adzakhala mtsogoleri.”³

Nkhondo ya Mu'tah

Pamene asilikali awa ananyamuka motsogozedwa ndi Sayyiduna Zaid رضى الله عنه, anawuzidwa kuti Kaisara waku Roma ali komweko ndi asilikali

¹ Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 3, pg. 315-325

² **Busra:** Ndi dera la ku Shaam, komwe panthawiyo, Shurahbeel Bin 'Amr anali bwanankubwa. Anapereka msonkho kwa Kaisara, mfumu ya Roma. Kumbukirani! Busra ndi Basra ndi mayina a mizinda iwiri yosiyana. Munzinda wa Basra munkakhala msasa wa Sayyiduna Umar رضى الله عنه pa nthawi ya ukhalifa wake.

³ Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 3, masamba 339-342

zikwi zana limodzi. Ma Arabu achikhrisitu enanso zikwi zana limodzi anali kugwirizana naye.

Sayyiduna Zaid anakambirana zakuti alembele kalata Mtumiki Womaliza wa Allah ﷻ, kupempha kuti achulukitsidwe asilikali, kapena ayambe nkondoyo. Sayyiduna Abdullah Bin Rawahah رضى الله عنه anati: “Cholinga chathu sikupambana kapena chuma, koma cholinga chathu ndikufera chikhulupiriro.”

Anthu atanva izi anati: “Abdullah wanena zowona. Kenako ananyamuka n’kukamanga msasa ku Muta. Gulu lankhondo linalinganizidwa ndipo gulu lonse lankhondo linali lokonzekera nkondo.

Munda wa Mu'tah kumene nkondo ya Mu'tah inachitikira

Mutah ndi dera lapakati pa Karak, nzinda wa Yordano wamakono, ndi Mtsinje wa Yorodano. Jordan ndi dziko lomwe lili ku Western Asia, ndipo likulu lake ndi Amman. Pa nthawiyo, anthu aku Shaam ankalamulira kumeneko. Aka kanali koyamba kuti gulu lankhondo la Asilamu lipite kutali kwambiri ndi nzinda wa Madina kukamenya nkondo. Ntunda wapakati pa Yordani ndi Madina ndi pafupifupi makilomita chikwi chimodzi.

Nkhondo yodabwitsa m'mbiri ya anthu inachitika pano pamene gulu lankhondo la zikwi mazana awiri linali kumenyana ndi ankondo odzipereka zikwi zitatu okha.

Malinga ndi kulosera kwa Mtumiki Womaliza wa Allah ﷻ, Sayyiduna Zaid رضى الله عنه anaphedwa. Pamene Sayyiduna Zaid رضى الله عنه anaphedwa, kenako Sayyiduna Ja'far رضى الله عنه anagwira mbendera ya Chisilamu, ndipo pamene anaphedwa, Sayyiduna Ja'far رضى الله عنه anagwira

mbendera. Wokondedwa Mneneri ﷺ anali kuyang'ana zochitika zonsezi ku Madina ndikuzitchula.¹

Pambuyo pa kuphedwa kwa Sayyiduna Abdullah Ibn Rawahah رضى الله عنه, Sayyiduna Khalid Ibn Waleed رضى الله عنه anagwira lupanga molimba ntima ndipo anathyola mbenderayo m'dzanja lake. Ndi luso lapamwamba la kumenya nkhondo ndi ukatswiri wake, anatulutsa gulu lankhondo la chisilamu pozinga adaniwo ndikuwabweretsanso ku Madina. Kudali kupambana kwa Asilamu ngati maswahaaba khumi ndi awiri okha رضى الله عنهم anaphedwa pankhondo ya asilikali zikwi zana limodzi². Asilamu omwe anatsalawo anabwerera ali bwino bwino, pomwe adani anataya kwambiri kuposa awa.³

Zifukwa zogonjetsera nzinda wa Makka

Malingana ndi pangano lomwe analipanga ku Hudaybiyah, panali pangano lothetsa nkhondo pakati pa Asilamu ndi makafiri a chi Quraish kwa zaka khumi. Poganizira za panganoli, fuko la Banu Bakr linapanga mgwirizano ndi Achi quraish, ndipo Banu Khaza'ah analumikizana (mu mgwirizano) ndi Asilamu. Panali udani pakati pa mafuko onse awiriwa kwa nthawi yayitali.

¹ Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 3, tsamba 344-347, mwachidule

² Malinga ndi nkhanu zina, chiwerengero cha gulu lankhondo la osakbulupirira chinali 200,000. Nkhondo imeneyi inapitirira kwa masiku asanu ndi awiri, ndipo zanenedwa kuti asilikali zikwi makumi awiri a adani anaphedwa, pamene otsatira khumi ndi awiri okha ndiwo anaphedwa.

³ Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 3, tsamba 348-349, mwachidule

Nthawi ina , Banu Bakr pamodzi ndi Maquraish, anawukira mnzake wa Asilamu, Banu Khaza'ah. Anthu a Banu Khaza'ah analowa m'malo opatulika a *Ka'aba* kuti apulumutse miyoyo yawo, koma sanasiyidwe ngakhale pamenepo. Anthu makumi awiri ndi atatu a Banu Khaza'ah anaphedwa pachiwembuchi. Banu Khaza'ah anapempha thandizo kwa¹ Okondedwa Mtumiki ﷺ. anatumiza uthenga kwa Maquraish kuti: “Chilichonse mwazinthu zitatu izi landirani;

1. Lipirani ndalama za magari a anthu ophedwa!
2. Kapena kuthetsa mgwirizano ndi Banu Bakr!
3. Kapena lengezani kuti Pangano la Hudaybiyah lathetsedwa.”

Atanva izi, nthumwi ya Maquraish analengeza chigamulo chothetsa panganolo. Mtumiki wa Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ atangochoka, Maquraish anazindikira kuti alakwa kwambiri. Nthawi yomweyo anatumiza Abu Sufyan ku Madina kuti akapange pangano latsopano monga kale, koma iye sanalabadire.

Atakhumudwa, Abu Sufyan analengeza za kukonzanso panganolo poyimirira mu Masjid al-Nabawi iye mwini, koma palibe amene anamuyankha. Anapita ku Makka ndipo anafotokoza zonse zomwe zinachitika kwa mafumu a chi Quraish.

Iwo anamufunsa kuti: “Kodi anavomera chilengezo chanu?” Ndipo Abu Sufyan anayankha kuti: “Ayi.” Osakhulupirira Achiquraish anati:

¹ *Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib*, vol. 3, p. 276-380, mwachidule

“Pamenepo palibe kanthu; si pangano la ntendere kuti titonthozedwe, kapena si kulengeza zankhondo kuti tikonzekere.”

Panthawiyi Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ anakonzekera nkhondoyo mobisa. Cholinga chakumbuyo kwake chinali chakuti anthu a ku Makka asadziwe za nkhanayi ndipo awathire nkhondo pomwe iwo sakudziwa.¹

Kulowa kwa Mtumiki Wokondedwa ku Makka

M’chaka ^{cha 8} chakusamuka, pa 10 ^{mwezi} wa Ramadhan, Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ ananyamuka ulendo wopita ku Makka ndi gulu lankhondo pafupifupi Asilikali 10,000 ankhondo. Mafuko ena anagwirizana naye panjira, ndipo chiwerengero cha asilikali chinali 12,000.²

Asanalowe m’Makka, ﷺ anagawa gulu lankhondo m’magulu awiri. Mbali ina, iye ﷺ analipo iye mwini, pamene gawo lachiwiri linaperekedwa motsogozedwa ndi Sayyiduna Khalid bin Waleed ^{رضي الله عنه} ³

Mtumiki Wokondedwa ﷺ atangofika pa Makka, lamulo loyamba lomwe anapereka linali motere:

- ❖ Amene adzipereka watetezeka.
- ❖ Amene atseka chitseko chake atetezeka.

¹ Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 3, p. 384-386, osankhidwa ndikufupikitsidwa

² Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 3, p. 395, mwachidule

³ Bukhari, vol. 3, p. 102, Hadith 4280

- ❖ Amene walowa mu *Ka'ba* ndiye wotetezeka.
- ❖ Amene walowa m'nyumba ya Abu Sufyan ali ndi chitetezo.¹

Kulengeza kwachifundo kumeneku kwa Mtumiki Wokondedwa ﷺ kunakhazikitsidwa malo antendere paliponse. Sipanatsale penapalipose pothekera kuti dontho la magari likhetsedwe, koma anthu ena a Chiquraish anawukira gulu lankhondo la Sayyiduna Khalid Bin Waleed رضى الله عنه, zomwe zinachititsa kuti Asilamu atatu aphedwe, ndipo pafupifupi osakhulupirira khumi ndi awiri anaphedwa.

Pamene Mtumiki wokondedwa ﷺ atawona kuti malupanga akugwiritsiridwa ntchito ndi kuponyedwa mivi, iye ﷺ anafunsa ndani anayambitsa nkondo?” Linayankhidwa modzichepetsa kuti: “Osakhulupirira anayambitsa nkondo.” Wokondedwa Mneneri ﷺ anati: “Ambuye Wamphanvu zonse analemba mathero ake otero. Chilichonse chimene Allah عزوجل wafuna ndi chabwino.”²

Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ anakhala wogonjetsa nzinda wa Makka, koma nkhalidwe wa kudzichepetsa kwake kunali koti Iye ﷺ anakhala pa Ngamira uku akuwerenga ma Ayah odalitsika a *Surah al-Fath* atatsitsa mutu wake wodalitsika moti Mutu wake unkakhudza chishalo cha ngamira yake.³

He ﷺ anakhazika ngamira yake, nachita *Twawaf* ndikumpsompsona *Hajr al-Aswad*. Kenako ﷺ analamula kuti

¹ *Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib*, vol. 3, p. 417-422, mwachidule

² *Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib*, vol. 3, p. 416-417, mwachidule

³ *Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib*, vol. 3, p. 434, mwachidule

mafano onse achotsedwe mu *Kaaba*. Mafano onse atachotsedwa mu *Kaaba yopatulika*, iye ﷺ analowa m'nyumbamo, nawerenga *Takbeer* m'makona onse a *Kaaba*, napemphera *ma Rakaa* awiri. *Salah*.¹

Khalidwe la chifundo la Mtumiki ﷺ

Zitatha izi, Mtumiki Wokondedwa ﷺ anakhala ndi Nsonkhano (oyamba) wa anthu onse m'malo opatulika (Haram) mozungulira *Ka'aba* pomwe pamodzi ndi Asilamu ankhondo a Chisilamu panalinso masawuzande ambiri osakhulupirira. Mwa anthu osakhulupirira awa panali anthu omwe anazunza Mtumiki Wokondedwa ﷺ ndi maswahaaba ake odalitsidwa kwambiri, anayika minga panjira yake, anataya zonyansa pa thupi lake lodalitsika, anamukakamiza kuti amusiye maswahaaba ake odalitsidwa Makka, anamunenera zabodza ndikumutcha dzina. Mwachidule, anachita nkhanza zantundu uliwonse.

Tsopano onse anali atayima pamaso pa Mtumiki Wokondedwa ﷺ. Akanafuna ﷺ, akanawabwezera chilango cha ukali, koma ﷺ. M'malo mwake, ﷺ ananena mu mawu ake achifundo: *“لَا تَثْرِيْبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ قَاذُ هَبُوا اَنْتُمْ الطُّلُقَاءُ”* *Lero palibe vuto pa inu. Pitani! Inu nonse ndinu mfulu.*²

Kuwachitira zabwino adani amene ananzunza Mtumiki ﷺ ndi maswahaaba ake odalitsika m'njira zosiyanasiyana pambuyo powapambana ndi chinthu chomwe sichingapezeke chitsanzo chake.

¹ Bukhari, vol. 3, p. 102, Hadith 4288, mwachidule

² Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 3, p. 449, mwachidule

Pa tsiku lachiwiri la kugonjetsedwa kwa nzinda wa Makka, Mtumiki Wokondedwa ﷺ anapereka ulaliki winanso momwe zinatchulidwanso chilamulo cha malo opatulika ozungulira *Ka'aba* ndipo zinalengezedwa za kumenyana ndi kumenyedwa ndikoletsedwa mpaka kale pa malo opatulikawo.

Pa nthawiye, chifukwa cha chithandizo chake chabwino, anthu ambiri analandira Chisilamu. ﷺ anawonongedwa Mafano ena (omwe anazungulira Makka).¹

Nkhondo ya Hunayn

Chifukwa cha kugonjetsedwa kwa Makka, zidadziwika ku Arabiya yonse kuti Chisilamu chinali chowona. Mwanjira imeneyi, mafuko ambiri anayamba kuvomereza Chisilamu. Koma pambuyo pa nkhanayi, anthu antundu wa Hawazin pamodzi ndi mafuko ena ang'onoang'ono, ananyamuka ndi cholinga chofuna kuwawukira Asilamu.

Pamene Mneneri womaliza wa Allah ﷺ anadziwa zimenezi, Iye ﷺ ananyamuka pamodzi ndi asilikali 12. Asilamu ankhondo achisilamu anakumana ndi osakhulupirira ku *Hunayn* ²yomwe ili pakati pa Makka ndi Taif. Pachiyambi, Asilamu ankamenya nkhondo mwaluso ndi kuwukira m'njira yoti gulu lankhondo la osakhulupirira liyambe kuthawa m'bwalo lankhondo, koma asilikali awo omwe anali mobisalira atawukira, gulu lankhondo la Chisilamu linachita mantha. Pamapeto

¹ *Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib*, vol. 3, tsamba 487-490, osankhidwa

² Hunayn ndi chigwa chomwe chili pa ntunda wa makilomita pafupifupi 29 kuchokera ku Makka ndi 462 km kuchokera ku Madina.

pake, Asilamu ndi omwe anapambana ndipo, pankhondoyi, anagwira akayidi zikwizikwi ndi kulanda zofunkha zambiri zankhondo.¹

Zitatha izi, Mneneri womaliza wa Allah ﷺ ananyamuka ulendo wopita ku Taif nazinga mpanda wa Taif. Kuzingako kunatenga milungu yoposa milungu iwiri, koma sikunapindule zambiri, choncho ﷺ analamula kuti kuzingidwaku kuthe ndipo anachita Dua: “E, Allah! Apereke chiwongoko kwa Thaqief, mwachitsanzo anthu a Taif.”

Chifukwa cha Du'a ya Mtumiki ﷺ, anthu a Taif anakhala Asilamu m'chaka cha 9 Hijri. Atapempha, akayidi onse anamasulidwa. Pobwerera kuchokera ku Taif, Mtumiki Wokondedwa ﷺ anagawa zofunkha zankhondo zomwe anazipeza pankhondo ya Hunayn pakati pa Asilamu. Iye ﷺ anakhala ku Makka kupyola milungu iwiri ndipo kenako anabwerera ku Madina.²

Nkhondo ya Tabuk

M'chaka cha 9 ^{chakusamuka}, ku Rajab, nkondo ya Tabuk inachitika. Pali malo pakati pa Madina ndi Levant otchedwa "Tabuk". Amatchedwanso *Jaysh al-Usra* (gulu lankhondo lomwe silinakwanire zofunikira).³

Izi zinayambika pamene nkhani inafika ku Madina kuti Aroma ndi Akhirisitu a Arabu akonza gulu lankhondo lalikulu kuti akawukire nzinda wa Madina. Pofuna kulimbana nawo, Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ analamula kuti akonze gulu lankhondo. Panthawiyo, m'dera

¹ Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 3, tsamba 496-531, osankhidwa ndi mwachidule

² Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 4, tsamba 6-19, zosankhidwa ndi kufupikitsidwa

³ Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 4, p. 65, mwachidule

lonse la Hijaz munali njala yayikulu ndipo nyengo inali yotentha kwambiri moti zinali zovuta kuti anthu atuluke m'nyumba zawo.

Masjid at-Taubah yomwe ili ku Tabuk

(chithunzi)

Nzinda wa Tabuk uli pantunda wa makilomita 552 kuchokera ku Madina. Ntunda ndi Nsewu ndi pafupifupi 682 km. Malo omwe asilikali achisilamu anamanga misasa masiku ano amadziwika ndi dzina la 'Bwalo la Tabuk'. Iyi inali nkondo yomaliza yomwe Mtumiki ﷺ anachita nawo mwakupezeka.

Ndinkondo imeneyi, Sayyiduna Abu Bakr رضى الله عنه anapereka katundu yense wa m'nyumba mwake ndipo Sayyiduna Umar رضى الله عنه anapereka theka la katundu wa m'nyumba mwake kuti awakonzekeretse.¹ Sayyiduna Uthman al-Ghani رضى الله عنه ndi Sayyiduna Abd al-Rahman Bin 'Auf رضى الله عنه anapereka chithandizo chapadera pankhaniyi.

Wokondedwa Mtumiki ﷺ ananyamuka ulendo ku Tabuk ndi gulu lankhondo la asilikali 30,000. Atafika ku Tabuk, ﷺ anawalamula asilikali kuti amange msasa pamenepo. Panalibe chizindikiro cha asilikali achiroma ngakhale patali. Kenako, zinadziwika kuti azondi atadziwitsa Kayisara za ulemerero ndi ulemu wa gulu lankhondo lachisilamu ndi chiwerengero chawo, chifukwa cha mantha ndi kuwopa, analephera kulimba ntima pankhondoyo ndipo sanathe kutuluka m'nyumba zawo. Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ anakhala ku Tabuk masiku makumi awiri (20) ndipo kenako anabwerera ku Madina.

¹Tirmizi, vol. 5, p. 380, Hadith 3695

Tabuk ndi madera ena oyandikana nawo anaphatikizidwa mu ufumu wa Chisilamu.¹

Sayyiduna Abu Bakr Siddeeq monga Ameer wa Hajj

M'chaka cha 9 ^{chakusamuka}, mmwedzi wa Zul Qa'dah, atabwerako kunkhondo ya Tabuk, Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ anatumiza apawulendo wa Hajj okwana Asilamu 300 kupita ku Makka. Sayyiduna Abu Bakr Siddeeq رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ anasankhidwa kukhala *Ameer* wa Hajj, Sayyiduna Ali Murtaza رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ *Naqeeb wa Asilamu* Sayyiduna Sa'd Bin Abi Waqas ndi Sayyiduna Jabir Bin Abdullah ndi Sayyiduna Abu Hurayrah رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ anasankhidwa kukhala aphunzitsi.

Iye صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anatumizanso ngamira makumi awiri mmalo mwake kuti Ziperekedwe nsembe. Sayyiduna Abu Bakr Siddeeq رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ anapereka ulaliki m'malo opatulika ozungulira *Ka'aba* komanso pa Arafat ndi Mina. Sayyiduna Ali رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ anayimirira nawerenga ma aya makumi anayi a *Surah ya Bara'ah* nalengeza kuti: “Kuyambira lero palibe wophatikiza Mulungu amene angalowe m'menemo. *Ka'abah* komanso palibe amene angachite *Twawaf* ali maliseche. ²Pambuyo pa miyezi inayi, chitetezo chidzathetsedwa kwa osakhulupirira ndi Mamshirikina.

Sayyiduna Abu Hurayrah ndi maswahaba ena odalitsidwa رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ analengeza mokweza kwambiri moti anataya mawu. Pambuyo pazidziwitso izi, anthu anabwera mwa unyinji ndikukhala Asilamu.

¹Madarij-un-Nubuwwah, vol. 2, p. 349, mwachidule

²Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib, vol. 4, p. 115-116, mwachidule Bukhari, vol. 3, p. 128, Hadith 4363

Kufika kwa nthumwi

Mchaka 9 Hijri chimatchedwanso chaka cha nthumwi (*Wufood*). 'Wufood' ndiye kuchuluka kwa 'Wafd' mu Chiarabu. 'Wafd' ndi gulu la anthu oposa mmodzi. Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ amatumiza alaliki kulikonse kukalalikira Chisilamu. Anthu ena akanakhala Asilamu atavomera kuyitanira Chisilamu kuchokera kwa alaliki amenewa, pomwe mafuko ena akanafuna kupita pa maso pa Mneneri kukachitira umboni kukongola kwa Uneneri ndi kukafotokoza Chisilamu chawo.

Pachifukwa ichi, anthu ena ankabwera ku Madina ngati nthumwi za mafuko awo ndipo ankalowa Chisilamu atanva uthenga woyitanira Chisilamu kuchokera kwa yemwe anayambitsa Chisilamu mwiniwake, Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ. Kenako amabwerera ku mafuko awo ndikuwapanga Asilamu.

Nthumwi zotere zinkabwera ku Madina nthawi zosiyanasiyana, koma atagonjetsa nzinda wa Makka, mbendera ya Chisilamu inakwedzedwa ku madera achiluya onse.

Chifukwa Chochuluka kwa Nthumwi

Mafuko ambiri anali atavomereza kale chowonadi chokhudza Chisilamu, koma sanathe kulowa Chisilamu chifukwa cha mantha ndi kukakamizidwa ndi Makuraishi. Kugonjetsa kwa Makka kunachotsa chotchinga ichi. Tsopano, ziphunzitso za Chisilamu ndi uthenga wopatulika wa Qur'an unkalumulira m'mitima yonse kotero kuti amene sanathe ngakhale kunva chilichonse chokhudza Chisilamu, anayamba kudzipereka okha kumapazi odalitsika a Mtumiki ﷺ.

Pochita chidwi ndi ziphунzitso ndi khalidwe la Mtumiki wowona, anthuwa tsopano ankabwera kwa iye mwaunyinjini ochokera kutali ndi kutali monga nthumwi kuti akalowe Chisilamu ndi kudzavekedwa ulemu wokhala kuchokera kwa maswahaaba ake odalitsika, kotero kuti apeze chisangalalo chosatha.

M’chaka cha 9 Hijri pambuyo pa kugonjetsedwa kwa nzinda wa Makka, panadza nthumwi zambiri kotero kuti chakacho chinatchedwa ‘سَنَةُ الْوُفُودِ’ kutanthawuza, chaka chakudza nthumwi. Malinga ndi ganizo lina, nthumwi pafupifupi makumi asanu ndi limodzi zinadza kwa Mtumiki wokondedwa صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ chaka chimenecho.

Iye صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ amakonza dongotsolo lapadera lolandira ndi kukumana ndi nthumwi za mafuko. Pa gulu lililonse la nthumwi, Iye صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ankabwera atavala zovala zabwino kwambiri nakhala atatsamira chipirara cha m’Masjid al-Nabawi kuti akumane nawo. Kenako صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ amacheza mwansangala ndi nthumwi iliyonse ndikuwaphunzitsa za zikhulupiriro zofunika ndi malamulo a Chisilamu. Iye صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ankawakhazika alendowo m’nyumba zabwino kwambiri, kuwasamalira mwapadera kucheza nawo bwino komanso kupereka mphatso kwa nthumwi iliyonse.

Nthumwi za Kindah

Mmodzi mwa nthumwizi ndi nthumwi za Kindah. Anthuwa ankakhala m’madera ozungulira dziko la Yemen. Anthu makumi asanu ndi awiri mpaka makumi asanu ndi atatu a fuko limeneli anadza ku Madina ndi ulemerero wawukulu. Iwo analowa ku Madina ali ndi tsitsi lopeta, zovala za silika, ndi zida atavala zida m’matupi mwawo. Pamene anthuwa anadza

kwa Mtumiki Wokondedwa ﷺ Iye ﷺ anawafunsa kodi nonse mwalowa chisilamu? Onse anayankha motsimikiza. Iye ﷺ nati: "Nanga bwanji mwavala nsalu za silika?" Atangonva zimenezi, anavula miyinjiro ya siliki ndipo anang'ambanso zidutsa za siliki zimene zinatsala pa zovala zawo.

Nthumwi za Fazarah

Mmodzi mwa nthumwizo anali nthumwi za Fazarah. Unali nthumwi za anthu makumi awiri. Iwo anadza nalengeza kuti alowa m'Chisilamu ndipo anamuwiza Mtumiki wokondedwa ﷺ: "Mdera lathu muli njala yowopsa. Tsopano, nkosapiririka kwa ife kukumana ndi umphawi ndi njala. Chonde chitirani chifundo ndi kupanga Du'a ya nvula."

Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ anachita Du'a pa guwa la ljuma. Nvula inayamba kugwa nthawi yomweyo ndipo inapitiriza kugwa kwa sabata yathunthu. Lachisanu lotsatira lake pamene Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ amapereka ulaliki, m'modzi mwa Arabu wakumudzi modzichepetsa anati: "E, Iwe Mtumiki wa Allah ﷺ! Chifukwa cha nvula yambiri, ng'ombe zathu zayamba kufa; abale athu alibe popumira chifukwa cha njala ndipo misewu yonse yatsekedwa. Chonde pangani Du'a kuti nvulayi igwere m'mapiri osati m'minda."

Wokondedwa Mtumiki ﷺ anachita Du'a. Pamene ﷺ anachita Dua, mitambo inachoka ku Madina. Momwemo dzuwa linawonekera ku Madina pambuyo pa masiku asanu ndi atatu.

Nthumwi za fuko la Sa'd Bin Bakr

Mmodzi mwa nthumwi inadza ndi Sayyiduna Damam Bin Tha'labah رضى الله عنه,

nfumu ya fuko la Sa'd Ibn Bakr. Anali mwamuna wokongola kwambiri wakhungu lotuwa komanso tsitsi lalitali. Anadza kwa Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ nati: “E iwe mwana wa Abdul Muttalib! Ndikufunsani mafunso pazinthu zingapo ndipo ndikhala wankhanza m'mafunso. musakwiye nane.”

Wokondedwa Mtumiki ﷺ anayankha kuti: “Chilichonse chimene mungafune, mukhoza kufunsa kwa ine.” Kenako kukambirana kunachitika motere:

Damam bin Tha'labah: Ndikulumbirira Mulungu Yemwe ndi Mbuye wako ndi Mbuye wa anthu onse, ndikufunsa kuti: Kodi Allah Wamphanvu zonse anakutumiza kwa ife pambuyo pokupanga kukhala Mtumiki Wake?

Mtumiki Wokondedwa ﷺ: Inde.

Damam bin Tha'labah: Ndikulumbirira kwa Mulungu, ndikufunsa kuti: Kodi Allah Wamphanvu zonse watikakamiza *Swalah* , kusala, *Haji* ndi *Zakaah* kwa ife?

Wokondedwa Mneneri ﷺ: Inde.

Damam Bin Tha'labah: Chilichonse chomwe mwanena, ndimakhulupirira ndipo ndine Damam Bin Tha'labah. Fuko langa landitumiza kwa inu kuti ndinvetse bwino za chipembedzo chanu ndi kufikitsa uthenga wa Chisilamu kwa ntundu wanga, Bani Sa'd bun Bakr.

Kenako anafika kudziko lakwawo n'kusonkhanitsa fuko lake lonse. Poyamba, anadzudzula zokhuza mafanowo ndipo kenako analankhula mawu abwino kwambiri onena za chowonadi cha Chisilamu kotero kuti

amuna ndi akazi onse antunduwo anakhala Asilamu usiku umodzi wokha. Iwo anaswa mafano ndi manja awo, anamanga *nzikiti* mu fuko lawo ndipo anakhala okhulupirira amphanvu omwe anatsatira malamulo a Chisilamu.

Nthumwi zina zambiri zinadzanso kwa Wokondedwa Mtumiki ﷺ nalowa Chisilamu.

Haji Yosanzikana (Hajja-tul-Wada')

Chochitika chofunikira kwambiri m'chaka cha 10 ^{chakusamuka} komanso Haji yotsanzikana. Inali Haji yomaliza ya Mtumiki wokondedwa ﷺ. Anthu anamuwona akuchita *Haji yathunthu*. Mmwedzi wa Zul-Qa'dah, ﷺ analengeza kuti anyamuka kupita ku *Haji*. Pa *Haji imeneyi*, Iye ﷺ anapereka ulaliki wake wotsanzikana wotchuka.

Monga momwe Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ analengeza kuti achita Haji, pafupifupi odzipereka ake okwana 124,000 anasonkhana kwa iye. Iye ﷺ wasonyezanso zakusamuka kwake mu umoyo uno pa dziko lapansi pa nthawi ya *Haji imeneyi* pamene pafupi ndi Jamarat Iye ﷺ anati: “Phunzirani malamulo a *Haji* kwa ine! Mwina pambuyo pake sindidzachita Haji ina.” Iye ﷺ ananyamuka ku Madina Lachinayi lomaliza la *Zul-Qa'dah* nakafika pa Zul-Hulayfah imene ndi *Meeqat* ya anthu a ku Madina komwe Iye ﷺ anapita atavala Ihram, kenako analowa ku Makka pa 4 ^{Dzul} - *Hijab* .

Iye ﷺ anachita *Twawaf*, napereka *nsembe* ya *Nafl* pa *Maqaam Ibrahim* ndipo anachita *Sa'i* ya Safa ndi Marwah. Kenako pa 8 ^{Dzul} - *Hijab* Iye ﷺ anapita ku Mina ndipo pa 9 Iye ﷺ anapita

ku Arafat, komwe ﷺ anakhala m'hema. Dzuwa litadutsa pa meridiyan, Iye ﷺ anakwera ngamira yake Qaswa napereka ulaliki.

Mu ulaliki umenewu, iye ﷺ analengeza za olamulira ambiri ofunikira ndipo analengezanso kuthetsedwa kwa zoyipa zonse ndi miyambo yoletsedwa m'nthawi ya umbuli.

Ulaliki Wotsanzikana

M'munsimu muli nfuno zingapo za ulaliki womaliza:

- ❖ Mbuye wanu ndi mmodzi, ndipo ndithu, Ntate wanu (Sayyiduna Adam عَلَيْهِ السَّلَام) ndi mmodzi. Palibe Arabu amene ali ndi mphanvu kuposa aliyense amene si Mu Arabu ndipo palibe amene si Mu Arabu amene ali ndi mphanvu kuposa Arabu aliyense; Palibe woyera amene ali ndi mphanvu kuposa wakuda aliyense ndipo palibe wakuda ali ndi mphanvu kuposa woyera aliyense, koma mwa kupembedza.
- ❖ Anthu onse ndi ana a Adamu, ndipo Adamu anapangidwa kuchokera ku dongo. Tsopano, zonena zonse za kupambana komanso za ulemelero, zonse zofunika za magazi ndi ndalama, ndi kubwezera zonse zili pansi pa mapazi anga.
- ❖ E inu anthu! Msilamu aliyense ndi m'bale wa Msilamu mnzake ndipo Asilamu onse ndi abale a wina ndi mnzake.
- ❖ Sikololedwa kwa aliyense kutenga chilichonse kwa m'bale wake, Kupatula chinthu chimene m'bale wake wachivomerezana nacho ndi kupereka Mosangalala. E inu anthu! Musadzichitire nkhanza nokha, komanso kwa ena.

- ❖ Moyo wanu ndi chuma chanu zili ngati *Haraam* kwa wina ndi nzake mpaka tsiku lachiweruzo monga lero, mwezi uno, ndipo nzinda wanu uwu ndi wopatulika kwa inu.
- ❖ E inu anthu! Chitirani akazi anu zabwino!
- ❖ Mtumiki Wokondedwa ﷺ kenako anati kodi Allah Wamphanvu zonse akadzakufunsani za ine, mudzati chani? Maswahaba odalitsika anati: “Inu mwafikitsa uthenga wa Allah ndipo mwakwaniritsa uneneri.” Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ anakweza chala chake chodalitsika kumwamba nati: “O, Allah! Khalani mboni yanga.” Pambuyo pake ﷺ anapatsidwa chitsimikizo chakukwaniritsidwa kwa chipembedzo kudzera mchivumbulutso Chake ndipo kenako ﷺ anamaliza Haji yake.

Zotsatira Zazikulu za Mwambo Wotsanzikana

Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ anakamba ulaliki umenewu pafupifupi zaka khumi ndi zinayi ndi theka zapitazo. Ndizodabwitsa kuti pamene Iye ﷺ amapereka uthengawu Iye ﷺ anali atakwera ngamira yayikazi. Unali ulemerero wa kuzichepetsa kwake kopambana.

Ulaliki umenewu ndi wantengo wapatali komanso wowala kwambiri m’mbiri ya anthu. Ulalikiwu uli ndi chitsogozo chomwe sichinachitikepo n’kale lonse chokhudza ufulu wa anthu, makamaka ufulu wa amayi, ufulu wa akapolo, chitetezo cha moyo, katundu ndi ulemu, kusingha kwa chuma, malamulo okhudza cholowa, malamulo okhudza ngongole ndi amene ali ndi ngongole, komanso malangizo pa ndale ndi chipembedzo.

Ulalikiwu ndi gwero la ziphunzitso zonse za Chisilamu komanso chiwonetsero cha ufulu ndi ntchito zapadziko lonse lapansi. Ulalikiwu umatengedwa ngati lamulo komanso uthenga wobiriwira ngakhale lero kwa Asilamu. Ulaliki umenewu ndi wofunika kwambiri masiku ano monga mmene unalili zaka mazana khumi ndi zinayi ndi theka zapitazo. Ulalikiwu uli ndi chitsogozo chomwe anthu akufunikira komanso maphunziro omwe, ngati agwiritsidwa ntchito ndi anthu, adzatsogolera anthu apamwamba kwambiri.

Kugawa Tsitsi Lodala

Momwemonso pa Arafat, Wokondedwa Mtumiki ﷺ nayenso anapereka ulaliki pa Mina, m'menemo ﷺ anatchula malamulo ambiri monga anachitira mu ulaliki wa pa Arafat. ﷺ Kenako anapita kophera komwe anapha ngamira zana limodzi (100) anapha ﷺ ngamira zina ndi manja ake odalitsika, ndipo kenako analamula Sayyiduna Ali رضى الله عنه kuti aphe otsalawo. Pambuyo pa nsembe ya nyama, ﷺ anametedwa mutu wake wodalitsika. ﷺ kenako anapereka lina mwa tsitsili kwa Sayyiduna Abu Talha Ansari رضى الله عنه. ndipo anamulamula kuti aligawire tsitsi lotsalalo kwa Asilamu. ﷺ kenako anapita ku Chitsime cha Zamzam namwetsa, ndipo pambuyo pa kuchita Tawaf yakutsazikana, anabwerera ku Madina pamodzi ndi ma *Muhajirina* ndi ma *Ansari*.

Matenda Antumiki Omaliza komanso Kumwalira kwake Kodala

M'chaka ^{cha 11} cha kusamuka, pa 20 ^{kapena} 22 ^{Safar}, Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ anapita ku *Jannat-ul-Baqi* pakati pa usiku. Pamene Iye

ﷺ anabwerera kuchokera kumeneko sanali kunva bwino thupi mwake, ﷺ. Thanzi lake linayipirayipirabe m' masiku angapo otsatira.

Ndi chirezo cha akazi ake onse odalitsika, iye ﷺ anakhala m'chipinda chodalitsika cha Sayyidatuna Aisha. Pamene ﷺ anafowoka kwambiri analamula sayyiduna Abubakar kuti atsogolere *Salah* popempherera pake. Sayyiduna Abu Bakr رضى الله عنه anatsogolera *ma Salah khumi ndi asanu komanso awiri* panthawi.

Kutatsala pang'ono kumwalira kodala kuti kuchitike, Sayyiduna Abdul Rahman bun Abu Bakr رضى الله عنه, m'bale wake wa Sayyidatuna 'Aisha رضى الله عنها adza ndian, *Miswak* yatsopano m'manja mwake. Mtumiki Wokondedwa ﷺ anamuyang'ana uku maso ake odalitsika atakhazikika. Sayyidatuna 'Aisha رضى الله عنها anamvetsa kuti ﷺ ankafuna *Miswak*. Nthawi yomweyo anatenga *Miswak*, nayifewetsa ndi mano ake ndikuyiyika m'dzanja lake lodalitsika, kenako ﷺ anachita *Miswak*.

Mtumiki ﷺ anaphimba maso ake pano pa dziko lapansi Lolemba m'mwedzi wa *Rabi' al-Awwal*. Malinga ndi lingaliro lodziwika bwino, linali pa 12th *Rabi al-Awwal* mchaka cha 11 ^{chakusamuka}.

Kumwalira kwake kodala kunapangitsa otsatira ake odalitsika kudabwa kwambiri. Malinga ndi chifuniro cha Mtumiki Wokondedwa ﷺ, mwambo wa maliro ake unachitidwa ndi (*Ablu al-Bayt*) akubanja lake. Janazah yake yodalitsika inakhalabe m'chipinda chodalitsika cha Sayyidatuna 'Aisha رضى الله عنها. Sayyiduna Abbas رضى الله عنه anafotokoza motere momwe *Salah yamaliro* a Mtumiki wokondedwa ﷺ inapempheredwa:

Pamene Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ anamwalira, analowa anthuwo poyamba ndipo ankaswali *Swala* ndikunfunira zabwino aliyense payekha popanda Imaam. Kenako analowa akazi namupempherera *Swalah* komanso *kunfunira zabwino*. Kenako analowa ana ndipo nawonso anachita chimodzimodzi. Kenako akapolo anapita namupempherera ndi *kunfunira zabwino*. Palibe amene anachita Imaamat.

Pachiyambi panali kusiyana maganizo pakati pa maswahaaba odalitsika ponena za komwe akayikidwe Mtumiki wokondedwa ﷺ. Pa nthawi imeneyi, Sayyiduna Abu Bakr Siddeeq رضى الله عنه anati: “Ndinanva kwa Mtumiki wokondedwa ﷺ nati Mtumiki wina aliyense akamwalira amayikidwa pamene wamwalirira.” Atanva Hadith yodalitsikayi, anthu anakonza manda a Mtumiki wokondedwa ﷺ m’chipinda chodala cha Sayyidah Aisha anayikidwa pamenepo. Sayyiduna Abu Talha Ansari رضى الله عنه anakonza manda okhala ndi mphanga pakhoma; Sayyiduna Ali, Sayyiduna Fadl Ibn Abbas, Sayyiduna Quthum Ibn Abbas ndi Sayyiduna Abbas رضى الله عنهم anatsitsa thupi lodalitsika m’manda owala.

Mutu khumi ndi umodzi

Mawonekedwe odalitsika komanso mawonekedwe a

Mtumiki ﷺ

Mawonekedwe Odala

Sayyiduna Anas رضى الله عنه wanena kuti: “Thupi lodalitsika la Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ linali lofewa kwambiri. Sindinawonepo

ngakhale silika wofewa komanso wosakhwima kuposa thupi lake lodalitsika. Sindinanvepo kununkhira kwina kulikonse kuposa kununkhira kwa thupi lake lodala.¹

Linali limodzi mwamakhalidwe apadera a Mtumiki ﷺ kuti adalibe mthunzi. Mthunzi wake sunawonekere pansu ndi kuwala kwa dzuwa, mwezi kapena kuwala kwina kulikonse.²

Pakati pa mapewa ake onse awiri panali Chisindikizo cha Uneneri chomwe chinali chofanana ndi kukula kwa dzira la nkunda. ﷺ anali wantali wapakatikati. Chinali chozizwitsa chake ﷺ kuti amawoneka mosiyanitsika ndi anthu, akakhala pansu kapena kuyenda ndi ena, iye ﷺ Mutu wake wodalitsika unali wawukulu; tsitsi lake lodala linali lopiringizika pang'ono; nkhope yake yodalitsika inali kunyezimira kwa kukongola Kwa Umulungu ndipo inawala ngati mwezi wa usiku wakhumi ndi chinayi wa mwezi wa.³

Sayyiduna Anas رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ wawonjezeranso kuti: “Mawonekedwe a nkhope yodalitsika ya Mtumiki Wokondedwa ﷺ. nkhope yodalitsika inali yofiyira ndi yoyera ndi yonyezimira.”⁴

Nsidze zake zodalitsika zinali zotalikirana ndi zowonda, ndipo zimawoneka ngati zolumikizana zina ndi zinzake patali. Panali mtsempha pakati pawo umene unkawonekera mu nthawi ya mkwiyo. Maso ake

¹Bukhari, Kital, al-Munaqib, vol. 2, p.489, Hadith 3561

²Sharh al-Zurqaani Ali Ala-al-Mawahib, vol. 5, masamba 524-525

³Sharh al-Zurqaani Ali Ala-al-Mawahib, vol. 5, masamba 485

⁴Al-Shumai'l al-Muhammadiyah, p.15

owala anali aakulu ndipo mwachibadwa ankawoneka ngati kohl anali atapakamo.¹

Chinali chozizwitsa cha maso ake ngakuti mo owopsa momwemo ﷺ mufuna Onaninso zinthu zimene zinali kumbuyo kwake.

Mofanana ndi maso ake owala, makutu ake odalitsika analinso ndi ulemerero wozizwitsa. ﷺ wati : “Ine ndikuona zinthu zimene palibe wina mwa inu akuziona, ndipo ine ndikumva phokoso limene palibe mwa inu akumva.”²

mphumi yake yodalitsika inali yowala komanso yotakatsuka. Masaya ake odalitsika anali ofewa, osakhwima komanso osalala. Mano ake odalitsika anali otambasuka komanso owala. Akamayankhula ﷺ, kuwala kumatuluka pakati pa mano ake awiri akutsogolo. Pamene ﷺ akumwetulira mumdima, kuwala kumafalikira paliponse.³

Lilime lake lodalitsika linali njira ya vumbulutso la uzimu ndipo linali lolankhula monveka bwino. Pamene okamba aluso ananvetsera zokamba zake, iwo anadabwa. Mawu ake odalitsika anali okongola kwambiri; ubwino wake ndi wakuti m’kati mwa ulalikiwo, anthu onse, kaya ali pafupi kapena ali patali, amanvetsera bwino lomwe mawu ake opatulika kulikonse kumene akukhala.⁴

¹ *Al-Shumai'l al-Muhammadiyah*, p.19-21

² *Al Khasais al-Kubra Laswati*, vol.1, p.104

³ *Al-Shuma'il Al-Muhammadiyah*, tsamba 21,26

⁴ *Sharah al-Zurqaani Al-al-Muwahib*, vol. 5, masamba 444, 445

Manja ake odalitsika anali ofewa kwambiri, osakhwima komanso aminofu. Munthu amene صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ankakhala naye chanza chonunkhiritsa tsiku lonse.

Mapazi ake odalitsika anali otambasuka komanso anyama. Zinali zofewa komanso zofewa kwambiri moti madzi sankakhala pa iwo. Pamene akuyenda, صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ankayika mapazi ake pansi ¹mwa ulemu. Akamayenda, صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ, zinkakhala ngati akutsika kuchokera kumwamba. Iye صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ amatenga sitepe iliyonse molimba.²

Zakudya zomwe amakonda Mtumiki صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

Moyo wodalitsika wa Mtumiki Wokondedwa صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ unali chitsanzo chokwanira cha kuzichepetsa ndi kuwopa Mulungu. Iye صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ, choncho sanalabadira zakudya zokoma. صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ sanadye chapati ngakhale kamodzi pa moyo wake. Ngakhale zili choncho, iye صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anayengedwa pazakudya zake.

Ku Arabia, kuli chakudya chotchedwa 'Hays' chomwe chimakonzedwa posakaniza ghee, tchizi komanso tende. Iye صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anali ndi chizolowezi chakudya chakudyachi.³ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anakonda makamaka nyama, viniga, uchi, mafuta a azitona ndi mphonda. صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ amadyanso zipatso ndi ufa wa balere pafupipafupi. Iye صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anakonda kwambiri madzi ozizira abwino. Nthawi zina, صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

¹ *Al-shuma'il al-Muhammadiyah*, p.21

² *Al-shuma'il al-Muhammadiyah*, p.86

³ *Sunan Kubra lil-Nasai*, vol. 2, p. 114, *Hadith* 2631

ankamwa mkaka wosakanizidwa ndi madzi. Chilichonse chimene
 ﷺ amamwa, ﷺ 3 m'mapu atatu.

Zovala zomwe Mtumiki ﷺ amakonda

Nthawi zambiri, Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ ankavala zovala za thonje. Iye ﷺ sanatsatire kuvala mtundu wina wake nthawi zonse. Chovala (Jubba) ¹, Qaba ², malaya aatali otayikira, sarong, Hullah, shawl, Imamah (nduwira), chipewa, ndi masokosi achikopa onse apeza mwayi wovala iye. Amitundu, iye ﷺ anakonda kwambiri zoyera. Malinga ndi Hadithi ina, iye ﷺ anakondanso kwambiri zobiriwira.

Nyama Zodala Zokwera

Wokondedwa Mtumiki ﷺ anakonda kwambiri kukwera hatchi. Kupatula akavalo, ﷺ anakweranso ngamira, nyuru ndi abulu.

Makhalidwe odala komanso Ulemu

Mtumiki Wokondedwa ﷺ anali wotsogola osati mu mawonekedwe ake odalitsika okha, komanso khalidwe lake lodalitsika. ﷺ amawathandiza ofooka. ﷺ sangakhale wofewa kwa anthu ake okha, komanso kwa adani ake. ﷺ anali wodzichepetsa, ndipo sanakwiye kapena kubwezera chifukwa cha iye mwini . Iye

¹Mtundu wa malaya otayikira omwe manja ake amafika pamkono ndipo kutalika kwake kumayambira pachifiwa mpaka kumapazi. Nthawi zambiri amavalidwa ndi akatswiri achisilamu.

²Mtundu wa malaya otseguka kuchokera kutsogolo ndipo amavala pazovala.

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ankayendera odwala ndi kuwatonthoza anthu achisoni. Iye صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ amachitira anthu mofanana, kaya akhale olemera kapena osawuka. صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ angavomere kuyitana kwa onse.

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anakonda kugwira ntchito yake ndi manja ake. Iye صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anali wolungama ndi wodzisunga kwambiri m'chilengedwe chonse. Iye صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ amalankhula monveka bwino ndi mwa ulemu. Mukulankhula kwake kunali kokwanira komanso kokongola kotero kuti ngati wina akufuna kuwerengera ziganizo, amatha.

Iye صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anali wodzichepetsa kwambiri. Ngakhale adani ake akatamanda kukhulupirika kwake ndi kunena zowona. Makhalidwe ake anali abwino kwambiri kotero kuti Allah Wamphanvu zonse ananena kuti:

وَأَنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴿٢٠٠﴾

Ndipo (Okondedwa), umunthu wako (wabwino) Ndithu, ngwapamwamba kwambiri.¹

Ubwino ndi Makhalidwe

Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ ali ndi nyota zapamwamba kuposa Aneneri onse. Ubwino ndi makhalidwe ake osawerengeka zatchulidwa mu Qur'an yopatulika komanso Hadith yodalitsika. Tiyeni tiwerenge zina mwa izo:

¹ [Kanz-ul-Iman (kumasulira kwa Quran)] (Gawo 29, Surah Al-Qalam, Vesa 4)

- ❖ Aneneri ena odalitsika amatumizidwa ku ntundu wakewake basi, koma Mneneri wokondedwa ﷺ anatumizidwa kwa anthu onse ndi *ziwanda*, ndipo ndithu, kwa angelo onse, nyama ndi zinthu zosakhala ndi moyo.
- ❖ Monga momwe ziliri zokakamizika kwa anthu kumunvera Mtumiki Wokondedwa ﷺ, chimidzimodzi nkofunikira kwa zolengedwa zonse kumunvera.
- ❖ Iye ﷺ ndi chifundo kwa angero, anthu, *ziwanda*, *ma hoor*, nyama ndi zinthu zopanda moyo; mwachidule kwa onse. ﷺ ndiwachifundo makamaka kwa Asilamu.
- ❖ Iye ﷺ ndi *Khatam al-Nabiyyeen* , mwachitsanzo, Allah Wamphanvu zonse Anamaliza Uneneri ndi kufika kwake. Palibe mneneri anga bwerenso mu m'badwo wake kapena angabwere pambuyo pake. Amene akhulupirira kapena akuwona kuti nkotheke Uneneri upatsidwe kwa munthu m'mibadwo yodalitsika yake, kapena upatsidwe kwa wina pambuyo pa infa yake, ndi Wosakhulupirira.
- ❖ Wokondedwa Mneneri ﷺ ndi Wabwino komanso Wopambana kwambiri kwa zolengedwa zonse. Makhalidwe amene anapatsidwa kwa aneneri ena mwalimodzi limodzi anasonkhanitsidwa mwa iye. Kuwonjezera apo, anadalitsidwanso ndi makhalidwe omwe palibe mneneri wina aliyense anakhala nawo, koma zomwe ena anali nazo, anali nazo chifukwa cha iye, kapena kani, kupyolera m'manja mwake.

- ❖ Umodzi mwa ubwino wapadera ndi *Mi'raaj*. Pamene ﷺ anapita ku *Masjid al-Aqswa* kuchokera ku *Masjid al-Haraam* ndi kuchoka kumeneko kupita ku thambo zones zisanu ndi ziwiri ndi kukafika pa *Kursi* ndi pa *Arsh*, ndi kupyola m'mbali mwa *Arsh* m'kanthawi kochepe kwa usiku omweko. ﷺ anapeza kuyandikana kwapadera komwe palibe munthu kapena mngelo anapeza mwayi otere kapena adzawupezapo. ﷺ anawona kukongola Kwake, ananva mawu a Mulungu mwachindunji, ndipo anawona mbali iliyonse ya thambo ndi nthaka ndi maso ake odalitsika.
- ❖ Chikondi pa iye ndicho maziko a *Iman* (chikhulupiriro); chenicheni, tanthawuzo lenileni la Iman ndi kukhala ndi chikondi pa iye. Malingana ngati munthu sakumukonda kuposa amayi ake, abambo ake, ana ake ndi dziko lonse lapansi, sangakhale Msilamu weniweni.

Kumunvera ndiko kunvera Allah Wamphanvu zonse; ndithu, kunvera Allah Wamphanvu zonse n'kosatheka popanda kumunvera. Ngakhale ngati munthu akupemphera *Swala yachikakamizo* Iye ﷺ ndikumuyitana, ndithu amuyankhe ndi kupita kwa iye. Ngakhale kuti munthuyu akambirana naye nthawi yayitali bwanji, amakhala kuti ali pa *Salah mosalekeza*. Kumuyitana sikumakhuza chilichonse mu *Swalah*.
- ❖ Monga momwe ulemu komanso kulemekeza Mtumiki Wokondedwa ﷺ kunali kokakamizika kwakukulu pamene anali pamaso pa anthu padziko lapansi, ichi ndi chinthu chokakamizikanso kwambiri masiku ano. Akatchulidwa ayenera

kunvera modzichepetsa mwa ku thupi ndi mwa ntima, ndipo zili *Wajib* kunfunira zabwino akangonva dzina lake lodalitsika.¹

- ❖ Allah Wamphanvu zonse anamchitira zozizwitsa zosawerengeka. Zozizwitsa zake ndi munga kugawa mwezi mzidutswa ziwiri, kutulutsanso dzuwa litatha kulowa, kuwalitsa nkhuni ngati nyale, kutsekemeratsa madzi a m'zitsime ndi malovu ake odalitsika, kuthandiza anthu akutali, kutulutsa akasupe m'zala zake, kugwetsa nvula ndi manja ake, kukambirana ndi mitengo komanso miyala, kuchititsa chokudya chochepa ndi nkaka kukwanira kwa anthu ochulukana. Mitengo kupita kukapereka salam komanso zinyama kulankhula naye ngati anthu. Qur'an yopatulika ndi chimodzi mwa zozizwa zake.

Mavesi a mu Qur'an komanso Ulemelero wa

Mtumiki ﷺ

Chimodzi mwazinthu zofunika kwambiri paubwino wa Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ ndikuti Allah Wamphanvu zonse watchula za ulemu ndi ulemelero Wake mu Qur'an yopatulika m'malo ambiri. Mavesi angapo otere atchulidwa pansipa:

Lamulani kuti apemphe chikhululukiro cha machimo pambuyo powonekera kwa Mtumiki ﷺ

وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ

¹Bahar-e-Shari'at, vol.1, p. 76, Gawo 1

تَوَابًا رَحِيمًا ﴿١٣﴾

Ndipo ngati adzichitira Zoyipa okha (pochita machimo), O iwe Wokondedwa, akuyenera kuwonera pamaso pako polemekezeka, ndikupempha chikhululuko kwa Mulungu, ndipo Mtumiki adzawapembedzera; Choncho adzampeza Mulungu Wolandira kulapa kwakukulu, Wachisoni.¹

Uthenga Wabwino wa Kufika kwa Mustafa ndi Kulamula Kumukhulupirira

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَمِنُوا خَيْرًا لَكُمْ ط

E inu anthu! Mtumiki uyu wakudzerani ndi Chowonadi chochokera kwa Mbuye wanu; choncho, landirani chikhulupiriro kuti mupindule nacho.²

Kufotokoza Ulemelero Ndi Ulemelero wa Mtumiki wokondedwa ﷺ

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ

الْكِتَابِ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ ط قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ ﴿١٥﴾

¹ [Kanz-ul-Iman (kumasulira kwa Quran)] (Gawo 5, Surah Al-Nisa, Vesi 64)

² [Kanz-ul-Iman (kumasulira kwa Quran)] (Gawo 170, Surah Al-Nisa, Vesi 170)

E inu anthu a m'Buku! Ndithu, wakudzerani Mtumiki Wathu uyu (Mtumiki Muhammad) kuti akuvumbulutsireni zambiri zimene munazibisa m'Buku, ndipo akukhululukirani zambiri mwa izo (posatchula zomwe munazibisa). Ndithu, kwadza kwa inu kuwunika kochokera kwa Mulungu (Mtumiki Muhammad) ndi Buku lonveka (Qur'an).¹

Makhalidwe a Mtumiki Wokondedwa ﷺ komanso chikondi chake pa Ummah

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِالْمُؤْمِنِينَ

رَءُوفٌ رَّحِيمٌ

Ndithu, wakudzerani Mtumiki wochokera mwa inu; pa Iye ndi zowawa zanu zolemetsa, Iye kwambiri amafuna ubwino wanu; Wachifundo chachikulu, Wachisoni kwa Asilamu.²

¹ [Kanz-ul-Iman (kumasulira kwa Quran)] (Gawo 6, Surah Al-Maa'idah, Vesi 15)

² [Kanz-ul-Iman (kumasulira kwa Korani)] (Gawo 11, Surah Al-Tawbah, Vesi 128)

Chochitika cha *Mi'raaj* cha Mtumiki wokondedwa ﷻ kuchokera ku *Masjid al-Haraam* kupita ku *Masjid al-Aqswa*.

سُبْحَنَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَا الَّذِي بَرَكْنَا
حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنَ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿١٠٠﴾

Ulemerero nkwa Iye Yemwe anatenga kapolo Wake usiku kuchokera ku Msikiti wopatulika (Ka'aba) kunka ku Msikiti wa Aqsa umene tinawuyikapo madalitso, kuti timusonyeze zisonyezo Zathu zazikulu. Ndithu, Iye Ngwakunva zonse, Ngopenya.¹

Chifundo cha Mtumiki .

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ ﴿١٠١﴾

Ndipo sitinangokutumiza (O iwe okondedwa) koma kuti ukhale chifundo kwa zolengedwa zonse.²

Uneneri Wapadziko Lonse wa Mtumiki Wokondedwa ﷻ

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠٢﴾

¹ [Kanz-ul-Iman (kumasulira kwa Quran)] (Gawo 15, Surah Bani Israel, Vesi 1)

² [Kanz-ul-Iman (kumasulira kwa Quran)] (Part 17, Surah Ambiya, Vesi 107)

Ndipo iwe, iwe Mneneri wokondedwa! za nkhani yabwino ndi machenjezo, koma anthu ambiri sadziwa.¹

Mulungu Wamphanvu zonse komanso Angelo Akunfunira zabwino Mtumiki Wokondedwa ndipo kuwalamula Asilamu kuti anfunire zabwino Mtumiki. ﷺ

إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا

تَسْلِيمًا ﴿٥٦﴾

Ndithu, Mulungu komanso ndi Angelo Ake akunfunira zabwino ndi madalitso kwa Wofikitsa nkhani zobisika (Mneneri). E inu okhulupirira! (Nanunso) mpatseni madalitso ndi malonje ochuluka.²

Ulemerero ndi Ulemelero wa Mtumiki Wokondedwa ﷺ

وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ ﴿١﴾ مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ ﴿٢﴾ وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ﴿٣﴾ إِنْ

هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ﴿٤﴾

Ndikulumbirira kwa Uyo okondedwa Wanga Yemwe ndi nyenyezi

¹ [Kanz-ul-Iman (kumasulira kwa Quran)] (Gawo 22, Surah Saba, VeSI 28)

² [Kanz-ul-Iman (kumasulira kwa Quran)] (Gawo 22, Surah Al-Ahzaab, Vesi 56)

yonyezimira Muhammad, pamene anatsika kuchokera ku Mi'raaj (mwachitsanzo Kukwera kumwamba). Mnzako (Mtumiki Muhammad) sanasokere ndiponso sanasokeretsedwe. Ndipo sanena kanthu mwa kufuna kwake. Sichina koma ndi chivumbulutso chomwe chatsitsidwa kwa iye.¹

Kufotokozero za ulemerero wa Mtumiki Wokondedwa kupyolera mu kulumbira

وَالضُّحَىٰ ۝ وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ ۝ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَاقَلَىٰ ۝ وَلَا خَيْرَ خَيْرٍ لَّكَ مِنَ الْأُولَىٰ ۝ وَكَسُوفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ ۝

Ndikulumbirira m'mawa. Ndi usiku pamene ukuphimba (Chilichonse ndi mdima wake). Ndithu, Mbuye wako sanakusiye (Iwe Wokondedwa), ndiponso Sanakudere. Koma ndithu, zotsirizirazo nzabwino kwa inu kuposa zoyamba. Ndiponso ndithu, Mbuye wanu akukupatsani zochuluka kuti Musangalale.²

Mphatso za Mulungu zomwe zinaperekedwa kwa Mtumiki ﷺ

وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ۝

¹ [Kanz-ul-Iman (kumasulira kwa Quran)] (Gawo 27, Surah Al-Najm, Vesi 1-4)

² [Kanz-ul-Iman (kumasulira kwa Quran)] (Gawo 30, Surah Al-Duha, Vesi 1-5)

Ndipo chifukwa cha Iwe takweza kukumbukiridwa kwako;¹

Kuperekedwa kwa Makhalidwe Osawerengeka pa iye

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ

E, Okondedwa! Takupatsani zabwino zosawerengeka.²

Ulemerero wa Mustafa mu Kuwunika kwa Hadith yodala

Mu Hadith yodalitsika, Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ watchulanso za ubwino wake pamalo ambiri. Ma Hadith ochepa otere atchulidwa pansipa.

Mfumu wa Ana Onse a Adamu

Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ anati:

أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا فَخْرَ وَبَيْدِي لَوَاءِ الْحَمْدِ وَلَا فَخْرَ وَمَا مِنْ نَبِيٍّ يَوْمِيذِ آدَمَ قُتِنَ سِوَايَ إِلَّا تَحْتَ لَوَائِي

Patsiku lachiweruzo ndidzakhala mtsogoleri wa anthu onse ndipo sindikunyada. M'dzanja langa mudzakhala Liwa *al-Hamd*, ndipo sindikunyada. Pa tsiku lachiweruzo, (Sayyiduna) Adam pamodzi ndi onse adzakhala pansa pa mbendera yanga.

¹ [Kanz-ul-Iman (kumasulira kwa Quran)] (Gawo 30, Surah Alam Nashrah, Vesi 4)

² [Kanz-ul-Iman (kumasulira kwa Quran)] (Gawo 30, Surah Al-Kawthar, Vesi 1)

Makhalidwe Asanu a Mustafa

Mtumiki Womaliza wa Allah ﷺ wati: “Zinthu zisanu zapatsidwa kwa ine zomwe sanapatsidwe wina aliyense ine ndisanabwere. (1) Ndinathandizidwa ndi mantha a ntunda wa mwezi umodzi. (2) Zofunkha zankhondo zanapangidwa *Halal*, ngakhale kuti sizinali *Halal* kwa aliyense amene anadza ine ndisanabwere. (3) Dziko lonse lapansi lapangidwa kukhala malo a *Sajdah* kwa ine, ndipo nthaka yayeretsedwa kwa ine. Choncho, ngati nthawi ya *Swalah* ikayamba kwa aliyense mwa otsatira anga, apemphere *Swala* kulikonse komwe ali. (4) unkhala pakati unapatsidwa kwa ine. (5) Mneneri aliyense anatumizidwa kwa ntundu wake wake, koma ine ndatumizidwa kwa anthu onse.’

Woyamba Pakati pa Aneneri

Sayyiduna Abu Hurayrah رَضِيَ اللهُ عَنْهُ wanena kuti kamodzi, maswahaaba odalitsika رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ adamuuzza modzichepetsa Mtumiki kwa Wokondedwa ﷺ: “E, iwe Mneneri wa Allah ﷺ! Chonde tiwuzeni, ndi liti pamene munadalitsidwa ndi Uneneri?” Anayankha رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: “Ndinali Mtumiki ngakhale pamene kulengedwa kwa Adam kunali pa siteji yapakati pa thupi ndi mzimu.

Ulemerero wa Mustafa M'mawu a Umar

Nthawi ina, Sayyiduna Umar رَضِيَ اللهُ عَنْهُ anatchula za ulemerero wa Mtumiki womaliza wa Allah ﷺ misozi ikutuluka m'maso mwake. Chonde werengani zolemba zingapo za mawu ake okongola:

E, iwe Mtumiki wa Allah ﷺ! Mayi ndi bambo anga aperekedwe nsembe chifukwa cha inu! Pachiyambi, munkakamba ulaliki wa pa tsinde la ntengo wa Tende, ndiye chifukwa cha kuchuluka kwa anthu,

munayamba kupereka ulalikiwo pa guwa. Tsinde la Ntengo wamphesa lija linali kulira chifukwa chakulekana ndi inu kufikira munaliyika dzanja lanu lachikondi pa ilo, ndipo linapeza ntendere. Chifukwa chakulekana ndi inu, *Ummah wanu* ukuyenera kulira kwambiri.

E, iwe Mtumiki wa Allah ﷺ! Mayi ndi bambo anga aperekedwe nsembe chifukwa cha inu! Udindo wanu ngwapamwamba kwambiri kwa Mbuye wanu kotero kuti walengeza kuti kumunvera ndiko kumunvera Iye.

مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ

Amene wanvera Mtumiki, ndithu, wanvera Allah;¹

E, iwe Mtumiki wa Allah ﷺ! Mayi ndi bambo anga aperekedwe nsembe chifukwa cha inu! Udindo wanu Wakwezeka kwa Mbuye wanu kotero kuti Anakutumizani pambuyo pa Aneneri onse, koma anakutchulani pamaso pa aneneri onse. Zanenedwa kuti:

وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ

مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا

Ndipo, Okondedwa, kumbukira pamene tinalandira pangano kwa Aneneri ndi inu, ndi Nuhi, ndi Ibrahim, ndi Musa, komanso Isa;

¹ [Kanz-ul-Iman (kumasulira kwa Quran)] (Gawo 5, Surah Al-Nisa, Vesi 80)

mwana wa Maryam; ndipo tinachita mwambo wa pangano ndi iwo.¹

E, iwe Mtumiki wa Allah ﷻ! Mayi ndi bambo anga aperekedwe nsembe chifukwa cha inu! Mulungu Wamphanvu zonse anapereka chozizwitsa kwa Sayyiduna Musa عَلَيْهِ السَّلَامُ kuti akasupe otuluka m'miyala (pamene anawamenya ndi ndodo yake), koma chodabwitsa kwambiri ndi akasupe omwe anatuluka m'zala zanu zodalitsika.

E, iwe Mtumiki wa Allah ﷻ! Mayi ndi bambo anga aperekedwe nsembe chifukwa cha inu! Allah wamphanvu zonse anampatsa Sayyiduna Sulayman عَلَيْهِ السَّلَامُ kulamulira kwake mphepo kotero kuti kuwomba kwake m'bandakucha ndi kuwomba kwake madzulo kunali kofanana ndi ulendo wa mwezi umodzi, koma nyama yomwe unakwera *Buraaq* ndi yodabwitsa kwambiri kuposa imene unayenda nayo ku thambo zonse zisanu ndi ziwiri, komanso munapemphera Swala ya Fajr usiku womwewo.

E, iwe Mtumiki wa Allah ﷻ! Mayi ndi bambo anga aperekedwe nsembe chifukwa cha inu! Allah Wamphanvu zonse anampatsa Sayyiduna Isa عَلَيْهِ السَّلَامُ chozizwa chakuwukitsa akufa, koma chodabwitsa kwambiri ndi nyama yapoyizoni ya nyama yankhosa yowotcha ikulankhula nawe kuti: “Musandidye chifukwa ndasakanizidwa ndi poyizoni.

E, iwe Mtumiki wa Allah ﷻ! Mayi ndi bambo anga aperekedwe nsembe chifukwa cha inu! Sayyiduna Nuh عَلَيْهِ السَّلَامُ anachita Du'a kuti awononge ntundu wake, nati:

¹ [Kanz-ul-Iman (kumasulira kwa Quran)] (Gawo 21, Surah Al-Ahzaab, Vesi 7)

رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ ذِيَارًا ﴿٦٦﴾

Ndipo anapempha Nuhi: "E, Mbuye wanga! Musasiye aliyense mwa osakhulupirira akukhala padziko lapansi."¹

Ukanachita Dua m'njira yomweyi, tikanawonongeka, koma chikondi chako chili pa ife kuti unazunzidwa, kupwetekedwa, ndi kuvulazidwa, koma ngakhale pamenepo sunanene chilichonse koma ubwino. Nthawi zonse pamene ntundu wako Unakuvutitsani, munkanena mawu omwewo: **اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِقَوْمِيْ فَاِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ** “E, Mulungu! Ukhululukire ntundu wanga chifukwa sadziwa za Ine.

E, iwe Mtumiki wa Allah **صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم**! Mayi ndi bambo anga aperekedwe nsembe chifukwa cha inu! Pambuyo pakufika kwa Uneneri m'kanthawi kochepe, anthu anakukhulupirirani nayamba kukutsatirani, pomwe sizinachitike kwa Sayyiduna Nuh **عَلَيْهِ السَّلَام** ngakhale anakhala ndi umoyo wa utali komanso kulalikira kwa nthwi yayitali. Anthu ambiri anakhulupirira inu munthawi ya moyo wanu, pomwe anthu omwe anakhulupirira Sayyiduna Nuh **عَلَيْهِ السَّلَام** ndi anthu ochepe.

¹ [Kanz-ul-Iman (kumasulira kwa Quran)] (Gawo 29, Surah Nooh, vesi 26)

*Mutu khumi ndi ziwiri***Banja, Abale ndi Anzake a Mtumiki ﷺ****Banja la Mtumiki ﷺ ¹**

Fihar

mutu Makuraishi

Qusay	Zuhra	Ghalib	Yaqazah
Abdul Daar	Abd Manaf	Luwai	Makhzoom
Uthman	Wahb	Ka'b	Imran
'Abdul 'Uzzaa		Murrah	'Aa'iz
Agogo aakazi a Barrah		Kilabu	'Amr
		Qusai	Agogo akwa bambo Fatimah Abdul Muttalib

¹Mapu awa a Banja la Mtumiki anapangidwa mothandizidwa ndi masamba osiyanasiyana a as-Sirah an-Nabawiyah a Ibn Hisham vol.1, al-Mawahib al-Ladunniyah vol.1, Subul al-Huda war-Rashad vol.1, ndi Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib vol. 4.

Amalume akwa Amayi			'Abd Manaaf		Amalume akwa Abambo		
Abd Yaghu th	'Uma yr	Asw ad	Hashimu		Haari th	Abu Lahab	Zubayr
Achemwali Amayi			Abdul Muttalib		Ham za	Abu Taalib	Abbas
Fakhta Bint Amr		Fari'ah Bint Wahb	Aamin ah	Abdull ah	Dirar	Hajl	Muqaw wim
		Rasoolallah		Abd Al-Ka'ba h	Ghaida q	Quthum ¹	
					Amayi Amayi		
					Ndi a	Safiyya h	Umm Hakeem
					'Atik ah	Umaym ah	Barrah

¹ Pali kusiyana pakati pa chiwerengero cha amalume a Mtumiki (SAW) wokondedwa رَحْلُ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَام. Tatchula mayina onse. Olemba mbiri yakale amavomereza mayina asanu ndi anayi oyamba, pomwe atatu omaliza adatchulidwa ndi wolemba Mawahib al-Ladunniyyah ponena za chindapusa cha Dhakhaair al-Uqba Manaqib Dhawi al-Qura.

Ubale wa Mtumiki Wokondedwa chifukwa choyamwisidwa Nkaka ﷺ¹

Bambo chifukwa choyamwitsidwa Nkaka - Harith Bin Abdul 'Uzza

Amayi chifukwa choyamwisa nkaka:

Mayi wake, Sayyidah Aaminah رضى الله عنها , anamuyamwitsa kwa masiku asanu ndi awiri.

Haleemah Sa'diyya رضى الله عنها – Wokondedwa Mtumiki صلى الله عليه وآله وسلم amakhala nthawi yambiri akuyamwitsa komanso ubwana wake kunyumba kwake. Pamene anadza kwa Mtumiki Wokondedwa صلى الله عليه وآله وسلم Iye صلى الله عليه وآله وسلم anatambasula Nsalu yake kwa iye.

Umm Farwa (mkazi wochokera kwa Banu Sa'd)–Hadrat Hamzah رضى الله عنه nayenso anayamwa kuchokera kwa iye. Choncho nayenso ndi m'bale wake waku yamwa bele limodzi ndi Mtumiki Wokondedwa صلى الله عليه وآله وسلم, komanso amalume ake.

Sayyidah Thuwaybah رضى الله عنها – Iye anali kapolo wa Abu Lahab. Wokondedwa Mneneri صلى الله عليه وآله وسلم ndi Sayyidah Khadija رضى الله عنها akamulemekeza kwambiri. صلى الله عليه وآله وسلم nayenso ankantumizira zovala ndi zina zochokera ku Madina al-Munawwarah.

Akazi awiri a ku Banu Sulaym - Pamene صلى الله عليه وآله وسلم akatengeredwa kwa Banu Sa'd, akaziwa anamlera panthawiyo.

¹Izi zatengedwa kuchokera m'masamba osiyanasijyana a as-Sirah an-Nabawiyyah ya Ibn Hisham vol. 1, Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib vol. 1, ndi Subul al-Huda war-Rashad vol. 1.

Abale woyamwa Bele limodzi :

Sayyiduna Hamza ¹, Abu Sufyan bin Harith ², Abu Salamah bin Abdul Asad ³, Masruuh bun Thuwaybah ⁴, Hafs bun Harith ⁵.

Alongo woyamwa Bele limodzi: Unaysah bint Harith ⁶, ndi Shaymaa bint Harith ⁷. Kumapeto ankamusamalira kwambiri Mtumiki ﷺ pa umwana wake. Pamene anadza kwa Mtumiki wokondedwa ﷺ ankamutambasulira Nsalu yake, komanso ankamupasa mphaso uku akutsanzikana.

Amayi a Okhulupirira⁸

Mayina odalitsika	Nikah ndi Mtumiki i	Zaka pa nthawi ya Nikah	Ntha wi yokha la ndi	Zaka pa nthawi yakumwalira
----------------------	------------------------------	-------------------------------	-------------------------------	----------------------------------

¹ Amene ndi amalume ake a bambo ake komanso mchimwene wake wakuyamwa Bele limodzi.

² Msweni wake wa Mtumiki wokondedwa ﷺ; poyamba anali kutsutsana ndi Chisilamu, koma kenako analowa Chisilamu pambuyo pake.

³ Iye ali m'gulu la amene analowa Chisilamu m'masiku oyambirira. Sayyidah Thuwaybah anayamwitsa Sayyiduna Hamza ndi Abu Salamah pamodzi ndi Wokondedwa Mtumiki ﷺ.

⁴ Mwana wa Thuwaybah jemwe anali mayi woyamwisa Bele a Mtumiki wokondedwa ﷺ.

⁵ Abdullah bin Harith, mwana wa Sayyidah Haleemah; ena alemba dzina lake kuti Damrah.

⁶ Mwana wankazi wa Sayyidah Haleemah.

⁷ Mwana wankazi wa Sayyidah Haleemah.

⁸ Izi zatengedwa kuchokera ku Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib vol. 4, Usd al-Ghabah vol. 7, Subul Al-Huda Wal-Rashad vol. 4 ndi Al-Mukhtasar al-Kabir fi Seerat-ar-Rasool'.

	Wokond edwa		Mtum iki Woko nded wa	kodalitsika
Sayyidah Khadija bint Khuwaylid	Zaka 28 asanasamu ke	Zaka 40	25 zaka	zaka 65
Sayyidah Saudah bint-Zam a 'ah	Zaka 3 asanasamu ke	-----	14 zaka	-----
Sayyidah 'Aisha bint Abu Bakr Siddeeq	Zaka 2 asanasamu ke, ndipo ananyamu ka kupita kunyumba kwake m'chaka cha 1 ^{Hijri} .	Pa nthawi ya <i>Nikah</i> , zaka 6, ndipo pa nthawi yochoka kunyumba kwake, zaka 9.	10 zaka	zaka 65
Sayyidah Hafsa bint Umar Farooq	3 Hijri	21 zaka	8 zaka	zaka 63
Sayyidah Zainab bint Khuzaymah	3 Hijri	29 zaka	8 miyezi	30 zaka
Sayyidah Ummu Salamah bint Abu Umayya	4 Hijri	zaka 28	Zaka 7	zaka 85

Sayyidah Zainab bint Jahsh	5 Hijri	zaka 37	zaka 6	zaka 53
Sayyidah Umm Habiba bint Abu Sufyan	6 Hijri	zaka 32	zaka 5	zaka 69
Sayyidah Juwayriya bint Harith	5 Hijri	zaka 19	zaka 6	Zaka 70
Sayyidah Maymuna bint Harith ¹	7 Hijri	zaka 36	zaka 4	Zaka 80
Sayyidah Safiyya bint Huyay	7 Hijri	zaka 16	zaka 4	zaka 59

Ana Odala

Mayina odalitsika	Kubadwa	Mwamuna	Ana	Tsiku la infa	Zaka panthawi yakumwalira kodala
Sayyidun	-----	-----	-----	-----	-----

¹ Dzina lenileni la Sayyidah Juwayriyah ndi Sayyidah Maymuna anali Barrab. Wokondedwa Mtumiki ﷺ anasintha dzina ili. Abambo awo ndi anthu awiri osiyana omwe onse anali ndi dzina limodzi, Harith.

a Qasim					
Sayyidah Zainab	Pa 30 ¹	Abu Al-Aas bun Rabi	Mwana: Ali Mwana: Umama	8 Hijri	zaka 31
Sayyidah Ruqayya	Pa 33	Woyamba Utbah bin Abu Lahab, wachiwiri Uthman al-Ghani	Mwana: Abdullah	Ramadan 2nd Hijri	zaka 22
Sayyidah Umm Kulthoom	Pa 34	Woyamba Utaybah bun Abu Lahab, wachiwiri Uthman al-Ghani	Palibe	Ramadan 9 Hijri	zaka 28
Sayyidah Fatima	Pa 35	Ali Al-Murtaza	Ana: Hasan, Husain, Muhsin Ana aakazi: Zainab, Umm Kulthoom, Ruqayya	3 Ramadan ¹¹ Hijri	zaka 29

¹ Kutanthawuza zaka za Mtumiki Wokondedwa ﷺ pa nthawi yobadwa kwa mwana ameneo.

Sayyiduna Abdullah	Pambuyo pa Kulengeza Uneneri	-----	-----	Chaka cha 4 cha pambuyo pa kulengeza uneneri	Mu ubwana
Sayyiduna Ibrahim	Zul-Hijjah 8 Hijri ¹	-----	-----	10 Rabi-ul-Awwal, 10 Hijri	17 kapena Miyezi 18

Ghazawaat (nkhondo) ndi Saraya (ma ulendo) a Mtumiki wokondedwa ﷺ

Zanenedwa kuti kuchuluka kwa nkhondo zomwe zinachitika m'nthawi yodalitsika ya Wokondedwa Rasool ﷺ ndi 100. Zambiri mwa izo ndi nkhondo zoti kufunikira kotulutsa lupanga sizinachitike. Malinga ndi kafukufuku wina, mu *Ghazawaat* komanso *Saraya zonsezi*, mabwenzi odalitsika a 181 ndi amene anaphedwa, pamene omwe sanali Asilamu 202 ndi amene anaphedwa. Momwemo chiwerengero cha anthu amene anamwalira m'menemo ndi 383. Kuchokera pamenepo, zawonekera poyera kuti *Ghazawaat* ndi *Saraya* zomwe zinachitika m'nthawi ya Mtumiki wokondedwa ﷺ zinali za ntendere komanso chitetezo. Ziwerengero za *Ghazawaat* komanso *Saraya* ndi izi:

¹Mwana uyu anabadwa kwa Sayyidah Mariya. Kupatula iye, ana onse aamuna ndi aakazi a Mtumiki Wokondedwa ﷺ anabadwa kwa Sayyidah Khadija.

Dzina la Nkhondo	Asilamu amene anaphedwa	Osakhulupirira amene adaphedwa
Ghazwah ya <i>Badr</i>	14	70
Ghazwah ya <i>Saweeq</i>	02	-
Sariyya yotsata Ka'ab bun <i>Ashraf</i>	-	01
Ghazwah ya <i>Uhud</i>	70	22
The <i>Ghazwah</i> of Hamra al-Asad	-	01
Sariyya wa Raji'	07	-
Sariyya wa Bir Ma'uona	27	-
Ghazwah ya Ngalande	06	03
Sariyya <i>Abdullah</i> bin Ateeq	-	01
Ghazwah ya <i>Banu</i> Quraydha	-	-
Ghazwah ya <i>Qarad</i>	02	01
Ghazwah ya Banu Mustaliq	01	-
<i>Ghazwah</i> ya Khayber	20	02

Ghazwah ya <i>Wadi Qura</i>	01	-
Ghazwah ya <i>Mu'tah</i>	11	-
Kugonjetsa kwa Makka	03	17
Ghazwah ya Hunain	04	84
Ghazwah ya <i>Taif</i>	13	01
Zonse	181	202

1. Wokondedwa Mtumiki صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anafika ku Banu Quraid ndi gulu lankhondo kuti akawalange Ayuda chifukwa choswa chipangano chawo. Ayuda anayipidwa ndi kuzunguliridwa ndipo pamapeto pake anagonja ndipo anati Sayyiduna Sa'ad bun Mu'adh achite chiganizo pa iwo. Potengera chiganizo chomwe Sayyiduna Sa'ad anapanga, anaphedwa omwe anawamenyera nkhondo. Mwanjira imeneyi, infa zimenezi sizinachitike m'bwalo lankhondo.

Zina mwa zinthu zomwe zinali m'mene Mtumiki ﷺ ankagwiritsa ntchito¹

Mkasi {Scissor} (wotchedwa Jami')

Botolo la kohl (pofuna kuligwiritsa ntchito popaka *Ithmid* kohl panthawi yogona), ndodo ya kohl (yopangidwa ndi matabwa kuti azipaka kohl)

Ndodo (yotchedwa *Mamshuq*)

¹ *Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib*, vol. 5, pg. 93-97ndi *Tareekhul Khamees*, part-2

Chiwiya chachikulu chankuwa (chotchedwa *Sa'ah*)

Kabokosi kakang'ono (Mfumu Muqawqis anayitumiza ngati mphatso. Kale anali ndi Mtumiki wokondedwa صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ m'maulendo: munali zinthu zisanu: chipeso, botolo la kohl, lumo, *Miswak*).

Bafa (chiwiya chankuwa chochapira zovala).

Ndodo (chifukwa chake cha ndodoyo amatchedwa ' *Sahib al-Hira wah* ')

Bedi loluka (lomwe linali m'nyumba ya Sayyidatuna Aaishah رَضِيَ اللهُ عَنْهَا. Inaperekedwa ndi As'ad bun Zurarah ndipo miyendo yake inapangidwa ndi teak).

Mtsamiro wachikopa (wodzaza ndi khungwa la ntengo wa tende)

Zofunda zachikopa (zodzaza ndi khungwa la ntengo wa tende)

Mikhdaab (thireyi yayikulu yopangidwa ndi mwala imene صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ amachitira *Wudhu*).

Galasi (lotchedwa *Mudilla*)

Chipeso (chopangidwa ndi nyanga yanjovu).

Nsapato zodala (zinali zopangidwa ndi zikopa zopanda ubweya ndi zingwe ziwiri za nsapato pa iliyonse kuti azimangira).

Mpando (omwe miyendo yake inali yachitsulo kapena matabwa akuda).

mphasa zodyerapo (pomwe صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ amakhala ndi kumadya chakudya).

Imamas (wakuda, gire, safironi yachikasu, yoyera, yofiyira, yobiriwira)

mphasa yomwe صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ankaswalirapo usiku komanso ndikukhalapo masana.

Kukwera komanso Zinyama Zina za Mtumiki Wokondedwa ﷺ

Ngamila zazikazi	Mule	Bulu
Qaswa, Adba, Jad'a	Duldul	Yafoor ¹

Ngamila

Salab	Jamal Ahmar	Askar	Sahri	Ndi ngamila zambiri zomwe mayina awo sakudziwika.
-------	----------------	-------	-------	---

Tambala woyera

Mbuzi

Mbuzi khumi zopatsa nkaka; Sayyidah Umm Ayman ankazitenga kuti akadyetse msipu.

Barakah	Zamzam	Qamar	Warshah	Ujrah	Atraaf
Suqy'a	Atlal	Yaman	Ghawtha kapena Ghaytha		

¹Subul al-Huda war-Rashad, Vesi pa zinyama zake, vol. 11, p. 419-420

Ngamila zopatsa nkaka makumi awiri (20) zimadya msipu kuchokera ku Madina ndipo matumba awiri akuluakulu achikopa amabweretsedwa tsiku lililonse usiku.¹

¹ *Sharh al-Zurqaani 'ala-al-Mawahib*, vol. 5, pg. 109-112

*Mutu wakhumi ndi zitatu***Umoyo wa Uneneri Pang'onopang'ono**

Kalendala yachisilamu	Kalendala ya Gregorian	Zochitika Zofunika
Chaka chobadwa chodala	20-04-571	❖ Wobadwa pa ^{12th} <i>Rabi' al-Awwal</i> ku Makka. ❖ Kumwalira kwa abambo ake miyezi 6 asanabadwe kodala.
2 chaka	572	❖ Anakhala ndi Sayyidah Haleemah رضى الله عنها Mfuko la Banu Sa'd.
chaka cha 3	573	❖ Anabwerera ku Makka, koma adakhalabe mu fuko la Banu Sa'd chifukwa cha mliri.
Chaka cha 4	574	❖ Kugawikana kwa chifuwa chodalitsika mu fuko la Banu Sa'd. Anabwerera kwa amayi.
chaka cha 6	576-577	❖ Mayi ake, Sayyidah Aaminah رضى الله عنها, anamwalira ndipo anayikidwa m'manda ku Abwa pamene ankachokera ku Madina pamodzi ndi

		mayi ake ndi Ummu Ayman.
Chaka cha 8	578-579	❖ Kumwalira kwa Abdul Muttalib (agogo akuchimuna). ❖ Chiyambi cha kunsunga amalume ake, Abu Talib.
Chaka cha 9	579-580	❖ Njala yowopsa mu Arabu inatha chifukwa cha madalitso ake.
Chaka cha 10	581	❖ Ulendo wopita ku Yemen ndi amalume ake, Zubair, ali ndi zaka 10.
Chaka cha 12	583	❖ Ulendo woyamba wopita ku Syria ndi Abu Talib ndikukumana ndi Bahira, M'busa.
14 Chaka	584-585	❖ Anapita ku nkondo ya Fijar.
Chaka cha 20	589-590	❖ Anapita ku Hilful Fudul.
Chaka cha 25	595	❖ Ulendo wachiwiri wopita kumalonda ku Sham pa pempho la Sayyidatuna Khadija ndi katundu wake, ndikumukwatira pambuyo pa miyezi itatu.
Chaka cha 30	600	❖ Kubadwa kwa Sayyidatuna Zainab

		رضي الله عنها, mwana wamkazi wamkulu wa Mtumiki.
Chaka cha 33	603	❖ Kubadwa kwa Sayyidatuna Ruqayya رضي الله عنها, mwana wachiwiri wa Mtumiki.
Chaka cha 35	605	❖ Anachita nawo ntchito yomanga Kab'ah. ❖ Anathetsa mkangano wokhudza Hajr al-Aswad. ❖ Kubadwa kwa Sayyidatuna Fatima رضي الله عنها.
1 Nabawi	Feb. 610	❖ Chivumbulutso choyamba cha Mulungu ndi kulengeza Uneneri ali ndi zaka makumi anayi.
1 komanso ³ Nabawi	610-613	❖ Kuyitanira ku Chisilamu mobisa kwa zaka zitatu. ❖ Nikah ya mwana wankazi, Sayyidatuna Ruqayya رضي الله عنها pamodzi ndi Sayyiduna Uthman al-Ghani رضي الله عنه.

4 ^{Nabawi}	613-614	❖ Anayamba kulalikira Chisilamu poyera, ndipo anayamba kuletsa kupembedza milungu yambirimbiri komanso kupembedza mafano.
5 ^{Nabawi}	615	❖ Analamula Asilamu kuti asamukire ku Abyssinia.
6 ^{Nabawi}	616	❖ Sayyiduna Umar al-Farooq رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ndi Sayyiduna Ameer Hamza رَضِيَ اللهُ عَنْهُ analowa Chisilamu.
7 ^{Nabawi}	617	❖ Chiyambi cha kuzingidwa kwa banja la Banu Hashimu ku Shibu wa Abi Talibu.
10 ^{Nabawi}	619-620	❖ Kutha kwa kunyanyala mu Shi'b wa Abi Talib.
10 ^{Nabawi}	619-620	❖ Chaka chino kuzingidwa “Aam al-Huzn” (chaka cha chisoni). Amalume ake, Abu Talib, ndi nkazi wake wolemekezeka, Sayyidah Khadija رَضِيَ اللهُ عَنْهَا, anamwalira.
12 ^{Nabawi}	Julayi 621	❖ Lonjezo loyamba la 'Aqabah linachitika pomwe anthu khumi ndi

		awiri a ku Madina analowa Chisilamu pachigwa chopapatiza cha Mina. ❖ Chozizwitsa cha Miraj chinaperekedwa.
13 Nabawi	Juni 622	❖ Lonjezo lachiwiri la 'Aqabah linachitika pamene anthu ena makumi asanu ndi awiri mphambu ziwiri anatsatira dzanja lake lodalitsika m'chigwa chopapatiza cha Mina. ❖ Chaka chomwecho mu September, iye ﷺ anasamukira ku Madina.
Rabi' al-Awwal 1 st Hijri	622	❖ Anafika pa Quba. ❖ Kumanga Masjid Quba. ❖ Anapemphera Swalah yoyamba ya Jumu'ah. ❖ Anapita ku Madina. ❖ Anamanga Masjid al-Nabawi. ❖ Anakhazikitsa Ubale ku Madina.

		❖ Chiyambi cha Adhan ndi Iqamah. ❖ Kukwatiwa kwake ndi Sayyidah 'Aisha رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا. ❖ Kukwatiwa kwa Sayyidah Fatima رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا.
2 Hijiri	623-624	❖ Kusintha kwa Qiblah. ❖ Kusala m'mwedzi wa Ramadan kunakhala kokakamiza. ❖ 'Eid Salah ndi Qurbani inakhala Wajib. ❖ Nkhondo ya Badr. ❖ Kubadwa kwa Imam Hasan رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ. ❖ Kumwalira kodala kwa Sayyidah Ruqayya رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا. ❖ Kukwatiwa kwa Sayyidatuna Ummu Kulthoom رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ndi Sayyiduna Uthman رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ.
Shawal 3 Hijri	Marichi 625	❖ Nkhondo ya Uhud.

		❖ Sayyiduna Hamza رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ anaphedwa.
4 Hijri	625-626	❖ Chochitika cha Raji' ndi Bir Ma'una. ❖ Lamulo la Swala-ul-Khauf. ❖ Kubadwa kwa Imam Husein رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ. ❖ Maukwati ake ndi Sayyidatuna Ummu Salama ndi Sayyidatuna Zainab bint Jahsh رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا. ❖ Chivumbulutso cha Qasr Salah ndi malamulo ophimba chophimba.
5 Hijri	626-627	❖ Nikah ndi Sayyidatuna Juwayriya رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا. ❖ Nkhondo ya Ngalande. ❖ Nkhondo ya Banu Mustaliq. ❖ Chochitika cha Ifk . ❖ Lamulo la Tayyam linavumbulutsidwa. ❖ Nkhondo ya Banu Quraydha.
6 Hijri	628	❖ Lonjezo la Ridwan.

		❖ Pangano la Hundaybiyyah. ❖ Anatomiza makalata oyitanira Chisilamu kwa mafumu. ❖ Wolemekezeka Najashi, mfumu ya Abyssinia, analandira Chisilamu.
7 Hijri	628-629	❖ Nkhondo ya Khayber komanso Nkhondo ya Zat al-Riqā'. ❖ Nikah pamodzi ndi Sayyidatuna Ummu Habibah, Sayyidatuna Safiyya ndi Sayyidatuna Maymuna رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُنَّ. ❖ Chozizwitsa cha kubwerera kwa dzuwa likulowa. ❖ Kubadwa kwa mwana wake, Sayyiduna Ibrahim رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ. ❖ Anachita Qada Umrah. (kubwereza)
8 Hijri	630	❖ Kugonjetsa kwa Makka. ❖ Nkhondo ya Hunain. ❖ Nkhondo ya Taif.

		❖ Nkhondo ya Mu'tah.
9 Hijri	631	❖ Nkhondo ya Tabuk. ❖ Nthumwi zosiyanasiyana zinadza kwa Mtumiki ﷺ.
10 Hijri	632	❖ Anamwalira mwana wake Sayyiduna Ibrahim رَضِيَ اللهُ عَنْهُ. ❖ Mwambo wa Hajji yotsanzikana komanso khamu lalikulu la maswahaaba. ❖ Kukonzekera gulu lankhondo la Usama. ❖ Kumwalira kodala kwa Mtumiki Wokondedwa ﷺ ali ndi zaka 63 Lolemba pa 12 ^{Rabi} ' al-Awwal, molingana ndi 12 June chaka cha 632 chaka cha 632 CE. al-Awwal kapena 2nd Rabi al-Awwal). ❖ Kuyikidwa mmanda kodala m'chipinda chodala cha Sayyidatuna ' Aisha رَضِيَ اللهُ عَنْهَا.

Chisamaliro chatengedwa kuti chipereke masiku enieni a zochitika kuchokera mu Umoyo Wake wa Ulosi, komabe, kuthekera kwa zolakwika zina kumakhalabe.

Njira yabwino kwambiri yowongolera makhalidwe a anthu ndiyo kuwawunikira za makhalidwe abwino kwambiri opanda chilema a Mneneri Womaliza Muhammad Mustafa (Madalitso ndi ntendere wa Allah zikhale pa iye) ndi kuwalimbikitsa kutsatira makhalidwe amenewo ndi ntima wonse komanso mowona ntima. Ndithudi, pambuyo pa Qur'an Yopatulika, gwero lofunika kwambiri lopezera nzeru za Chisilamu ndi mbiri yodalitsika ya moyo, ndiko kuti, mawu, zochita ndi ziphунzitso za Mneneri Womaliza (Madalitso ndi ntendere zikhale pa iye). Nzowona zenizeni kunena kuti Qur'an Yopatulika ndi malamulo athunthu a moyo okhudza mbali iliyonse kuyambira kubadwa mpaka infu, ndipo moyo wodalitsika wa Mneneri Womaliza (Madalitso ndi ntendere zikhale pa iye) ndi chitsanzo chake chothandiza kwa anthu onse.

Bukuli lili ndi mafotokozedwe achidule a Seerah (mbiri ya moyo) yodalitsika ya Mneneri Woyera (Madalitso ndi ntendere zikhale pa iye). Ndi lothandiza osati kwa achinyamata okha, komanso kwa aliyense. Ngakhale lero, dziko lapansi likhoza kutuluka muphompho la mayesero ndi masawutso, n'kupeza ntendere ndi bata potsatira Seerah yake yodalitsika.

Aalami Madani Markaz, Faizan-e-Madinah, Mahallah Saudagaran
Purani Sabzi Mandi, Bab-ul-Madinah, Karachi, Pakistan

UAN: +92 21 111 25 26 92 | Ext: 7213

Web: www.maktabatulmadinah.com | E-mail: feedback@maktabatulmadinah.com